

LUKULEIKKEJÄ TAMARA-KOIRAN KANSSA

Lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen sekä lapsen oppimaan
oppimisen valmiuksien tukeminen

TEKIJÄT: Sanna-Mari Heikkinen
Marjaana Risto

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma	
Työn tekijät Sanna-Mari Heikkinen, Marjaana Risto	
Työn nimi Lukuleikkejä Tamara-koiran kanssa – Lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen sekä lapsen oppimaan oppimisen valmiuksien tukeminen	
Päiväys 26.11.2014	Sivumäärä/Liitteet 52/10
Ohjaaja Marjaana Tuovinen	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Iisalmen kaupunginkirjasto	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Ehkäisevän lastensuojelun ja varhaisen tuen menetelmien kehittämiseksi on valtakunnallisella tasolla huomattu tarve, sillä ne vaikuttavat koko väestön hyvinvointiin. Tässä innovatiivisessa opinnäytetyössä kehitettiin uutta sosiaalialan työmenetelmää koira-avusteisia lukuleikkejä käyttäen. Tavoitteena oli kehittää menetelmä, jolla voitaisiin tukea lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta sekä lapsen oppimaan oppimisen valmiuksia. Opinnäytetyön tavoitteet määräytyivät ehkäisevän lastensuojelun näkökulmasta ja ammatilliselle toiminnalle asetettiin pedagogiset tavoitteet. Opinnäytetyö on toiminnallinen ja se toteutettiin toimeksiantajan, Iisalmen kaupunginkirjaston satutuntitilassa.</p> <p>Kirjastopalveluilla halutaan vaikuttaa valtakunnallisesti tiedolliseen ja sosiaaliseen syrjäytymiseen sekä ihmisten eriarvoisuuteen. Kirjastotyö etsii uusia hyviä käytänteitä ja ideoita kirjaston jokapäiväiseen työskentelyyn. Iisalmen kaupunginkirjastolla ei ollut aikaisempaa kokemusta koira-avusteista toiminnasta, joten opinnäytetyöllä kehitettiin myös kirjastotoimintaa. Opinnäytetyön toiminta toteutettiin matalan kynnyksen toimintana, jonka kohderyhmänä olivat 6–8-vuotiaat lapset oman vanhempansa tai muun huoltajan kanssa. Koira-avusteisessa toiminnassa mukana oli toisen opinnäytetyön tekijän omistama koira.</p> <p>Opinnäytetyön toimintakertoja oli yhteensä seitsemän, joiden kunkin kesto oli noin 60 minuuttia. Toiminnan aikana lapset ja vanhemmat osallistuivat toiminnallisesti toteutettuihin lukuleikkeihin, joita ohjasivat koira-avusteisuus ja lapsilähtöisyys. Lukuleikkeihin kuuluivat leikkiminen, pelaaminen ja lukeminen. Lisäksi toteutettiin taide- ja kädentaitoihin liittyviä tehtäviä. Koiran läsnäolon merkitystä korostettiin toiminnan aikana. Palautteilla ja havainnoinnilla voitiin nostaa esille erilaisia toiminnan esille tuomia vaikutuksia.</p> <p>Uuden työmenetelmän tavoitteena oli tarjota lapselle ja vanhemmalle yhteisiä kiireettömiä hetkiä, joissa he voivat viettää yhteistä, vuorovaikutteista aikaa. Koira-avusteinen toiminta tarjosi lapselle ja vanhemmalle ainutlaatuisen mahdollisuuden tutustua koiriin sekä koiran kanssa toimimiseen. Toiminnalla voitiin tarjota elämyksiä sekä onnistumisen kokemuksia lapsille ja heidän vanhemmilleen.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittämistyön prosessikuvaus, jonka sivutuotoksena syntyi myös menetelmäopas jokaisesta toimintakerrasta. Koira-avusteisen lukuleikkitoiminnan kehittämistyö perustuu viitekehykseen, joka muodostuu vuorovaikutuksen ja oppimaan oppimisen teorioista. Koira-avusteisessa toiminnassa on sovellettu myös eläinavusteisuuden teorioita. Lukuleikkimenetelmä yhdistettynä koira-avusteiseen toimintaan soveltui hyvin käytettäväksi lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen ja tunnesuhteen vahvistamiseen, sekä lapsen oppimaan oppimisen valmiuksien tukemiseen.</p>	
<p>Avainsanat</p> <p>Koira-avusteinen toiminta, vuorovaikutus, oppimaan oppimisen valmiudet, lapsilähtöinen toiminta</p>	

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Authors Heikkinen Sanna-Mari; Risto Marjaana			
Title of Thesis Reading plays with Tamara-dog – Supporting child-parent interaction and child's learning to learn skills			
Date	26.11.2014	Pages/Appendices	52/10
Supervisor Tuovinen Marjaana			
Client Organisation /Partners Iisalmi City Library			
<p>Abstract</p> <p>Methods to develop preventive child protection and early support are nationwide noticed needs for they affect the welfare of the whole population. In this innovative thesis a new method for social work was developed by using dog-assisted reading plays. The aim was to develop a method which could be used to support interaction between child and parent as well as child's learning to learn skills. The objectives of the thesis were determined from the perspective of preventive child protection and there were pedagogic goals set for professional activity. The thesis was functional and it was implemented with the support of the sponsor Iisalmi City Library and in their fairy tale class.</p> <p>Library services aim at influencing nationwide people's cognitive and social exclusion as well as inequality. Library work is looking for new good methods and ideas for everyday library work. Iisalmi City Library had not previously tested dog-assisted activities for their own needs, so the thesis also developed library activities. The activities were carried out as a low-threshold activity, and the target group was children aged 6–8 years with their parents or other guardians. The other writer's own dog was involved in dog-assisted activities.</p> <p>There were seven activity sessions and each lasted 60 minutes. During the activity children and parents took part in functionally implemented reading plays, which were guided by dog-assistance and child-orientation. Playing and reading were a part of reading plays. In addition, artistic and educational tasks were implemented. The importance of the dog's presence was emphasized during the activity. With the help of feedback and observation, it was possible to bring out different phenomena that the activity brought up.</p> <p>The aim of the new work method was to provide leisurely moments, when child and parent could spend interactive time together. Dog-assisted activity offered a unique opportunity for children and parents to get to know about dogs as well as to play with a dog. With the activity it was possible to provide experiences and feelings of success for children and their parents.</p> <p>The purpose of this thesis was make a process description about the development work. A method guide about each activity session was created as a by-product. Dog-assisted reading plays development work is based on the framework which consists of theories on interaction and learning to learn. Animal assistance theories were also applied in this dog-assisted activity. The reading plays method, combined with dog-assisted activities suited well to be used in reinforcing child and parent interaction and their emotional relationship, and supporting the child's learning to learn skills.</p>			
<p>Keywords Dog assisted activity, interaction, learning to learn skills, child-oriented activity</p>			

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	7
2	KOIRA-AVUSTEINEN LUKULEIKKITOIMINTA VARHAISEN TUKEMISEN MENETELMÄNÄ SOSIAALIALALLA.....	9
3	LAPSEN JA VANHEMMAN VUOROVAIKUTUKSEN JA TUNNESUHTEN TUKEMINEN	12
4	LAPSEN AKTIIVISEN OPPIMISEN TUKEMINEN	15
4.1	Lapsen oppimaan oppimisen valmiuksien tukeminen	16
4.2	Kognitiivisten taitojen kehittäminen	17
4.3	Kielen merkitys vuorovaikutukselle, kehitykselle ja oppimiselle	17
4.4	Lukuleikit oppimismenetelmänä	18
5	KOIRA-AVUSTEINEN TOIMINTA	20
6	KOIRA-AVUSTEISEN LUKULEIKKITOIMINNAN KEHITTÄMINEN KIRJASTOON.....	21
6.1	Toiminnan suunnittelu	22
6.2	Koira-avusteisen lukuleikkitoiminnan toteutus	26
6.3	Toimintakertojen sisällölliset tavoitteet ja valinnat.....	28
7	KOIRA-AVUSTEISEN LUKULEIKKITOIMINNAN ARVIOINTIA	30
7.1	Lasten palaute lukuleikkitoiminnasta	30
7.2	Vanhempien palaute lukuleikkitoiminnasta	32
7.3	Koira-avusteisen lukuleikkitoiminnan soveltuvuus kirjastotyöhön.....	38
7.4	Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen havainnointi koira-avusteisessa lukuleikkitoiminnassa .	39
8	LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	43
9	POHDINTA.....	46
	LÄHTEET	50

LIITTEET

Liite 1 Toimintasuunnitelma

Liite 2 Menetelmäopas

Liite 3 Esite toiminnasta

Liite 4 Artikkelin lisälmen Sanomissa 16.11.2013

Liite 5 Artikkelin lisälmen Kaupunkilehdessä 15.11.2013

Liite 6 Ilmoittautumis- ja esitietolomake

Liite 7 Esimerkki toimintakerran palautelomakkeesta

Liite 8 Kunniakirja lapselle

Liite 9 Loppukysely lapselle

Liite 10 Loppukysely aikuiselle

1 JOHDANTO

Hyvinvoiva lapsi tarvitsee ympärilleen turvallisen, monipuolisen kasvuympäristön. Lapsella tulee olla turvalliset ja pysyvät ihmissuhteet, jolloin lapsen yksilölliset tarpeet huomioidaan, häntä kuunnellaan ja arvostetaan. Vanhemmilla on tärkeä rooli lapsen hyvinvoinnin kannalta. Tähän tarvitaan toimiva, sensitiivinen lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus. Lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen ja tunnesuhteen kautta rakentuu lapselle vuorovaikutuksen perusrakenne. Lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen laadulla on vaikutusta lapsen kehitykseen. Sensitiivinen vanhempi, joka reagoi johdonmukaisesti lapsen viesteihin, auttaa vähitellen lasta tunnistamaan omia tarpeitaan ja tunnetilojaan. Lapsi oppii, että on hyväksyttävää viestittää muille ihmisille kokemuksistaan ja tunteistaan.

Kieli on sosiaalisen vuorovaikutuksen ja ajattelun väline. Se on perusta kaikelle lapsen sosiaalistumiselle ja kognitiiviselle oppimiselle. Kielitaito vaikuttaa siihen, millaiseksi vuorovaikutus muiden ihmisten kanssa muodostuu. Sosiaaliset suhteet ovat yhteydessä lapsen myönteiseen minäkäsitykseen. Lapsi tarvitsee jatkuvasti turvallisuutta, huolenpitoa, kunnioitusta ja nähdäksi tulemistä. Useimmiten tämä toteutuu tavallisen yhdessäolon, kuten leikin kautta.

Opinnäytetyön toimintaa ohjasivat ehkäisevän lastensuojelun tavoitteet. Ehkäisevästä lastensuojelusta voidaan puhua silloin, kun perheellä ei ole lastensuojelun asiakkuutta. Palvelujen kehittämisessä kasvatuksen tueksi lastensuojelulaissa painotetaan lapsen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin edistämistä ja turvaamista, mutta myös vanhemmuuden tukemista. Hallituksen uudessa valmisteilla olevassa sosiaalihuoltolaissa halutaan turvata enemmän matalan kynnyksen toimintaa, johon lasten ja nuorten on helppo osallistua ja tulla mukaan. Valtakunnallisesti on kehitettävä palveluita, jotka eivät edellytä lastensuojelun asiakkuutta ja joilla voidaan tarjota varhaista tukea. Opinnäytetyön toiminta toteutettiin matalan kynnyksen toimintana, joka oli avointa ja vapaaehtoista. Matalan kynnyksen toiminnasta voidaan puhua silloin, kun toiminta on asiakaslähtöistä ja siihen on helppo osallistua.

Eläinavusteinen toiminta voi luoda myönteisen ilmapiirin ja vaikuttaa ihmisten hyvinvointiin usealla eri tavalla. Pelkkä katse ja kosketus ihmisen ja eläimen välillä voi luoda syvän tunteen läheisyydestä ja yhteenkuuluvuudesta. Nämä tunteet auttavat jaksamaan elämän haasteellisissakin tilanteissa. Eläimet voivat toimia myös sillanrakentajana ihmisten välillä. Lapsen ja koiran välinen toiminta on luontevaa ja koira näyttääkin heti, lähestyykö lapsi sitä oikein. Koiran-avusteiset menetelmät antavat lapselle kokemuksen omasta myönteisestä ja

rakentavasta merkityksestään sekä vahvistavat lapsen itsetuntoa. Lapselle syntyy myönteinen minäkuva.

Sosiaalialan työhön kuuluu vahvasti jatkuva työn ja oman osaamisen kehittäminen. Tässä opinnäytetyössä tavoitteena oli kehittää uutta innovatiivista työmenetelmää. Opinnäytetyötoiminnalla kokeiltiin voiko koira-avusteisella toiminnalla, lukuleikkejä sekä koiralle lukemista menetelminä käyttäen tukea ja vahvistaa lapsen ja aikuisen välistä vuorovaikutusta ja tunnesuhdetta sekä lapsen oppimaan oppimisen valmiuksia. Sosiaalialan työn tavoitteena on hyvinvoinnin lisääminen ja ihmisten arkielämän tukeminen.

Opinnäytetyönä kehitetty menetelmäopas (liite 2) sisältää koira-avusteisia lukuleikkituokioita opinnäytetyötoimintaa varten suunniteltujen ja ohjattujen toimintakertojen pohjalta. Menetelmäopas on suunnattu lähinnä sosiaalialan ammattilaisille, jotka ovat kiinnostuneita koira-avusteisesta lukuleikkitoiminnasta 6–8-vuotiaiden lasten kanssa. Toimintakansio on opas ohjaajille käytettäväksi lapsien ja vanhempien kanssa, mutta kansion sisältö on sovellettavissa myös erilaisiin ohjaustilanteisiin sekä erilaisiin perhelähtöisiin toimintaympäristöihin.

Kirjastopalveluilla halutaan vaikuttaa yhteiskunnallisesti tiedolliseen ja sosiaaliseen syrjäytymiseen sekä ihmisten eriarvoisuuteen. Kirjastotyö etsii uusia hyviä käytänteitä ja ideoita kirjaston jokapäiväiseen työskentelyyn. Opinnäytetyön toimeksiantaja oli Iisalmen kaupunginkirjasto. Iisalmen kaupunginkirjasto oli opinnäytetyön raportoinnin aikaan mukana EU-rahoitteisessa eurooppalaisten kirjastojen Library. I love it! – yhteistyöhankeessa, joka alkoi elokuussa 2013. Hanke on osa Grundtvig Elinikäisen oppimisen toimintaohjelmaa ja Iisalmen kaupunginkirjasto on mukana olevista kirjastoista hankkeen ainoa suomalainen kirjasto. Iisalmen kaupunginkirjastolla on tavoitteena edistää kansalaisten osallistumista kirjaston toimintaan ja tukea yhteisöllisyyttä. Iisalmen kaupunginkirjasto oli halukas kehittämistyön avulla kokeilemaan uutta, koira-avusteista toimintaa. Kirjaston tavoitteet sopivat hyvin yhteen tämän sosiaalialan opinnäytetyön kanssa. Iisalmen kaupunginkirjaston kanssa allekirjoitettiin ohjaus- ja hankkeistamissopimus.

2 KOIRA-AVUSTEINEN LUKULEIKKITOIMINTA VARHAISEN TUKEMISEN MENETELMÄNÄ SOSIAALIALALLA

Opinnäytetyössä koira-avusteisen menetelmän käyttämiseen innoittajana toimi ELY-keskuksen tukema Tartu tassuun-lukuhanke, jota toteutetaan Kaarinan, Helsingin ja Espoon kaupungeissa. Hankkeessa pääideana on, että lapsen lukutaitoa ja motivaatiota kehitetään lapsen lukiessa ääneen koiralle noin 10 minuuttia kerrallaan. Hankkeesta on saatu hyviä tuloksia lasten lukutaidon kehittymisen kannalta. Toiminnalle on haettu rahoitusta sen suuren suosion vuoksi ja toimintaa on laajennettu lukuvaikeuksien kanssa kamppailevista lapsista aina kaikille alakouluikäisille lapsille. Useilla paikkakunnilla on tarjolla kirjastokoiratoimintaa. Pohjois-Savon alueen toimijoita ovat esimerkiksi Kuopion kaupunginkirjasto, jossa toimii lukukoira Sylvi sekä Maaningan kirjasto, jossa toimii lukukoira Hilma. Tässä opinnäytetyössä tarkasteltiin lukukoira-menetelmää, sekä kehitettiin sitä nimenomaan sosiaalialalle soveltuvaksi menetelmäksi. Toiminnan ideointiprosessin aikana oltiin yhteydessä Tartu tassuun-lukuhankkeeseen sekä Maaningan lukukoira Hilman ohjaajaan.

Vuorovaikutus lapsen kanssa on aikuiselle vakavasti otettava haaste. Vanhemmille voi olla haastavaa arjen kiireen ja huolten keskellä asettua olemaan lasta varten kuunnellen, vastaten ja antaen aikuisuutensa lapsen kasvun hyväksi. Lapsen vahvistava kohtaaminen on prosessi, joka edellyttää sitoutumista. Sitoutuminen antaa vahvan siteen ja asenteen, että kaikista vaiheista mennään yhdessä eteenpäin. (Mattila 2011, 129.) Aikuisen tulee olla kiinnostunut lapsen tunteista, ajatuksista, kokemuksista ja huolista. Lapsi haluaa vastata odotuksiin, joita vanhemmilla on häntä kohtaan. Lapsen ajatellessa etteivät hänen asiansa kiinnosta ketään, lapsi mieltää että hänen ajatuksensa ja tunteensa ovat mitättömiä ja jopa haitallisia. Lapsi voi piilottaa ajatuksensa tämän jälkeen. (Mattila 2011, 67.)

Lapsen ja vanhemman suhde on ainutlaatuinen, eikä sitä juuri voi verrata mihinkään muuhun ihmissuhteeseen. Tätä suhdetta on tuettava ja sille on annettava arvonsa. Keinoja vahvistaa ja eheyttää sitä voidaan etsiä, jotta lapsen ja vanhemman välinen ihmissuhde voisi säilyä ja olla elämää eteenpäin kannatteleva. (Mattila 2011, 55.) Pääasiallinen vastuu lapsen hyvinvoinnista on vanhemmilla ja muilla huoltajilla, mutta muiden lasten kanssa toimivien tahojen tulee tukea sekä edesauttaa lapsen kasvatusta ja hoitoa tarjoamalla erilaisia palveluita sekä tukitoimia (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417).

Ehkäisevän lastensuojelun ja varhaisen tuen menetelmien kehittämiseksi on valtakunnallisella tasolla huomattu tarve, sillä niiden vaikutus koko väestön hyvinvointiin on havaittu merkittäväksi. Koira-avusteista lukuleikkitoimintaa kokeiltiin Iisalmen kaupunginkirjastolla matalan kynnyksen toimintana. Opinnäytetyön tavoitteet määräytyivät ehkäisevän lastensuojelun näkökulmasta ja ammatilliselle toiminnalle asetettiin pedagogiset tavoitteet.

Uuden työmenetelmän tavoitteena oli tarjota lapselle ja vanhemmalle yhteisiä kiireettömiä hetkiä, joissa he voivat viettää yhteistä, vuorovaikutteista aikaa. Koira-avusteinen toiminta tarjosi lapselle ja vanhemmalle ainutlaatuisen mahdollisuuden tutustua koiriin sekä koiran kanssa toimimiseen. Toiminnalla voitiin tarjota elämyksiä sekä onnistumisen kokemuksia lapsille ja heidän vanhemmilleen.

Eläinavusteisella toiminnalla tarkoitetaan toimintaa, jossa eläin on ihmisten kanssa tehtävässä toiminnassa läsnä. Koira-avusteinen toiminta luetaan eläinavusteiseen toimintaan. Toiminta voi olla tavoitteellista tai ei tavoitteellista ja se jaetaan yleensä eläinavusteiseen toimintaan (AAA) ja eläinavusteiseen terapiaan (AAT). Eläinavusteinen toiminta on yleensä vapaaehtoista, kuten esimerkiksi Suomen Kennelliiton alainen kaverikoiratoiminta. Eläinavusteista toimintaa voivat olla myös erilaiset avustajakoina- tai tukikoiratoiminnat. Eläinavusteinen terapia tarkoittaa toimintaa, jossa lisensoidulla tai sertifioidulla koulutuksen saaneella ammattilaisella on eläin apuna työssään. Tunnetuin eläinavusteisen terapian työmuoto on ratsastusterapia. (Kurppa, Lilja, Partanen & Soini 2005, 136; Pet Partners s.a.)

Koiria on käytetty muun eläinavusteisen työskentelyn lisäksi tukemaan ihmisten hyvinvointia jo 1700-luvulla ihmisten kuntoutuksessa. Ensimmäiset kirjalliset dokumentit eläinavusteisesta työskentelystä löytyvät vuosilta 1944–1945 Yhdysvalloista. Tunnetummaksi eläinavusteisen työskentelyn teki 1961 lastenpsykiatri Boris Levinson, joka totesi koiransa Jinglesin läsnäolon avuksi terapiatunneillaan. Levinson huomasi tämän mahdollisuuden, kun hän jätti Jinglesin huoneeseen kahdestaan häiriintyneen ja kommunikoiattoman lapsen kanssa. Palattuaan huoneeseen lapsi jutteli koiralle. Vuonna 1964 Levinson toi käsitteen ”Pet therapy” tunnetuksi suuremmalle yleisölle. (Altchiller 2011, xii, 3-6; Hughes 2010.)

Tässä opinnäytetyössä eläinavusteisena toimintana käsitetään koira-avusteinen toiminta, jossa toisen opinnäytetyön tekijän koira oli mukana lukuleikkitoiminnassa yhdessä lapsen ja vanhemman kanssa. Toimintaan osallistunut koira oli 11-vuotias kääpiösnautseri Tamara, joka on aiemmin toiminut vapaaehtoisessa Suomen Kennelliiton kaverikoiratoiminnassa. Tamara koettiin siis sopivaksi toimintaan. Koira-avusteisen menetelmän liittäminen sosiaalialan uuden työmenetelmän kokeiluun koettiin luonnollisena

valintana, koska tutkimusten mukaan koiran ja ihmisen välisellä vuorovaikutuksella on kokonaisvaltaisia, eli fyysisiä, mentaalisia ja psykologisia vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin. Altchillerin (2011, 3–6), Hughesin (2010) ja Vartiovaaran (2006) mukaan koiran läsnäolo auttaa rentoutumaan, laskee verenpainetta ja näin ollen myös stressiä. Koira voi auttaa henkilöä myös avautumaan sekä tuntemaan olonsa turvallisesti. Koirat saavat meidät myös iloisimmiksi ja sosiaalisemmiksi.

3 LAPSEN JA VANHEMMAN VUOROVAIKUTUKSEN JA TUNNESUHTEN TUKEMINEN

Ihmisellä on tarve, mutta myös sisäinen perusvalmius olla toisten ihmisten kanssa. Vuorovaikutuskokemukset alkavat karttua heti syntymän jälkeen. Varhaisimmista hetkistään lähtien vauvan mieleen alkaa rakentua käsitys yhdessä olemisesta ja vuorovaikutuksesta. Lapsi viestittää tarpeistaan ja aikuinen vastaa niihin. Vuorovaikutus on lapselle kehityksen kehto, sillä kaikki kehityksen osa-alueet rakentuvat vuorovaikutustilanteissa. Pienen lapsen viestien tulkitseminen ja niihin vastaaminen tukee myös lapsen perusturvallisuuden, tunteiden säätelyn ja tarkkaavuuden kehittymistä. (Lyytinen & Lyytinen 2002, 87; Martikainen 2007, 4–5; Mäkelä 2002, 26.) Kasvu hyvään suuntaan helpottuu kun lapsella on mahdollisuuksia jakaa tunteitaan ja ajatuksiaan, huoliaan ja ilojaan, elämäntuskaansa, onneaan ja olemassaolon pohdintojaan turvallisen aikuisen kanssa. (Mattila 2011, 67.)

Varhaiset vuorovaikutuskokemukset ovat tärkeitä kaikille kehityksen osa-alueille. Varhaisessa vuorovaikutuksessa harjoitellaan peruselementtejä eli kontaktia, läsnäoloa ja vuorottelua. Lapsi käyttää ilmaisukeinoinaan olemuskieltään (nonverbaali viestintä), eli ilmeitä, eleitä, toimintaa, vartalonliikkeitä ja äänenpainoja. Lähi-ihmiset käyttävät puheen rinnalla samoja olemuskielen keinoja kuin lapsi. Vaikka puhumisesta tuleekin useimpien pääasiallinen viestintäkeino, me kaikki käytämme koko ikämme lapsuudesta tuttua olemuskieltä kaikessa vuorovaikutuksessa. (Martikainen 2007, 5, 8–9; Tamminen 2004, 51–53.)

Korhosen (2008, 24) mukaan vanhemmuus ei ole yksisuuntaista kasvatusta, vaan vanhemmuus tapahtuu vuorovaikutuksessa juuri sen tietyn lapsen kanssa. Ensimmäiset vuorovaikutuskokemuksemme tapahtuvat yleensä vanhempien tai muiden huoltajien kanssa. Lapselle toimivat perussuhteet ja niiden vuorovaikutus ovat tärkeitä, sillä ne vaikuttavat myös lapsen persoonan kehitykseen. (Hakkarainen 2002, 30.) Lapsen ja vanhemman välinen turvallinen kiintymyssuhde ennakoi lapsen myöhempää sosiaalisuutta, yhteistoiminnallisuutta ja vuorovaikutustaitoja (Poikkeus 1995, 135).

Lapsen ja vanhemman välinen kiintymyssuhde syntyy yleensä varhaislapsuudessa. Kiintyminen takaa lapselle hoivan ja ohjauksen, edistää itseluottamuksen syntymistä ja itsehallinnan kasvua sekä autonomiaa. Kiintymiseen sisältyy biologinen valmius turvan hakemisesta pelkovaiheessa. Kiintymyssuhde on lapsen sopeutumista tiettyihin oloihin. Ajan myötä kiintymyssuhde sisäistyy malliksi ja lapsi sopeutuu vanhemman kykyyn tuoda turvaa. (Kanninen & Sigfrids 2012, 30.) Kolme kiintymysmallien pääluokkaa ovat turvallinen kiintymys, turvaton–välttelevä kiintymys sekä turvaton–ristiriitainen kiintymys (Kanninen & Sigfrids 2012, 32). Kiintymyssuhde muovaa lapsen havainnointia, ajattelua, tulkintaa ja

oppimista (Crittenden 1995, 1997; Kanninen 2007, Kanninen & Sigfridsin 2012, 30 mukaan).

Lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa on tärkeää sensitiivisyys eli herkkyys lapsen viesteille. Vanhemman tulisi tavoitella ja virittäytyä lapsen näkyvän käyttäytymisen taustalla oleviin tunnetiloihin ja intentioihin. Sensitiivinen vanhempi luo lapselle myös turvallisuuden tunteen läheisyydellään, sekä pitää hauskaa lapsen kanssa ja avaa tälle leikin maailman. Lapsen ja vanhemman välille syntyy turvallinen kiintymyssuhde, kun vanhemman käyttäytyminen on ennakoitavaa ja lapsella on toistuvia kokemuksia, että vanhempi arvostaa ja rakastaa häntä. Lapselle välittyy myös tieto, että hän saa tuoda vuorovaikutukseen mukaan kaikenlaiset tunteet. Lapsen itsetunnon rakentumiselle on tärkeää tunne siitä, että hän on vanhemmalleen rakastamisen arvoinen ja hyvä sellaisenaan, ilman minkäänlaisia suorituksia. (Sinkkonen 2008, 112–113, 207, 269.)

Rakastava, sensitiivinen vanhempi ja lapsen kotoa opitut toimintatavat edesauttavat lapsen tunnetta, että hän on kokonaan hyvä. Vanhempi voi vaikuttaa paljon lapsen tunnesäätelyyn kuten stressiherkkyyteen ja itsesäätelykykyyn. Tunteiden säätely onkin perusturvallisuuden perusta ja vanhemman ollessa hyvä säätelemään omia tunteitaan, vaikuttaa tämä lapseen positiivisesti. Tuntiessaan olonsa turvalliseksi lapsi voi suunnata huomionsa itsestään ulospäin. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsi on utelias, leikkisä, virittäytyy ihmissuhteisiin sekä tutkii ympäristöään. Vanhemman yksi perustehtävä onkin auttaa lasta säätelemään omia tunteitaan. Tunteet auttavat esimerkiksi sosiaalisen käyttäytymisen säätelemisessä ja muovaamisessa. Ne myös helpottavat päätöksentekoa, valmistavat nopeisiin motorisiin suorituksiin, auttavat tiedon prosessoinnissa ja tarkkaavaisuuden suuntaamisessa. Tässä opinnäytetyössä oleellista oli, että toiminnan aikana lapsella ja vanhemmalla heräsi tunteita toisiansa kohtaan. Tutkitusti on todistettu, että lapset, joilla on hyvä tunnesäätelykyky sairastelevat vähemmän, menestyvät koulumaailmassa ja tutustuvat paremmin muihin lapsiin sekä osaavat asettua toisen asemaan. (Sinkkonen 2008, 88; Sinkkonen 2009, 17; Kanninen & Sigfrids 2012, 28, 47, 75.)

Ihanteellisessa vanhemman ja lapsen suhteessa vallitsee myönteinen vastavuoroisuus, joka alkaa jommankumman osapuolen aloitteesta. Leikkisyyden lisäksi tämän kaltainen vuorovaikutus lapsen ja vanhemman välillä on vastavuoroista ja empaattista. Tästä syntyy vuorovaikutuspiiri, jossa jokainen haluaa miellyttää, suojella ja ilahduttaa toista, johon vastataan ilmaisemalla mielihyvää ja osoittamalla huolenpitoa. Vastavuoroisuus saa sekä lapsen että vanhemman ponnistelemaan yhä enemmän, jotta toisella olisi hyvä olla. (Jernberg & Booth 2003, 38–39.)

Arkinen, inhimillinen vuorovaikutus lapsen ja vanhemman välillä on yksinkertaisimmillaankin uskomattoman rikasta ja monitahoista (Lyytinen & Lyytinen 2002, 118; Tamminen 2004, 46–47). Ihmisellä on sisäinen perusvalmius kokea kaikenlaisia tunteita. Tämä perusvalmius vahvistuu, kun lapsi saa kokea tunteet yhdessä toisen kanssa, jolloin tunne tulee hänelle tutuksi ja jäsentyy suhteessa toisten tunteiden kanssa. Hyvä varhainen kiintymyssuhde auttaa lasta säilyttämään kyvyn läheiseen inhimilliseen vuorovaikutukseen ja toisaalta riittävään itsenäisyyteen. (Salo 2002, 44, 72.) Opinnäytetyötoiminta tarjosi yksinkertaisilla mutta monipuolisilla toimintatuokioillaan mahdollisuuden lapsen ja vanhemman läheisyydelle sekä yhteiselle leikin ilolle.

4 LAPSEN AKTIIVISEN OPPIMISEN TUKEMINEN

Lapsilähtöisyyden keskiössä on lapsi ja lapsen tarpeiden ensisijaisuus sekä yksilöllisyyden kunnioittaminen. Lapsilähtöisissä menetelmissä luotetaan yksilön ja ryhmän kykyyn itse etsiä erilaisia mielenkiintoisia kehittymisen polkuja. Lapsilähtöisten menetelmien lähtökohtana pedagogiikassa käytetään leikkiä, sillä sen kautta lapsella on tapa oppia uusia asioita. Leikit tukevat lasten kielen ja ajattelun kehitystä. Aikuinen voi tuoda leikkiin uusia elementtejä, mutta aina tulisi huomioida myös lapsen hienovaraisetkin aloitteet. Lapsilähtöisten menetelmien käyttäminen ei kuitenkaan tarkoita aikuisten ulkopuolisuuutta, sillä aikuisten tulee asettaa tietyt rajat toiminnalle. Ohjaaminen ja lapsen avustaminen ovat lapsilähtöisiä menetelmiä käyttäessä tilannekohtaista. Aikuisten tärkein rooli on läsnäoleminen sekä avustaminen, aikuiset ovat lapsen saatavilla sekä kuuntelemassa lasta. Ajan ja tilan hallinnoiminen sekä puitteiden luominen ovat myös aikuisten vastuulla. (Jantunen 2011, 6; Kalliala 2008, 19–25; Martikainen 2007, 12.)

Lasten tulisi saada kehittyä neljällä eri taipumuksen alueella. Ensimmäinen on sosiaalinen tarve, lapsen on saatava olla tekemisissä tovereiden ja aikuisten kanssa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Toisena elementtinä Dewey mainitsee luomisen tarpeen, tämä käy ilmi erilaisissa ilmaisullisissa tilanteissa, kuten leikeissä ja liikkeissä. Kolmantena on tutkimisen tarve, jolloin lapsi oppii esimerkiksi esineiden muodoista ja ominaisuuksista kuten tutkimalla lehtiä, kiviä tai hyttysiä. Neljäs tarve on ilmaiseminen, joka on eräänlainen taideaisti. Näiden neljän taipumuksen alueiden harjoitukset edistävät lapsen kehitystä ja tässä auttavat erilaiset harjoitukset, jotka sisältävät käytännön tehtäviä ja sosiaalista vuorovaikutusta. (Dewey 1957, Kauppilan 2007, 74–75 mukaan.)

Leikki on toimintaa, jossa lapset omaksuvat uusia asioita ja lapsen luova mielikuvitus kehittyy. Lapsen leikki on erityinen toiminto, joka eroaa kaikista muista inhimillisistä toiminnoista. Se edesauttaa lapsen ongelmanratkaisukyvyyn kehittymistä myös leikin ulkopuolella sekä luo edellytyksiä myöhemmälle oppimiselle. Leikki kehittää erityisesti lapsen ajattelun yleisiä mekanismeja. Leikkiprosessissa kokeilemisella on suora yhteys mielikuvituksen kautta lapsen itserefleksion kehittymiseen sekä oppimistoiminnan edellyttämään menetelmäorientaatioon. Siihen sisältyy vahvoja emootioita ja tunnetiloja sekä uskoa omiin mahdollisuuksiin, mitkä ohjaavat lapsen oppimista. Leikki tuottaa lapselle mielihyvää ja iloa. Tieto, tahto, tunteet ja toiminta edistävät lapsen oppimista, mikä ei kuitenkaan ole aina pääasia. Leikki voi toimia lapselle itsehoitona, sillä on luontevaa että lapsi käsittelee leikkiessään omia tunteitaan (Hakkarainen 2002, 91, 115, 130–131, 133; Kurvinen ym. 2006, 474–475.)

Lapsen subjektiisuus on kehityksen kannalta merkityksellistä. Leikki edellyttää usein kokonaisvaltaista fyysistä aktiivisuutta lapselta. Aktiivinen leikki on kanava, jonka kautta lapsi voi ottaa hallintaansa asiota. Se liittyy moniin persoonallisiin kykyihin ja taitoihin, kuten luovuuteen, ongelmanratkaisukykyyn, kielen oppimiseen, sosiaalisten roolien oppimiseen sekä moniin muihin kognitiivisiin ja sosiaalisiin kykyihin. (Peltomaa ym. 2007, 48.)

4.1 Lapsen oppimaan oppimisen valmiuksien tukeminen

Oppiminen on monimutkainen prosessi, joka perustuu yksilön ulkomaailmasta saamiin vaikutteisiin, oivalluksiin, omaan päättelyyn, käytännön kokemuksiin ja kaiken kootun informaation pohjalta toteutuvaan oppijan uudelleen suuntautumiseen (Kivi 2000, 5). Uuden oppimiseen ja syvempään oivaltamiseen lapsi tarvitsee lukuisia toistuvia oppimiskokemuksia. Esimerkiksi kielen oppiminen on aina persoonallinen ja luova prosessi, mutta se tarvitsee aikuis- ja vertaissuhteita. (Stakes 2005, 19.) Sosiaalista vuorovaikutusta pidetään oppimista edistävänä ja strukturoivana tekijänä (Kauppila 2007, 51).

Oppimaan oppimisessa tarvitaan aina yksilön motivaatiota, riittävästi kognitiivisia taitoja sekä hyvä opettaja. Oppimaan oppiminen tarkoittaa yksinkertaisesti sitä, että ”opetellaan oppimaan”. Lapsella niin sanottuna opettajana voi toimia esimerkiksi oma vanhempi, sisar, muu tuttu tai vaikka kerhon ohjaaja. Esimerkkinä oppimaan oppimisesta voidaan käyttää esiopetusta. Lapset opettelevat oppimaan leikin varjolla aikuisten ohjauksessa niitä taitoja, joita he koulussa tulevat tarvitsemaan. (Karvonen & Lehtinen 2009, 30.)

Oppimaan oppimisen tavoitteena on lapsen itsetuntemuksen kasvattaminen ja minäkäsityksen tukeminen. Oppimaan oppimisen tilanteissa lapsi on samanaikaisesti opettajana että oppijana. Se mikä aluksi onnistui vain yhteistyössä aikuisen kanssa, tulee nyt tietää ja osata itse. Oppimaan oppiminen sekä oppimistehtävien itsenäinen muotoilu pohjautuu aikuisen ja lapsen yhteistyöhön. Aikuisen tulee tietää, kuinka hän voi auttaa lasta oppimaan. Oppimaan oppimisen kannalta erityisen tärkeää on se, kuinka lapset oppivat asettamaan ja rakentamaan oppimistehtäviä itsenäisesti ja omatoimisesti. Lapsen osatessa arvioida omaa osaamistaan ja sen rajoja, hän kykenee pyytämään ja saamaan apua ongelmissa, joihin hän ei itse pysty löytämään ratkaisua. (Hakkarainen 2002, 165.)

Positiivisten oppimiskokemusten merkitys on suuri. Parhaimmillaan lapsessa kehittyy mielihyvän tunne uuden oppimisesta ja usko omaan kykyyn oppia. Palautteen avulla lapsi omaksuu käsityksiä omista kyvyistään ja taidoistaan. Kaikki tämä tiedostettu tieto ohjaa lapsen käsitystä omasta itsestään. (Peltomaa ym. 2007, 52.)

4.2 Kognitiivisten taitojen kehittäminen

Termi kognitio tarkoittaa laajasti ottaen tietämistä (Heinämäki 2000, 25). Kognitiivisiin taitoihin kuuluvat tiedon vastaanottaminen, arviointi, valikointi, tallentaminen sekä tiedon representaatiot eli ilmenemiset ajattelussa ja kielen käytössä. Arkisessa kielessä olemme tottuneet puhumaan ihmisen tiedollisesta osa-alueesta, eli havaitsemisesta, oppimisesta, muistamisesta ja ajattelusta. (Kurvinen ym. 2006, 144; Saarinen, Ruoppila & Korkiakangas 1991, 118.)

Kognitiivisten taitojen kehittymiseen lähtökohtana voidaan nähdä havaitseminen, joka perustuu aluksi etenkin näköaistiin. Ensimmäiset havaintokokemukset alkavat muodostaa pitkäkestoiseen muistiin sisäisiä malleja, jotka vähitellen täsmentyvät tiettyjen muistiainesten viitekehyksiksi. Nämä sisäiset mallit alkavat myös suunnata tarkkaavuutta. Kognitiivisen kehityksen kannalta tärkeänä voidaan nähdä oman toiminnan ja näköaistin perustuva maailman hahmottaminen. Mitä monipuolisempi ja jäsentyneempi havainto-organisaatio lapsella on, sitä paremmat edellytykset hänellä on esimerkiksi kielen oppimisessa. Ihmisen tiedonkäsittelytaidot kietoutuvatkin vahvasti kieleen, joten myös kielen omaksuminen on yksi kognitiivisen kehityksen alue. (Neisser 1982, Kiven 2000, 25 mukaan; Saarinen ym. 1991, 118.)

Lapsen sosioemotionaalinen kehitys on yhteydessä kognitiiviseen kehitykseen. Lapsen kognitiiviset taidot karttuvat parhaiten monipuolisessa, virikkeellisesti rikkaassa kasvuympäristössä. Kehitykselle on tärkeää, että aikuinen yhteisissä vuorovaikutustilanteissa ohjaa lapsen ajattelua esimerkein ja vihjein sekä mallittamalla, selittämällä tai palautetta antamalla. (Kivi 2000, 13; Lyytinen & Lyytinen 2003, 87.) Aikuisen rooli lapsen kognitiivisten taitojen kehityksessä on suuri, sillä aikuinen toimii tiedon ja todellisuuden syvällisemmän hallitsemisen lähteenä. Lapsen kognitiivisen kehityksen kannalta on oleellista, että aikuinen osoittaa pitävänsä vuorovaikutusta lapsen kanssa tärkeänä ja kunnioittaa lasta. Vastavuoroisessa kunnioituksen, luottamuksen ja huolehtimisen sävyttämässä ilmapiirissä oppiminen on tehokkaimmillaan. (Hakkarainen 2002, 32, 180.)

4.3 Kielen merkitys vuorovaikutukselle, kehitykselle ja oppimiselle

Lapsen kielellinen kehitys ja sen kehittäminen on otettu huomioon valtakunnallisissa linjauksissa sekä suosituksissa, kuten varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa sekä esiopetussuunnitelmassa (Sinko 2011, 24–25; Välimäki 2011, 13–14). Stakesin (2005, 26–27) mukaan kieli on kommunikaation ja vuorovaikutuksen väline, minkä takia selkeä kielenkäyttö ja käsitteiden avaus lasten kanssa toimiessa on tärkeää. Lapsen varhainen kielitaito edesauttaa lukutaidon kehittymistä, mikä on myös uusien tietojen oppimisen kannalta oleellista (Lyytinen & Lyytinen 2002, 92, 113). Kielellinen tietoisuus ei tarkoita vain

lukemaan ja kirjoittamaan oppimista, vaan ne ovat yksiä sen osa-alueita. Kielen systemaattisuuden ja sen eri osa-alueiden muodostaman kokonaisuuden ymmärtäminen on kielellistä tietoisuutta. (Hakkarainen 2002, 217).

Kielen tai vaihtoehtoisen kommunikoinnin kehitys on tärkeänä elementtinä meidän kaikkien arkipäivässämme, sillä suurin osa oppimisesta tapahtuu juuri kielen avulla. Kieli voidaan nähdä ajattelun-, tiedonhankinnan- ja välittämisen, vaikuttamisen-, sosiaalisten suhteiden luomisen ja ylläpitämisen-, tunteiden ilmaisemisen-, kielellisen luomisen ja oman sekä toisten käyttäytymisen säätelemisen välineenä. Kielellinen kehitys vaikuttaa myös luovuuteen, tunne-elämään sekä itsetunnon vahvistumiseen. (Andersson & Furberg 1974, Korpisen, Lyytisen & Puttosen 1989, 22 mukaan; Sinko 2011, 24–25.)

Kielen oppiminen on sosiaalinen tapahtuma, joka osoittaa oppimisen syvällistä sosiaalista luonnetta. Lapset oppivat ymmärtämään ja käyttämään kieltä sosiaalisissa tilanteissa. Vähitellen lapsi sisäistää puheen ja voi ilmaista itseään sen avulla. Ajattelun kapasiteetti kehittyy ensisijaisesti kielenkehityksen myötä. Kielen avulla voimme nimetä asioita ja ilmaista itseä, se auttaa määrittelemään käsitteellisesti oman paikan maailmassa. Ajattelussa käytetään käsitteitä ja opitaan ymmärtämään suhteita ja ideoita, jolloin kehittyy abstraktisen ajattelun kyky. Kieli ja ajattelu ovat olennaisia oppimisprosessissa. Sisäinen ajattelu on liittyneenä kieleen, joka perustuu sosiaaliseen vuorovaikutukseen. (Kauppila 2007, 150.)

4.4 Lukuleikit oppimismenetelmänä

Lukuleikkien keskiössä on lapsilähtöinen, pedagoginen lähestymistapa. Rikas vuorovaikutuksellinen, kielellinen ja toiminnallinen ympäristö tukee lapsen kognitiivisten taitojen, eli oppimisen kehittymistä. Tärkeää lukuleikkien kannalta ovat lasten oma kiinnostus kieleen, lukemiseen ja kirjoittamiseen. Lukuleikkien perimmäisenä tarkoituksena on auttaa lasta saamaan kieli ja lukutaito hallintaan. Leikkien ja harjoitusten avulla lapsi voi oppia ymmärtämään lukemisen merkityksen oppimisen avaintaitona. Lukutaidon määrittelyssä ei korostu pelkästään mekaaninen lukutaito vaan myös luetun ymmärtäminen ja tulkinta sekä lukutaidon käyttö erilaisissa yhteyksissä. (Karvonen & Rikkola 2006, 5–6, 11–13; Sinko 2011, 24–25.) Jäljittelyllä on tärkeä merkitys lapsen kielellisessä kehityksessä ja tässä yhteydessä voidaankin nähdä tärkeänä lukuleikkien käyttö (Stakes 2005, 19).

Lähikehityksen vyöhykkeen käsityksellä tarkoitetaan etäisyyttä, joka on lapsen aktuaalisen (ajankohtaisuus, todellisuus) ja potentiaalisen (mahdollisuus, kyky) kehitystason välillä. Potentiaalisella kehitystasolla tarkoitetaan kehityksen astetta, jonka lapsi voi saavuttaa toimiessaan ohjaavan aikuisen opastuksella. Lukuleikeissä aikuisen toiminta on merkityksellistä ja voidaankin nähdä, että lapsi oppii lukuleikeissä lähikehityksen

vyöhykkeellä yhdessä vanhempansa kanssa. Lähikehityksen vyöhykkeellä korostetaan yhteistä mielekästä tekemistä ja avustamista. Lähikehityksen vyöhykkeellä puhutaan ekspertti-noviisi-asetelmasta, jossa osaavampi ikätoveri tai aikuinen on ekspertti ja lapsi noviisi. Tämä viittaus voi kuitenkin olla myös harhaanjohtava, sillä lapsen kognitiivinen muutos voi tapahtua pelkästään toisen läsnäolon ja vuorovaikutuksen ansiosta. Lukuleikeissä korostuu aikuisen ja lapsen välinen toiminta, vuorovaikutus sekä tunneyhteys. (Hakkarainen 2002, 177; Nurmilaakso 2011, 39; Tynjälä 2002, 155.)

Opinnäytetyötoiminnan toteutuksessa on otettu huomioon lukuleikkien yleinen etenemismalli, jossa peruslähtökohtana on ensin leikkiä merkityksellisillä ja kokonaisilla sanoilla. Karvosen ja Rikkolan (2006, 12–13) mukaan yksittäisen sanan visuaalista ja auditiivista muotoa korostetaan toiminnallisella tai liikunnallisella vaiheella. Kun kokonaisiin sanoihin on tutustuttu tarpeeksi, otetaan lukuleikkeihin mukaan yksittäisiä kirjaimia, äänteitä ja tavuja. Lapsen on helpompi hahmottaa pienaakkosia, kuin isoja kirjaimia. Lukuleikeissä voidaan myös monipuolistaa lapsille ennestään tuttuja leikkejä sanoilla ja kirjaimilla.

5 KOIRA-AVUSTEINEN TOIMINTA

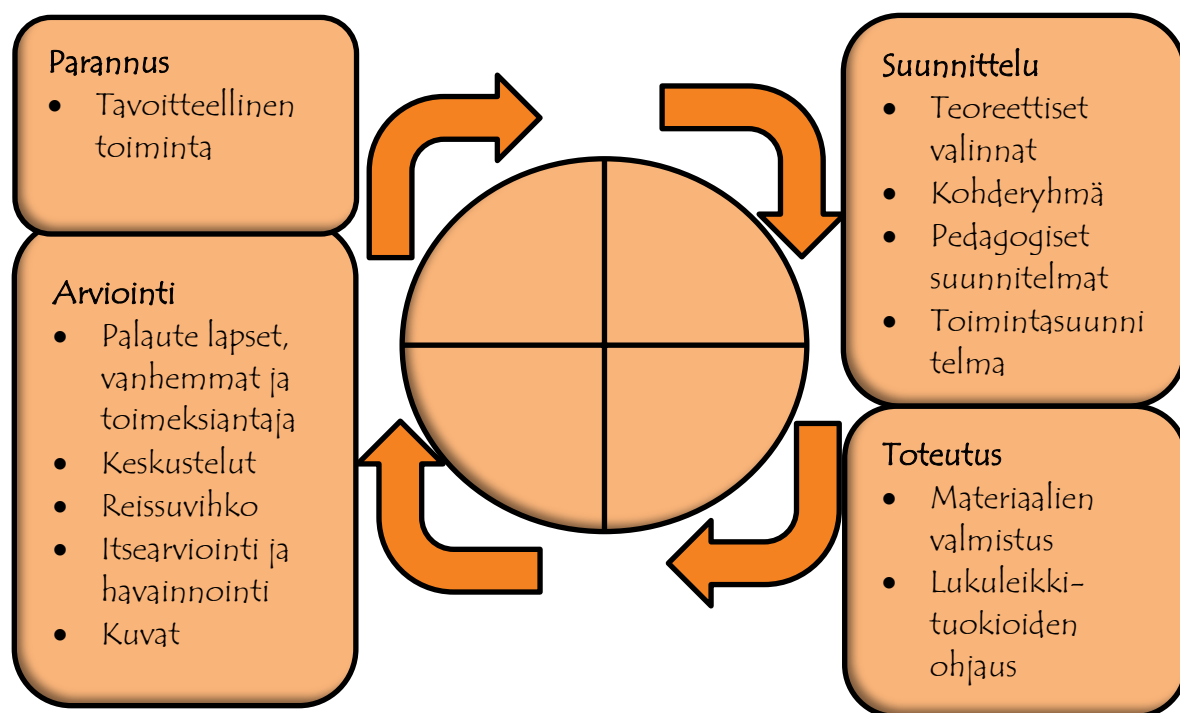
Eläinavusteisessa työskentelyssä koirat vaikuttavat positiivisesti ihmisten hyvinvointiin. Lapsen ja koiran yhdessäolo on luontevaa, sillä koira tarjoaa lapselle mahdollisuuden olla oma itsensä varauksettomalla läsnäolollaan ja hyväksynnällään. Tähän voi vaikuttaa lasten kohdalla se, että koirat ovat yleensä heidän mielestään helposti lähestyttävissä, sillä useassa elokuvassa, lastenkirjoissa ja piirretyissä pääosassa on koira, tai jokin muu ystävällinen eläin. Monessa perheessä on myös koira, sillä vanhemmat haluavat lapsiensa oppivan esimerkiksi vastuuta sekä sosiaalisia taitoja. (Altchiller 2011, 5, 9; Kallio & Rintamaa 2013, 227.)

Yhdysvaltalainen tutkimus todistaa koirien tunne-elämän olevan lähellä inhimillistä tunne-elämää. Tutkimuksessa verrattiin koiran tunne-elämän olevan pienen lapsen tunne-elämän tasolla. (Uusi Suomi 2013.) Kouluissa koiria on ollut apuna jo pitkään. Ne ovat olleet avuksi esimerkiksi lasten lukemisessa, itseluottamuksen vahvistamisessa sekä ennaltaehkäisseet mahdollisia riitatilanteita lasten välillä. (Altchiller 2011, 9–12). Tässä opinnäytetyössä lapsi luki toiminnan aikana koiralle oman lukutasonsa ja oman mielenkiinnon kohteidensa mukaisia kirjoja. Lapsen on helppoa lukea koiralle, koska se ei arvostele lukemista. Koiran läsnäolo kannustaa, innostaa ja motivoi lasta lukemiseen, samalla vähentäen lapsen jännittämistä. (Kentta-Kohtala 2013, 1, 8–9.) Opinnäytetyön toiminnan aikana koiraavusteisessa toiminnassa tärkeää oli lukemisen lisäksi koiran leikkiminen ja liikkuminen lapsen ja vanhemman kanssa sekä läsnäolo.

Vuonna 2000 Salt Lake Cityssä kokeiltiin pilottiohjelmaa nimeltään R.E.A.D (Reading Education Assistance Dogs), missä koiria hyödynnettiin lasten lukutaidon vahvistamisessa. Ohjelmassa tarkoituksena oli, että lukivaikeuksista kärsivät lapset lukevat ääneen läsnä olevalle koiralle. Pian pilottiohjelman alun jälkeen opettajat antoivat jo palautetta koirien positiivisesta vaikutteesta lasten lukutaitoon, mutta myös lasten käyttäytymiseen liittyen. R.E.A.D pilottiohjelma todettiin hyväksi keinoksi vahvistaa ja tukea lapsen lukutaitoa, jonka jälkeen ohjelma levisi useampaan Yhdysvaltalaiseen kaupunkiin. Nykyään R.E.A.D-ohjelmaa toteutetaan myös Suomessa. (Altchiller 2011, 9–12.)

6 KOIRA-AVUSTEISEN LUKULEIKKITOIMINNAN KEHITTÄMINEN KIRJASTOON

Tämä opinnäytetyö on kehittämistyö, jossa kehitettiin sosiaalialalle uutta matalan kynnyksen työmenetelmää ehkäisevän lastensuojelun näkökulmasta. Tavoitteena oli kokeilla, onko koira-avusteisilla lukuleikeillä mahdollista tukea ja vahvistaa lapsen ja aikuisen välistä vuorovaikutusta ja tunnesuhdetta sekä lapsen oppimaan oppimisen valmiuksia. Kehittämistehtävässä käytimme Demingin laatuympyrää (PDCA-sykli), jonka perusajatuksena on jatkuva toiminnan kehittäminen (kuvio 1). Kehittämissykliä on neljä vaihetta: suunnittelu, toteutus, arviointi ja parannus, eli Plan, Do, Check, Act (PDCA). Demingin laatuympyrän prosessi on jatkuva. (Hokkanen & Strömberg 2006, 80.) Arvioinnin pohjalta tehdään muutoksia ja kehitetään toimintamallia (Sarala & Sarala 1999, 101).

KUVIO 1. Koira-avusteisen lukuleikkitoiminnan kehittämisprosessi

6.1 Toiminnan suunnittelu

Opinnäytetyön prosessi alkoi huhtikuussa 2013 (kuvio 2). Yhteiset kiinnostuksen kohteet, koirat sekä varhaiskasvatuksen erityisammattiopinnot, ohjasivat valintoja opinnäytetyön aiheesta. Lapsilähtöisyys oli opinnäytetyön suunnittelussa avainasemassa. Koira-avusteinen toiminta edellyttää tarkkaa suunnittelua ja ennakkovalmistelua. Suunnitteluun tarvitaan enemmän aikaa kuin itse toiminnan toteuttamiseen (Jaakkola, Kataja & Liukkonen 2009, 34). Toimeksiantajan ja opinnäytetyön aiheen tarkennuttua alkoi toiminnan sisällön suunnittelu sekä markkinointi (kuvio 2).

KUVIO 2. Opinnäytetyön prosessin kuvaus.

Tavoitteenamme oli kehittää perinteistä lukukoiratoimintaa. Toiminnassa rikastutettiin lapsen lukuhetkeä koiran kanssa lisäämällä toimintaan lukuleikit, jotka tukevat lapsen oppimaan oppimisen valmiuksia sekä ominaisia tapoja toimia. Sinkkosen (2013, 40) mukaan koirat voivat auttaa lasta leikin kehittämisessä ja itsenäisyyden lisääntymisessä. Koirat myös luovat ympärilleen turvallisen ja arvostelemattoman ilmapiirin lapsen kommunikaatiolle. Koiran läsnäolo lisää esimerkiksi esikouluikäisen lapsen motivaatiota saada tehtävä tehdyksi. Koiralla on myönteinen vaikutus lasten kognitiivisten tehtävien suorittamiseen. (Kentta-Kohtala 2013, 1, 8–9.)

Kehittävässä vuorovaikutuksessa vanhemmuuden haasteena on, että onnistutaan sovittamaan yhteen lapsen tarpeet ja kyvyt, mutta toisaalta ympäristön tarjoamat mahdollisuudet. Lapsen ja vanhemman välisellä vuorovaikutuksella on merkitys lapsen kognitiiviseen kehitykseen. Lukuleikeissä vanhempi voi suunnata aktiivisesti lapsen tarkkaavaisuutta, mikä edesauttaa muun muassa lapsen leikin tasoa, sanavaraston laajuutta sekä kielen ymmärtämistä. (Eklund, Laakso & Lyytinen 1995, 63–64.) Korjaavat ihmissuhteet, eli ulkopuolelta tuleva tuki ja auttaminen voivat vaikuttaa positiivisesti lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhteeseen, joten oleellista oli ottaa lukuleikkihetkiin mukaan

myös lapsen vanhempi tai muu huoltaja (Mäkelä 2002, 41). Tämä valinta opinnäytetyön kannalta laajensi teoreettista viitekehystä entisestään. Suunnittelussa ja toteutuksessa tuli huomioida lukuleikkien sisältöjä niin lapselle kuin vanhemmallekin sopivaksi.

Tekojen lisäksi vanhemmuus on myös tunneasia. Myönteinen vuorovaikutus vanhemman kanssa luo lapselle tunteen siitä, että hän on rakastettu ja tärkeä juuri sellaisenaan. Tämän tunteen herättäminen lapsessa onkin vanhemmuuden tukemiseen tähtäävän työn, kuten myös opinnäytetyön yhtenä tavoitteena. Tällöin työskentelyn tarkastelun kohteeksi tuli vanhemman ja lapsen välinen suhde sekä niiden tukitoimien miettiminen, jotka mahdollisesti vapauttaisivat vanhemman voimavaroja myönteiseen vuorovaikutukseen lapsen kanssa. Myönteinen vuorovaikutus vanhemman ja lapsen välillä on suurimmaksi osaksi sanatonta viestintää, jota lapsi lukee paljon tarkemmin kuin kuulee sanoja. Vanhemman rakkaus lapseen välittyy etenkin katseen ja kosketuksen kautta. (Korhonen 2008, 24–25.) Opinnäytetyössä merkityksellisenä nähtiin esimerkiksi vanhemman iloittamisen lapsesta.

Toiminnan toteutuksessa käytimme kirjallisuuspainotteista pedagogiikkaa ja kyselevää ohjausmenetelmää. Kirjallisuuspainotteisella pedagogiikalla tarkoitetaan oppimisen menetelmää, jossa korostetaan lukutilannetta: mitä lukija kokee lukuhetkellä ja minkälaisia elämyksiä hän lukuhetkellä saa. Tärkeää on lukuinto ja kiinnostus kirjallisuuteen. (Rosenblatt 1995, Linnankylän 1995, 15 mukaan.) Kirjallisuuspainotteisen pedagogiikan etu on esimerkiksi lapsen monipuolinen suhtautuminen kirjallisuuteen. Kirjallisuus ei ole vain tiedon lähteenä, vaan lukeminen on myös miellyttävää, hauskaa ja hyödyllistä. Kielen oppiminen kokonaisuutena korostuu. (Gambrell 1992, Sarmavuoren 1998, 185–186 mukaan.) Kyselevän ohjausmenetelmän avulla rikastutetaan lapsen ajatteluprosessia. Lapsen vastausta kuunnellaan ja häntä johdatellaan perustelemaan ajatuksiaan. Karvosen ja Rikkolan (2006, 24) mukaan ohjausmenetelmässä on tärkeää luoda pohtiva ilmapiiri. Lapsi huomaa, että tietoa voidaan muokata ja on olemassa useita eri näkökulmia ja perusteltuja ratkaisuja. Tieto ole itsestään selvää vaan sitä voi kritisoida ja esittää omia mielipiteitä.

Toiminnan lähtökohtien vuoksi päätimme rajata osallistujiksi 6–8-vuotiaat lapset sekä heidän toisen vanhempansa tai muun huoltajan. Osallistuvien lasten iän määritteli muun muassa se, että 6-vuotiaat lapset ovat usein kiinnostuneita kirjaimista ja lukemisesta, ja keskittyminen on yleensä nuorempia lapsia kehittyneempää. Iältään 7–8-vuotiaat lapset osaavat yleensä jo lukea ja kirjoittaa, ja he ovat kiinnostuneita oppimisesta. (Kurvinen ym. 2006, 146.) Osallistujilta ei kuitenkaan vaadittu lukutaitoa tai aikasempaa kokemusta koirista. Kiinnostus lukemiseen ja osallistuminen koiraväestöön toimintaan olivat avainasemassa. Alijoen (2011, 85) mukaan lapselle annettavaa yksilöllistä huomiointia ei voi koskaan korostaa liikaa. Yksilöllisen huomioinnin kannalta näimme toiminnan

suunnittelussa tärkeänä juuri sen, että toiminta oli suunnattu yhdelle lapsi-vanhempiparille kerrallaan.

Toimintaa markkinoitiin pääasiallisesti esitteillä (liite 3), joita vietiin julkisille paikoille kuten kauppojen ilmoitustauluille. Toiminta oli matalan kynnyksen toimintaa, johon saattoi osallistua millainen perhe vain, missä elämäntilanteessa tahansa. Esitettä suunnitellessa oli otettava huomioon ennen kaikkea sen selkeys, jotta esille tulisivat juuri ne asiat, mitä toiminta tulisi pitämään sisällään ja mitä toimintaan osallistuvilta edellytettäisiin. Alkuperäisen suunnitelman mukaisesti markkinointi, kuin myös itse toiminta oli tarkoitus aloittaa lokakuussa 2013. Kuitenkin aikataulut viivästyivät, joten markkinointi ja toiminnan aloittaminen siirtyivät marraskuulle. Iisalmen kaupunginkirjasto julkaisi esitteen kirjaston tiloissa sekä sähköisesti verkkosivuillaan ja Facebook-sivuillaan. Toiminnasta kertovat ennakoartikkelit julkaistiin Iisalmen Sanomissa 16.11.2013 (liite 4) sekä Iisalmen Kaupunkilehdessä 15.11.2013 (liite 5). Toimintaan ilmoittautuminen oli mahdollista puhelimitse sekä sähköpostitse.

Toimintaan osallistuivat kaksi lasta yhdessä oman vanhempansa kanssa. Toimintaan ilmoittautuneille lapsille ja vanhemmille suunniteltiin ilmoittautumis- ja esitietolomake (liite 6). Lomakkeen avoimilla kysymyksillä selvitettiin esimerkiksi lapsen taitoja ja lukutaidon tasoa, mielenkiinnon kohteita, toiveita toiminnalle sekä lapsen ja vanhemman ominaisia tapoja toimia yhdessä esimerkiksi pelien ja leikkien parissa. Tämä mahdollisti mahdollisimman lapsilähtöisen toiminnan suunnittelun kullekin lapsi-vanhempiparille.

Tavoitteenamme oli suunnitella lapsilähtöistä toimintaa ja tarjota onnistumisen elämyksiä varhaisena tukena lapselle ja heidän vanhemmilleen. Lapsen osaamisen tason ja taitojen selvittäminen on ohjaamisen kannalta tärkeää. Esimerkiksi lapsi, joka opettelee vasta lukemaan, voi lukuleikeissä harjoitella sanojen tunnistamista kuvia apunaan hyödyntäen. Lukutaidoissaan pidemmällä olevan lapsen kanssa voidaan käyttää lukuleikeissä esimerkiksi lyhyitä lauseita tai yksittäisiä tavuja. Mattilan (2011, 69–70, 101) mukaan lapselle oikea vaatimustaso toiminnassa on tärkeää pyrittäessä vahvistamaan lapsen itsearvostusta ja omanarvontuntoa. Lapselle on erityisen hankalaa, jos vaatimustaso on liian korkea, eikä lapsi saa tukea ja kannustusta selviytyäkseen annetuista tehtävistä. Haasteen edessä lapsi tarvitsee lähiaikuisen neuvojen lisäksi vahvistusta onnistumisen mahdollisuudelle, rohkaisua yrittämiseen ja viestiä hyväksynnästä onnistumisesta riippumatta. Hyvässä kohtaamisessa lapsen ei myöskään tarvitse suorittaa. Hänen ei tarvitse tavoitella aikuisen ihailua, kelpuutusta tai hyväksyntää. Hyvään kohtaamiseen lapsi saa tulla ja siinä pysyä omana itsenään, jolloin luottamus hyväksyntään vahvistuu.

Lukuleikeissä muun muuassa lasten omat lempikirjat ovat tärkeitä ja oleellista on säilyttää oppimisen ilo ja hauskuus. Esitietolomakkeilla ja keskusteluilla pyrittiin suunnittelemaan sisällöllisesti mahdollisimman yksilölliset, kutakin lapsi-vanhempiparia tukevat toimintakerrat. Tarkoituksena oli luoda toimintakertoista myös mahdollisimman monipuolisia. Tavoitteellisuus ohjasi toiminnan suunnittelua ja toteutusta. Lukuleikeissä voidaan hyödyntää myös satuja sekä niistä keskustelemista lapsen kanssa. (Karvonen & Rikkola 2006, 6.)

Kun peruslähtökohdaksi otetaan jokin kasvatuksellisen tavoitteen saavuttaminen tai muutoksen aikaansaaminen, ensimmäinen vaihe on määrittellä harjoitukselle toivottu lopputulos. Toivottu lopputulos tulee määrittää koko ohjaustilanteelle ja vielä erikseen jokaiselle yksittäiselle toimintaharjoitukselle. Kun tämä perustyö on tehty kunnolla, voidaan harjoitusten odottaa palvelevan kehittymistä. (Jaakkola ym. 2009, 34.) Jokaiselle toimintakerralle toteutettiin erilliset pedagogiset suunnitelmat, joista kävi ilmi toiminnan keskeiset tavoitteet, sisältö, toteutus ja ohjaus. Pedagogiseen suunnitelmaan määriteltiin erilliset osatavoitteet niin lapselle, aikuiselle, ohjaajille kuin koiralle. Nämä suunnitelmat antoivat toiminnalle tavoitteellisuutta sekä jäsensivät ja ohjasivat toimintakertojen sisältöä ja toteutusta.

Toiminnalle luotiin toimintasuunnitelma (liite 1) toimintakertojen sisällöistä ja keskeisistä tavoitteista. Nämä vielä tarkentuivat sisällöltään toimintakertojen myötä. Toimintakertojen rakenne on vaiheistettu prosessi, jossa on tietyt vaiheet ja struktuuri. Aikataulut sekä kehittämistyön tavoitteet huomioiden suunniteltiin jokaiselle lapsi-vanhempiparille seitsemän toimintakertaa. Jokaisen toimintakerran kesto oli 60 minuuttia. Kehittämistyön kokeilussa nähtiin positiivisena, että toiminnan suunnitelmia pystyttiin jatkuvasti tarkentamaan ja korjaamaan havainnoinnin sekä lapsen, vanhemman ja toimeksiantajan palautteen avulla.

Lapsen ja koiran yhteisen toiminnan suunnittelussa huomioitiin Suomen Kennelliiton (2011) julkaisemia ohjeita lapsen ja koiran kohtaamiseen liittyen. Ohjeiden mukaisesti otettiin huomioon, ettei lasta koskaan jätetä yksin koiran kanssa. Ohjeiden mukaisesti lapselle on myös hyvä opettaa koiran elekieltä ja käyttäytymistä sekä kuinka koira lähestytään rauhallisesti ja käsitellään asianmukaisesti. Toiminnassa otettiin myös huomioon, että koira tarvitsee välillä oikeuden levätä ja rauhoittua omalla paikallaan.

Koira-avusteisia menetelmiä käyttäessä koiran valinta toimintaan on oleellista. Ohjaajan on tunnettava koiran luontainen käyttäytyminen ja kyseessä olevan koiran persoona. Koiran on oltava sosiaalinen ja ennakkoluuloton uusien tilanteiden kohtaan. Koira-avusteisen toiminnan aikana voi tulla ennakoimattomia tilanteita vastaan, jolloin ohjaajan ja koiran on pysyttävä rauhallisena. Ohjaajan tärkeä rooli on pitää niin sanotusti tilanne hallussa ja

osattava ohjata niin toimintaan osallistuvia, kuin koiraakin johdonmukaisesti. Toiminnassa mukana ollut Tamara-koira on toiminut vapaaehtoisessa Suomen Kennelliiton kaverikoiratoiminnassa. Tamara koettiin siis sopivaksi toimintaan, jossa ollaan tekemisissä erilaisten ja eri-ikäisten ihmisten kanssa.

Iisalmen kaupunginkirjaston toimintatiloihin tutustuminen ennen toiminnan alkamista helpotti toiminnan sekä tilan visuaalisen ilmeen suunnittelua. Karvosen ja Rikkolan (1993, 13) mukaan lukuleikkitoiminnan materiaalien tekeminen on kaikkien vaativinta ja työläintä. Opinnäytetyössä on pyritty tekemään materiaaleista mahdollisimman kestäviä, jotta niitä voidaan hyödyntää myös jatkossa. Toimintakertojen materiaalit ovat valmistettu itse askartelemalla.

6.2 Koira-avusteisen lukuleikkitoiminnan toteutus

Lukuleikkitoiminnan toteutus alkoi marraskuussa 2013. Toiminta toteutettiin Iisalmen kaupunginkirjastossa, jossa käytävissä oli lasten satutuntitila. Tilan pystyi sulkemaan, mikä teki siitä rauhallisen ja intiimin. Toiminnallisia menetelmiä käyttäessä toimintatilan valinta onkin huomioitava, sillä lasten leikkitilojen valitseminen tarkoituksenmukaisesti riippuen leikeistä on tärkeää. (Jaakkola ym. 2009, 34; Kurvinen ym. 2006, 477–478). Tilan yksityisyys on tärkeää myös toimintaan osallistuvan lapsen ja vanhemman intimitettiin kannalta. Toimeksiantajan kanssa sovittiin tilan käytöstä pääasiallisesti kahtena päivänä viikossa iltapäiväaikaan. Toimintaan osallistuvien perheiden toiveet päivästä ja ajankohdasta pyrittiin ottamaan mahdollisuuksien mukaan huomioon. Seuraavien toimintakertojen päivistä ja ajankohdista sovittiin aina toimintakerran päätteeksi yhdessä vanhempien kanssa. Tilaa menttiin valmistelemaan noin 30 minuuttia ennen jokaisen toimintakerran alkamista. Valmisteluihin kuului esimerkiksi materiaalien esille laittaminen, huonekalujen siirtäminen toimintaan sopivaksi, muu järjestely sekä tilan seiniin laitettavien materiaalien kiinnittäminen. Seinällä olevien materiaalien merkitys oli herättää lasten mielenkiintoa kirjoitettua tekstiä kohtaan sekä ohjata lasten havainnointia. Toiminnan ohjaamisesta vastasimme me opinnäytetyön tekijät. Iisalmen kaupunginkirjaston henkilökunta avusti luettavien kirjojen valitsemisessa, huomioiden lasten lukutaidon.

Toimintaan ilmoittautui ja osallistui kaksi lapsi-vanhempiparia. Osallistujia olivat äiti yhdessä 6-vuotiaan lapsensa kanssa, sekä isä yhdessä 8-vuotiaan lapsensa kanssa. Vanhemmat täyttivät ensimmäisellä toimintakerralla esitietolomakkeet osin itsenäisesti, osin lapsen kanssa yhdessä. Esitietolomakkeiden mukaan he olivat päättäneet osallistua kiinnostuttuaan, mistä toiminnassa on kysymys. Myös koiran läsnäolo koettiin tärkeäksi vetovoimaksi, molemmat lapsista ilmoittivat pitävänsä koirista. Molemmilla lapsilla oli vain hyviä ja positiivisia kokemuksia koirista. Esitietolomakkeiden mukaan he odottivat toiminnalta ennen kaikkea mukavaa tekemistä sekä koiran kanssa toimimista ja leikkimistä.

Molemmat lapset ilmoittivat esitietolomakkeessa osaavansa kirjaimia, sanoja ja tavuja. Toinen lapsista ilmoitti osaavansa lukea, toinen ilmoitti ettei osaa lukea. Lapsien mielenkiinnon kohteita olivat pelit ja eläimet. Molemmat lapsista myös ilmoittivat pelaavansa kotona erilaisia pelejä, kuten lauta-, kortti- ja tietokonepelejä.

Kummallakaan perheistä ei ollut omaa koiraa tai muuta lemmikkiä. Toisessa perheessä oli allerginen perheenjäsen, joka esti lemmikin ottamisen perheeseen. Toisen perheen kohdalla toimintaan osallistuneella lapsella itsellään oli ollut allergisia oireita koirista varhaisemmalla iällä. Esitietolomakkeessa lapsen ilmoitettiin olevan koiralle allerginen. Tämä huomioitiin toiminnan aikana siten, että lapsen läheistä kanssakäymistä koiran kanssa, kuten silittelyä ja makupalojen kädestä antamista, rajoitettiin hieman. Kun vanhemman kertoman mukaan lapsi oli ollut oireeton toimintakerran jälkeen, kanssakäymistä lisättiin hieman. Yleisesti kääpiösnautseri on saanut tunnustusta vähä-allergisoivana koirarotuna. Myös kirjaston muiden asiakkaiden mahdolliset allergiat oli otettava huomioon. Oleellista oli ottaa huomioon toimeksiantajan kanta asiasta ja keskustella siitä, kuinka koira-avusteista toimintaa voitaisiin toteuttaa kirjaston tiloissa sopivalla tavalla. Kirjaston kanssa sovittiin, että toimintaan varatussa tilassa huolehditaan yleisestä siisteydestä toimintakertojen päätteeksi ja tilan puhtaudesta huolehtivat kirjaston siivoajat aamuisin.

Toimintaa markkinoitiin vielä toiminnan alkamisen jälkeen, sillä toiminnan yksilöllisyys mahdollisti toimintakertojen toteutuksen osallistujille vielä keväälläkin, mikäli uusia osallistujia olisi tullut. Kaikesta huolimatta toimintaan ei tullut enää uusia osallistujia. Toiminnan alkaessa vanhemmat allekirjoittivat tutkimusluvut toiminnalle. Tutkimusluvassa pyydettiin myös lupaa valokuvaukseen toiminnan aikana, sekä valokuvien käyttöön työn raportoinnissa. Toimintakertojen aikana lapsi ja vanhempi leikkivät Tamaran kanssa erilaisia lapsen osaamista ja taitoja lähellä olevia lukuleikkejä. Jokaisella toimintakerralla lapsi luki Tamaralle kirjaa 5–10 minuutin ajan, riippuen lapsen lukutaidosta. Lapsella oli tarjolla kirjaston henkilökunnan tai meidän valitsemiamme kirjoja, joista lapsi valitsi haluamansa kirjan luettavakseen. Myös koira saattoi auttaa lasta valitsemaan kirjaa koskettamalla käskystä tassullaan satunnaisesti kirjaa, jota lapsi sitten saattoi koiralle lukea. Varsinaisen toiminnan lisäksi aloitukseen oli varattu aikaa noin 5 minuuttia, jolloin keskusteltiin perheiden kuulumisista, edellisen toimintakerran kotitehtävistä ja palautteista. Toiminnan päättäntään oli varattu aikaa noin 10 minuuttia.

6.3 Toimintakertojen sisällölliset tavoitteet ja valinnat

Toiminnan aikana pyrittiin joustavuuteen ja kykyyn reagoida muutoksiin. Toimintakerroille strukturoiduista suunnitelmista huolimatta osalle toimintakerroista tehtiin muutoksia runkosuunnitelman sisältöihin. Syynä saattoi olla esimerkiksi tietyn leikin tai pelin keston muuttuminen suunnitelmasta, tai käytännön toteutuksessa suunnitelman kehittämiseen nähtiin tarve. Yleisesti ottaen runkosuunnitelmaa kuitenkin noudatettiin. Jos jotain leikkiä tai peliä ei kerennyt toteuttamaan sille tarkoitetulla toimintakerralla, saatettiin se siirtää esimerkiksi toisen toimintakerran alkuun. Jokainen toimintakerta oli hieman erilainen eri lapsi-vanhempiparin kanssa.

Ensimmäisellä toimintakerralla keskusteltiin yhteisistä säännöistä liittyen koiran kohtaamiseen ja käsittelyyn sekä keskusteltiin koiran käyttäytymisestä. Tätä havainnoillistettiin kuvilla. Toimintakertojen edetessä kerrottiin koiran hoidosta ja lapset pääsivät toteuttamaan pienimuotoista yhteistoimintaa koiran kanssa, esimerkiksi yksinkertaisten temppujen kautta. Koiran tärkeimmäksi tehtäväksi ja tavoitteeksi asetettiin toiminnan aikana läsnäolo. Lisäksi koiralla oli pienimuotoisia tehtäviä lukuleikkien yhteydessä. Lapselle kerrottiin esimerkiksi koiran nauttivan sille lukemisesta, mikä motivoi lasta toimintaan.

Lapset ja vanhemmat askartelivat itselleen oman kansion, johon toiminnan aikana syntyneet tuotokset, kuten runot, piirroksot, valokuvat ja muut muistot tallennettiin. Perheet saivat myös joitakin toimintakerroilla leikittyjä pelejä itselleen kansion väliin kotona leikittäväksi. Kansiot sai viimeisellä kerralla itselleen kotiin vietäväksi. Yhdessä toteutettavien lukuleikkien lisäksi toimintakertojen päätteeksi annettiin myös pieniä kotitehtäviä kotona työstettäväksi. Esitietolomakkeessa oli tärkeää tarkastella lasten ja vanhempien tottumuksia toimia yhdessä kotona, sillä perheiden välillä voi olla yksilöllisiä eroja. Toiminnasta haluttiin tehdä lapsille ja vanhemmille mahdollisimman miellyttävää ja luonnollista.

Lisäksi toiminnassa käytettiin reissuvihkoa reflektiivisenä työvälineenä ja vuorovaikutuksen rakentajana eri toimijoiden kesken. Reissuvihkoon lapsi ja vanhempi kirjoittivat vapaamuotoisesti palautetta, ajatuksiaan ja kokemuksiaan jokaisesta toimintakerrasta sekä kotitehtävien työstämisestä. Kirjoitimme jokaisen toimintakerran päätteeksi positiivista palautetta lapselle. Kullekin toimintakerralle oli erillinen lyhyt palautelomake (liite 7) jonka lapsi ja vanhempi täyttivät kotona yhdessä. Palautelomakkeen tarkoituksena oli osallistaa vanhemmat ja lapset arvioimaan toimintaa heidän kokemuksensa näkökulmasta. Reissuvihkoon lapsi ja vanhempi saivat myös koiran painaman tassuleiman jokaiselta osallistumiskerraltaan. Seuraavan toimintakerran alussa reissuvihkon sisällöstä ja sieltä nousevista asioista sekä kotitehtävän tekemisestä keskusteltiin lyhyesti. Toiminnan aikana

reissuvihkojen sivut valokuvattiin, jotta niitä voitiin hyödyntää opinnäytetyön analyysivaiheessa.

Valokuvasimme lapsi-vanhempiparien työskentelyä jokaisella toimintakerralla. Valokuvausmenetelmän käytön tarkoituksena oli havainnoillistaa sekä tuoda toimintaa näkyväksi. Viimeisellä toimintakerralla lapsi-vanhempiparit saivat askarrella tulostetuista valokuvista kuvakollaaseja kartongille, jotka he saivat kansion välissä muistoksi kotiin. Valokuvaus voi auttaa esimerkiksi minäkuvan rakentumisessa sekä erilaisten tunteiden tunnistamisessa ja käsittelyssä. Kuvaustilanteessa eläimen läsnäolo voi vähentää jännitystä ja rentouttaa tunnelmaa, ne voivat myös tuoda kuviin iloa ja erilaisia tunnetiloja. Koiralle ominaisia luonteenpiirteitä ovat kunnioitus ja uskollisuus, jotka tuovat lisää syvyyttä vuorovaikutukseen. Tämä voi näkyä myös valokuviissa. (Sutinen 2013, 221–223.) Lapset nauttivat valokuvattavana olemisesta ja poseerasivat usein tietoisesti kameralle. Tilanteiden tallentaminen oli lapsille tärkeää.

Kansion, kotitehtävien sekä reissuvihkon avulla pyrittiin luomaan siirtovaikutuksen varsinaisesta toiminnasta perheiden kotiin. Siirtovaikutuksella tarkoitetaan sitä, että muualla opituilla asioilla on siirtovaikutus henkilön muuhun elämään. Voidaan siis ajatella, ettei opittu asia tai taito ole tilannesidonnainen. (Hakkarainen, Lonka & Lipponen 2004, 118.) Kotiin saatavanansion merkityksenä oli myös lasten ja vanhempien yhteisten positiivisten muistojen tallettaminen sekä lapsi-vanhempisuhteen vahvistaminen. Kansion väliin lapsi ja vanhempi saivat myös itselleen omat kunniakirjat toimintaan osallistumisesta (liite 8).

7 KOIRA-AVUSTEISEN LUKULEIKKITOIMINNAN ARVIOINTIA

Demingin laatuympyrän tavoin työn kehittämistä toteutettiin jokaisen toimintakerran jälkeen. Työn kehittäminen liittyi yleensä joko menetelmään tai ohjaamiseen. Toimintaa voitiin kehittää esimerkiksi seuraavaa toimintakertaa varten sopivammaksi ja asetettuiden tavoitteiden mukaiseksi, mikäli suunnittelu tai toteutus ei ollut toiminut käytännössä toivotulla tavalla tai oli ollut liian helppoa. Lisäksi samalla saatiin kokemus siitä, millaiseksi juuri kyseistä toimintakertaa tulee kehittää, jotta se tukee toiminnalle asetettuja tavoitteita esimerkiksi toisen lapsi-vanhempiparin kohdalla. Palautteen ja oman havainnoinnin pohjalta toimintakertojen sisältöä pystyttiin tarkentamaan esimerkiksi luettavien kirjojen ja lukuleikkien sisällön osalta. Esimerkiksi 6-vuotiaan aluksi lukiessa melko helppolukuisia ja lyhyitä kirjoja vain 5 minuutin ajan, huomattiin lukutaidon olevan jopa niin hyvä, että lukemiseen käytettävää aikaa nostettiin lopulta 10 minuuttiin.

Toiminnan päätyttyä keräsimme tietoa toimintaan liittyvillä loppukyselyillä, jotka suunnattiin lapselle, vanhemmalle sekä kirjaston henkilökunnalle. Lapsille lähetettiin postitse osittain strukturoitu loppukysely, jossa oli avoimia kysymyksiä (liite 9), jonka mukaan laitettiin kirjekuori ja postimerkki palautusta varten. Jo lukutaitoisille lapsille tämä oli toteutuskelpoinen vaihtoehto. Vanhempien kysely toteutettiin 5-portaisella Likert-asteikolla, jossa oli myös avoimia kysymyksiä (liite 10). Kyselyt vanhemmille lähetettiin sähköpostitse ja myös vastaaminen tapahtui sähköpostitse. Kirjaston henkilökunnalle suunnattu kysely, jossa käytettiin avoimia kysymyksiä, lähetettiin sähköpostitse lisälmen kaupunginkirjaston varajohtajalle, joka vastasi kyselyihin vastaamisesta ja palauttamisesta.

7.1 Lasten palaute lukuleikkitoiminnasta

Analysoimme lasten palautetta sisällönanalyysiä käyttäen (kuvio 3). Kokosimme palautteista suoria lainauksia, jotka muutimme pelkistetyiksi ilmaisuiksi. Jaottelimme samanlaiset ilmaisut teemoittain sopiviin ryhmiin, joista koostuivat kuvaavan nimeämisen jälkeen alakategoriat. Näistä samansisältöisistä alakategorioista loimme yhdistämällä yläkategoriat. Lopuksi yläluokille on luotu kaikkia kuvaava pääkäsite eli pääkategoria. Pääkategoriat on nimetty sisältöä kuvaavilla nimillä.

Lasten vastaukset		
Alakategoria	Yläkategoria	Pääkategoriat
<ul style="list-style-type: none"> Leikkiminen ja pelaaminen yhdessä vanhemman kanssa mukavaa Askarteleminen yhdessä vanhemman kanssa mukavaa Osallistuminen toimintaan vanhemman kanssa mukavaa 	Toimiminen yhdessä vanhemman kanssa	Vuorovaikutus ja tunnesuhde
<ul style="list-style-type: none"> Toiminnassa mukavinta Tamara Koiran läsnäolo tärkeää Koiran palkitseminen makupaloilla mukavaa Koiran käyttöön tutustuminen mukavaa Koiralle lukeminen mukavaa Lukemaan oppiminen 	Koiran läsnäolo toiminnassa lapsen kannalta	Koiran merkitys toiminnassa Uusien taitojen oppiminen
<ul style="list-style-type: none"> Tehtävät helppoja/sopivia Ohjaajat mukavia Toiminta mukavaa Ei koskaan tylsää 	Toiminta lapselle sopivaa ja mielekästä	Lapsilähtöisyys
<ul style="list-style-type: none"> Toiminnasta keskusteleminen kotona Kotona toiminnan aikaisten pelien ja leikkien toteuttaminen Kotitehtävät 	Toiminnan näkyminen kotona toiminnan aikana/toiminnan päätyttyä	Siirtovaikutus

KUVIO 3. Sisällönanalyysi lasten palautteesta.

Molempien toimintaan osallistuneiden lasten mielestä mukavin asia toiminnassa oli ollut koiran läsnäolo. Molemmat myös totesivat, ettei toiminta olisi ollut yhtä mukavaa ilman koiran läsnäoloa. Lapsia kiinnosti tutustua koiran käyttöön sekä sen koulutukseen ja taluttamiseen. He myös kokivat miellyttävänä sen, että olivat saaneet antaa Tamaralle makupaloja. Leikkiminen ja pelaaminen oman vanhemman kanssa oli ollut mukavaa ja molemmat totesivatkin saaneensa yhteisiä muistoja vanhemman kanssa toiminnan aikana. Lapset kertoivat keskustelleensa toiminnasta yhdessä vanhemman kanssa toiminnan päättymisen jälkeen. He olivat myös pelanneet jonkin verran osaa toiminnan aikana opituista leikeistä ja peleistä kotona vanhempansa kanssa. Lapset kuitenkin kertoivat

kokeneensa, ettei yhteistoiminta yhdessä vanhemman kanssa kotona ollut lisääntynyt merkittävästi toiminnan päättymisen jälkeen.

Kotitehtävät, lukeminen ja reissuvihko olivat olleet vaihtelevasti mieleisiä asioita. Toinen lapsista olisi kaivannut toiminnan muutamalla ensimmäisellä kerralla enemmän haastetta niin kotitehtäviin kuin myös toimintakertojen leikkeihin ja peleihin. Palautteeseen pyrittiinkin vastaamaan toiminnan suunnittelulla ja ohjaamisella kehittämällä niitä lapsen osaamiseen sopivaksi, tässä tapauksessa siis nostamalla tehtävien vaikeustaso. Koemme, että onnistuimme tässä, sillä myöhemmissä palautteissa vaikeustaso oli ollut lapsen kokemuksen mukaan juuri sopiva. Toimintakertojen myötä lapsen taidot ja ominaiset tavat toimia oppi tuntemaan, jolloin myös toiminnan ”räätälöiminen” kullekin lapselle oli helpompaa. Kotitehtävät toinen lapsista oli kokenut mukavana siksi, että ne olivat olleet helppoja. Kotitehtävien teko oli myös innostavaa, sillä niitä ei esimerkiksi esikoulussa anneta. Kokonaisuudessaan toiminnan tehtävät ja kotitehtävät olivat olleet lapsien mielestä sopivia.

Palautteiden mukaan toiminta ja ohjaajat olivat mukavia, eikä lapsien mielestä toiminnassa ollut mitään tylsää, vaikeaa tai sellaisia asioita joista he eivät olisi pitäneet. Pääasiallisesti lapsilta saatu palaute oli positiivista. Suullisen palautteen ja reissuvihkojen välissä kulkeneiden palautelomakkeiden mukaan lapset nostivat mukavimmiksi asioiksi ensimmäisellä toimintakerralla Tamara-koiraan ja ohjaajiin tutustumisen sekä kansion askartelun. Mieluisia leikkejä olivat olleet Koira karkaa-leikki, Hassut lauseet, taikariimien onginta sekä Tamaran temppukoulu. Myös koiralle lukeminen sai lapsilta hyvää palautetta. Kotitehtävistä mieluisimmiksi nousivat Tamaran herkkureseptin tekeminen, väritystehtävä sekä ristikko. Viimeinen toimintakerta, jolloin lapset ja vanhemmat askartelivat toiminnan aikana otetuista valokuvista kollaaseja oli myös lapsille mieluista.

Loppukyselyssä lapsilta myös kysyttiin olivatko he kokeneet oppineensa toiminnan aikana jotain ja kuvailemaan mitä opitut asiat olivat. Lasten mukaan opittuja asioita olivat lukeminen sekä erilaiset koiran hoitotoimenpiteet. Loppukyselyn mukaan molemmat lapsista halusivat tämän tyyppistä toimintaa järjestettävän myös jatkossa.

7.2 Vanhempien palaute lukuleikkitoiminnasta

Teimme vanhempien palautteista sisällönanalyysin (kuvio 4). Kokosimme vanhempien palautteista suoria lainauksia, jotka muutimme pelkistetyiksi ilmaisuiksi. Jaottelimme samanlaiset ilmaisut teemoittain sopiviin ryhmiin (alakategoriat). Näistä samansisältöisistä alakategorioista loimme yhdistämällä yläkategoriat. Lopuksi yläluokille on luotu kaikkia kuvaava pääkäsite eli pääkategoria.

Vanhempien vastaukset		
Alakategoria	Yläkategoria	Pääkategoria
<ul style="list-style-type: none"> • Ylpeys, yllättyneisyys ja ilo lapsen taidoista • Lapsen kehuminen • Yhdessä tekeminen ja keskusteleminen • Lapsen kanssa yhteistä jaettavaa ja koettavaa • Vanhemman ja lapsen välinen yhteinen asia • Henkilökohtainen aika lapselle 	Toimiminen yhdessä lapsen kanssa ja tunteet lasta kohtaan	Vuorovaikutus ja tunnesuhde
<ul style="list-style-type: none"> • Toimintaan osallistuminen koiran vuoksi • Koiran rauhoittava vaikutus • Koiran käytökseen ja eleisiin tutustuminen mukavaa • Koira mukana toiminnassa sopivasti • Koiran käytöksestä ja temppujen opetuksesta olisi voinut olla lisää • Koira motivoi lasta lukemaan • Koiran kanssa yhdessä touhuaminen mukavaa 	Koiran vaikutus ilmapiiriin ja toimintaan	Koiran merkitys toiminnassa
<ul style="list-style-type: none"> • Lapsen oppiminen koirista • Lapsen omat vahvuudet esille • Tehtävät tukivat ajattelua ja mielikuvitusta • Lapsen keskittyminen hyvää • Lapsen lahjakkuus ja kekseliäisyys pääsi esiin • Innoitti lasta toimimaan ja heittäytymään toimintaan ja käyttämään omia vahvuuksiaan • Tamaralle lukeminen toi itsevarmuutta lukemiseen 	Lapsen taitojen harjaantuminen ja oppiminen toiminnan aikana	Oppimaan oppiminen

<ul style="list-style-type: none"> • Toimintakertoihin nähty vaivaa • Mukava tunnelma • Tunnelma rauhallinen ja kiireetön • Toiminta mukavaa • Aktivoiva vaikutus • Toimintaa joskus liikaa/sopivasti • Suunnittelu onnistunutta • Ohjaajat aidosti läsnä • Ohjaajilta sai tukea 	Toiminnan suunnittelu, toteutus ja ohjaus	Osallisuus
<ul style="list-style-type: none"> • Keskusteleminen toiminnasta kotona • Pelien ja leikkien toteuttaminen kotona • Kotitehtävät • Lapsen lukemisen lisääntyminen kotona • Iloitseminen jatkossa arkisista asioista 	Toiminnan näkyminen kotona toiminnan aikana/toiminnan päätyttyä	Siirtovaikutus

KUVIO 4. Sisällönanalyysi vanhempien palautteesta.

Vanhempien mielestä itse toiminta ja tunnelma sen aikana olivat olleet mukavia ja tekemistä oli pääsääntöisesti sopivasti. Ilmapiiri oli ollut rento ja kiireetön. Palautteiden mukaan toiminta tuki lapsen ja vanhemman yhdessäoloa ja vanhemmat myös korostivat sitä, että lapsen kanssa yhdessä tekeminen ja toimiminen oli ollut mukavaa. Vanhemmat nostivat esille myös sen, että lapsen leikin ilo oli ollut toiminnan aikana tärkeää. Molemmat vanhemmista olivat lähes täysin kyenneet leikkimään ja pelaamaan avoimesti lapsensa kanssa.

Kaikilla toimintakerroilla tekemistä oli sopivasti, mutta tunnelma oli rauhallinen ja kiireetön. Toiminta oli huolella suunniteltua ja ohjaajat olivat aidosti läsnä. Tunti hurahti aina nopsaan.

Molemmissa perheissä lapsia oli useampia ja vanhemmat kokivat positiivisena asiana kahdenkeskisen ajan juuri tämän tietyn lapsen kanssa. Toiminnan merkityksestä myös keskusteltiin lasten kanssa. Toiminta oltiin nähty yhteisenä harrastuksena, johon sitouduttiin huolellisesti.

Keskustelimme kotitehtävistä ja yleensä tunnelmista toimintakertojen jälkeen. Kerroin myös lapselleni että oli tärkeää viettää aikaa hänen kanssa kahdestaan. Yleensä on haasteellista löytää yhteistä aikaa kun on kaksi muutakin lasta.

Talven pimeänä aikana lapseni ei ole jaksanut niin useasti käydä muissa harrastustoiminnoissa esimerkiksi viikottaisessa askartelukerhossa. Tamara-koiran toiminta oli kuitenkin sellaista, joka aktivoi minut sekä lapseni tulemaan joka kerta kirjastolle ja lapseni odotti joka kerta toimintakertoja. Toimintakerrat siis itsessään aktivoivat ja varmasti senkin vuoksi kun toiminta oli mieleistä.

Vanhemmista tutustuminen Tamara-koiraan ja ohjaajiin oli ollut mukavaa. Koiran läsnäolo oli ollut innostavaa ja tärkeää, toisaalta rauhoittavaa. Toisen vanhemman mukaan he eivät olisi osallistuneet toimintaan lainkaan ilman koiran olemassaoloa toiminnassa. Toinen vanhemmista totesi, että ilman koiran osallistumista he olisivat osallistuneet toimintaan pienellä todennäköisyydellä.

Koiran käyttäminen toiminnassa oli oikeastaan ensimmäinen syy miksi halusimme tulla mukaan toimintaan, koska meillä ei voi olla lemmikkejä muiden perheenjäsenten allergioiden vuoksi.

Koira oli tärkeä osa toimintaa, koska huomasin että lapseni jopa näki unia koirasta ja ikävoi sitä välillä.

Palautteen mukaan koiran kanssa toimittiin paljon ja koira oli läsnä toiminnassa sopivasti. Vanhemmat kuitenkin kokivat, että koiraan liittyvää tietoa ja erilaista yhteistoimintaa, kuten temppujen tekemistä olisi voinut olla toiminnassa enemmän. Nämä olivat olleet lapsien mielestä odotettuja ja mielenkiintoisia asioita.

Lapsen lukeminen koiralle oli tuottanut vanhemmille positiivisia kokemuksia, he tunsivat jopa ylpeyttä ja yllättymistä lapsen lukutaidoista. Vanhempien mielestä toiminta pääsääntöisesti tuki, innosti ja kehitti lapsien havaitsemista (aistien toiminta, käsitys asiasta tai ilmiöstä), muistia, ajattelua ja kielen omaksumista ("spontaania oppimista"). Toinen vanhemmista koki, että toiminta oli tukenut lapsen mielikuvitusta ja toisen vanhemman mielestä toiminta oli vaikuttanut positiivisesti myös lapsen lukemiseen. Toimintahetket kirjastolla olivat olleet vanhempien mielestä tärkeimpiä, mutta myös kotitehtävät ja niiden tekeminen lapsen kanssa olivat olleet pääsääntöisesti mukavia. Vanhempien mukaan lapset olivat tehneet kotitehtäviä välillä myös varsin itsenäisesti.

Vaikea kuvitella, että hän viitsisi esim. lukea näin pitkiä pätkiä vieraiden ihmisten kuullen, mutta koira selvästi motivoi. Lukeminen on aktivoitunut nyt kotonakin ja varmasti ainakin osa siitä on Tamaran ansiota.

Olin ylpeä ja yllättynyt, miten hienosti ja pitkäjänteisesti lapsi malttoi lukea koiralle. Kaikki pelit ja tehtävät sujuivat näppärästi ja lapsi jaksoi aina tosi hyvin keskittyä koko tunnin, mistä tietenkin vanhempana olin iloinen. Oli myös mukava nähdä, miten hienosti ja innostuneesti lapsi osasi toimia koiran kanssa. Kotimatalla ja kotona olemme puhuneet näistä ja olen tietysti kehunut lasta.

Toimintatapojen sisäistäminen oli saattanut aiheuttaa haasteita vanhemmille. Reissuvihkon käyttö oli ollut vanhempien mielestä jossain määrin hankalaa, usein kotona siihen oli unohdettu kirjoittaa tai ei oltu varmoja, mitä siihen kirjoittaisi. Kuitenkin sen myös koettiin motivoivan toimintaan ja lisäävän keskustelua lapsen ja vanhemman välillä.

Alkuun oli vähän epäselvää, mitä asioita kirjoittaisin palautelomakkeeseen ja mitä reissuvihkoon.

Toisaalta kun tiesi, että reissuvihkoa on tärkeä täyttää niin tuli kyselyä lapseltani asioita ja mielipiteitä ja tunnelmia toiminnasta. Myös omia ajatuksiani toin esille vihkoon.

Lapsen kanssa yhteistoiminta oli ollut vanhemmille mielekästä. Toimintakertojen peleistä ja leikeistä vanhemmille olivat jääneet mieleen muun muassa Tavudomino, Hassut lauseet sekä Koira karkaa-leikki. Vanhemmat antoivat palautetta siitä, että tekemiset olivat saattaneet olla alussa hieman liian helppoja, mutta mainitsivat myös, että oikea yksilöllinen vaativuustaso löytyi nopeasti.

Vanhemmat toivat esille, että osaa toiminnan aikaisista leikeistä ja peleistä oli toteutettu kotona. Kodeissa oli pelattu Hassut lauseet peliä ja Koira karkaa-leikkiä. Toinen vanhemmista kertoi, että heillä aiotaan leikkiä myös Kirjainpiirustusta. Lisäksi vanhemmat toivat esille lasten aktiivisuuden lukemiseen kotona.

Lapsi on lisäksi toisinaan halunnut lukea ääneen meille muille.

Joitain toiminnan aikana saatuja pelejä ja tehtäviä on tehty yhdessä pikkusisaruksen kanssa. Lapsi halusi lisäksi oma-aloitteisesti lukea synttärilahjaksi saamansa Ella ja kaverit –kirjan kokonaan itse. Lukeminen edistyy hitaasti mutta varmasti, sivu tai kaksi illassa, ja hän haluaa aina raportoida m lemmille vanhemmille, paljonko on minäkin iltana saanut luettua. Luulen, että Tamaralle luettu kirja toi itsevarmuutta lukemiseen, niin että uskaltaa kokeilla vähän pidempääkin kirjaa.

Vanhemmat kokivat saaneensa lapsen kanssa yhteisiä kokemuksia, elämyksiä ja muistoja, joita he ovat jakaneet ja käsitelleet yhdessä, esimerkiksi keskustelemalla. Toiminnasta oli keskusteltu kotona myös muiden perheenjäsenien parissa. Toiminnan myötä vanhemmissa oli herännyt myös ajatuksia oman toiminnan muuttamisesta.

Toiminnan myötä olen ehkä myös lisännyt sitä, että pyrin entistä enemmän kuuntelemaan lapsiani ja iloitsemaan heidän arkisista asioistaan tai esimerkiksi koulussa tapahtuvista onnistumisen hetkistä. Iloitseminen kaikista lapsista on ollut mielessäni ja toiminnan jälkeen tämä on kenties jopa lisääntynyt.

Toiminta muistutti siitä, että olisi tärkeää antaa myös henkilökohtaista aikaa lapselleen. Kun on monta lasta se on haasteellista.

Vanhempien mielestä toiminta vastasi heidän odotuksiaan ja toiminnan suunnittelu ja toteutus oli ollut pääasiallisesti onnistunutta. Toiminnan aikana vanhemmat toivat esille myös kehittämis-ideoita käytännön toteutukseen esimerkiksi, että esitietolomakkeet olisi voinut täyttää etukäteen ennen toiminnan alkua. Jokaisen toimintakerran lopussa olisi myös voinut olla erillinen ”Tamara-tuokio”, jolloin osallistujat olisivat voineet tutustua vielä paremmin koiraan. Toiminta kokonaisuudessaan oli ollut lapsilähtöistä ja vanhemmat kokivat, että ohjaajilta oli saanut tarvittavaa tukea. Vanhemmille tärkeintä oli lapsen viihtyvyys toiminnassa sekä onnistumisen kokemukset ja yhdessäolo.

Kehittämistä lähinnä kaipaisi toiminnan sopeuttaminen lapsen osaamistasoon. Osa tehtävistä oli lapseni mukaan helppoja, mutta tämä ei haitannut lastani. En osaa sanoa varmaksi, mutta auttaisiko se jos toiminta alkaisi sillä että perehdyttäisiin lapsen osaamistasoon esimerkiksi lukutaitoon ja tehtäviä muokattaisi sen perusteella. Toisaalta lapselleni tuli paljon onnistumisen kokemuksia ja myös itse pidin paljon toiminnastanne ja yhdessäolosta koko porukalla.

Suuret kiitokset teille, olitte todella panostaneet jokaiseen tapaamiskertaan ja räätälöineet ohjelman ihan meitä varten! Kiitokset myös Tamaralle, joka oli enemmän kuin loistava tällaiseen hommaan!

Ympäristönä Iisalmen kaupunginkirjasto oli ollut lapsille ja vanhemmille jo ennestään tuttu ja se koettiin sopivana ympäristönä tämän tyyppisen toiminnan järjestämiselle. Toimintakertojen määrä, seitsemän toimintakertaa, koettiin sopivaksi. Vanhemmat toivat esille myös toiveen toiminnan jatkumisesta.

Kirjasto näyttäytyi uudenlaisena, kun sieltä oli varattu tila ihan vain meidän yksityiseen käyttöön. Mielestäni tällainen käyttö on nykyaikaista, joustavaa ja ihmisläheistä toimintaa kirjastolta. Kiitokset siitä heille!

Toivoisin toiminnalle jatkoa yleisellä tasolla, meidän kahden osalta tämä 7 kertaa oli juuri sopiva pätkä.

7.3 Koira-avusteisen lukuleikkitoiminnan soveltuvuus kirjastotyöhön

Iisalmen kaupunginkirjaston henkilökunnalta kerättiin palautetta toiminnasta sähköisellä kyselyllä, jonka kysymykset olivat avoimia kysymyksiä. Kysely tehtiin 13.6.2014 ja siihen vastasi kahdeksan Iisalmen kaupunginkirjaston työntekijää. Palautteen avulla pyrittiin selvittämään toimeksiantajan, kirjaston henkilökunnan sekä toiminnan ulkopuolisten asiakkaiden näkökulma toiminnalle.

Kyselyyn vastanneista kirjaston työntekijöistä suurimmalle osalle perinteinen lukukoiratoiminta oli ennestään tuttua ja osa oli ottanut aiheesta lisää selvää opinnäytetyötoiminnan alettua. Kirjaston henkilökunta kävi myös mahdollisuuksien ja mielenkiintonsa mukaan tutustumassa Tamaraan sekä keskustelemassa toiminnastamme. Lukukoiratoiminta ei ollut kuitenkaan aivan kaikille tuttua.

Ei ollut toiminta ennestään tuttu. Minusta idea on hieno. Hyvä, kerrassaan mahtava juttu. Koiraihmisenä pidän siitä, koska mielestäni kirjat ja koirat kuuluvat yhteen.

Kyselyn vastauksien mukaan toiminta ei tuottanut lainkaan negatiivista palautetta henkilökunnalle. Asiakkaat olivat asian esille ottaessaan pääasiallisesti kiinnostuneita toiminnasta sekä koirasta. Vastauksista kävi ilmi, että asiakkaat olivat olleet iloisia nähdessään koiran kirjastossa ja yksi oli kysynytkin lukukoiratoiminnasta, mitä se tarkoittaa. Toimintatuokioiden alkaessa yhteensä vajaa kymmenkunta ihmistä kävi kyselemässä meiltä koirasta ja toiminnasta. Osa kyselijöistä oli kiinnostuneita osallistumaan toimintaan, mutta haasteena koettiin se, että toiminta ei ollut niin sanotusti avointa toimintaa. Joustavista aikataluista huolimatta perheet eivät lähteneet mukaan toimintaan. Toimintaan sitoutuminen oli ilmeisesti useimmille ongelmallista.

En ole kuullut negatiivista palautetta. Asiakkaat sanoivat koiraa suloiseksi. Enimmäkseen asiakkaat antoivat palautetta koirasta (positiivista).

Osa kyselyyn vastanneesta kirjaston henkilökunnasta tuntui olevan jopa yllättynyt, ettei toiminta ja koiran läsnäolo kirjastossa tuottanut palautetta tai sen suurempaa keskustelua. Vastauksien mukaan mahdollisiin negatiivisiin palautteisiin oli varauduttu etukäteen.

Ennen aloittamista pohdimme yhdessä miten asiakkaat mahtavat suhtautua ja miten toimimme, jos ongelmatilanteita tulee. Ongelmakohtia ei tullut tietoomme.

Vastauksien mukaan negatiivisena asiana nähtiin, että toimintaan tarkoitettu tila suljettiin toiminnan ajaksi muilta asiakkailta. Myös mahdolliset allergiat voivat rajoittaa toimintaan osallistumista. Vastauksissa myös huomioitiin, että toiminnan aikana siivous ja allergisuus tulee ottaa erityisesti huomioon. Toiminnalle varatussa tilassa on kokolattiamatto, joka tekee tilasta haastavan allergisuuden kannalta. Ohjaajat saivat kuitenkin positiivista palautetta siitä, että tila oli toimintakertojen jälkeen aina siisti, eikä koira millään tapaa esimerkiksi tuhonnut paikkoja.

Vastauksissa nousi esille myös pohdintaa mahdollisuudesta asiakkaiden antaa kirjallista palautetta toiminnasta, esimerkiksi lyhyellä palautelomakkeella. Lisäksi toivottiin, että olisimme voineet ohjeistaa kirjaston henkilökuntaa tarkkailemaan asiakkaiden reaktioita ja huomioimaan mahdollista palautetta. Muutama vastaaja myös kommentoi, että toiminnan päättymisestä on jo aikaa, joten osa kokemuksesta ja asiakkaiden antamasta palautteesta on voinut jo unohtua osittain.

Kaiken kaikkiaan kirjaston henkilökunnan asenne toimintaa kohtaan oli hyvin positiivinen ja kannustava. Suurin osa henkilökunnasta totesi vastauksessaan, ettei koiran läsnäolo ja toiminta ollut vaikuttanut heidän työskentelyynsä häiritsevästi tai negatiivisesti. Toiminta koettiin jopa huomaamattomaksi. Opinnäytetyö oli luonut myös pohdintaa koira-avusteisen toiminnan käytöstä kirjastolla jatkossakin.

Minusta tämä oli hyvä asia, koska se avasi keskustelun mahdollisuuden tähän aiheeseen. Samalla tämä avasi mahdollisuuden jatkolle. Jos opinnäytetyön tekijät eivät olisi tulleet tekemään tätä nyt, toimintaa ei ehkä olisi kokeiltu.

Mielenkiintoinen olisi jatkossakin. Hieno asia kirjastolle, että jotain uutta tapahtuu. Kaikkea uutta on kokeiltava.

Toiminta on ollut positiivista, ja tuonut vaihtelua kirjaston toimintaan. On avannut ihmisten silmiä – kirjastossa tapahtuu muutakin kuin perinteistä lainausta ja palautusta.

7.4 Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen havainnointi koira-avusteisessa lukuleikkitoiminnassa

Lasten ja vanhempien vuorovaikutusta sekä lapsen oppimaan oppimisen valmiuksia havainnoitiin toiminnan aikana. Havainnot kirjattiin jokaiselta toimintakerralta dokumenttipäiväkirjoihin. Hakkaraisen, Lonkan ja Lipposen (2004, 107) mukaan dokumenttipäiväkirjat tukevat oppimisprosessia. Niihin kirjoitetaan muistiin esimerkiksi opittuja asioita, oivalluksia ja havainnot. Kirjoitusprosessi auttaa asioiden jäsentämisessä sekä suhteuttamisessa. Dokumenttipäiväkirjojen avulla voidaan joskus myös osoittaa tiettyjen tutkimusideoiden alkuperä. Opinnäytetyössä dokumenttipäiväkirjoilla oli merkitys tiedonkeruun kannalta. Toiminnan aikana dokumenttipäiväkirjoihin tallennettiin havainnot esimerkiksi lapsen ja vanhemman välisestä vuorovaikutuksesta konkreettisella tasolla. Lisäksi dokumenttipäiväkirjaan tallennettiin lasten ja vanhempien suullista palautetta

toimintakerroilta. Myös toiminnan aikana havaitut kehittämisen kohteet kirjattiin dokumenttipäiväkirjoihin, jolloin niihin huomion kiinnittäminen oli luontevaa ja tehokasta. Havainnoinnin ja sen dokumennoinnin luotettavuutta lisäsi se, että havainnoija oli yhden sijasta useampi.

Sinkkosen (2008, 92) mukaan seitsemän vuorovaikutuksen osa-aluetta ovat kasvonilmeet, sanallinen ilmaisu ja ääntely, asento ja fyysinen kontakti. Lisäksi näihin kuuluvat tunnesävy, affektiivisuus, hoivaajan ja lapsen vuorottelu, tilanteen hallinta (kumpi kontrolloi tapahtumia) sekä aktiviteetin valitseminen. Lapsen ja vanhemman väliseen nonverbaaliseen vuorovaikutukseen kuuluvat esimerkiksi katsekontakti, hymyt ja kosketukset. Näihin liittyvät intentiot eli käyttäytymisen motiivit ja tarkoitusperät. (Sinkkonen 2008, 78.) Toiminnan aikana havainnoitavia asioita siis olivat esimerkiksi lapsen ja vanhemman vastavuoroisuus, lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen laatu, kuten katsekontakti, kosketus ja sanallinen vuorovaikutus, lapsen ja vanhemman välinen ilo ja myönteisyys, kannustaminen, läsnäolo sekä yhteisen leikin ja toiminnan laatu, ilmeet, eleet ja liikkeet. Lisäksi havainnoitiin koiran merkitystä vuorovaikutukselle.

Koiran läsnäolon merkitys oli huomattava. Lapset olivat kiinnostuneita koirasta ja suhtautuivat koiraan hyvin välittävästi. Lapsille oli selkeästi merkittävää, että koira osallistui leikkeihin mukaan omalla roolillaan, esimerkiksi tarkistaen lasten tehtäviä olivatko nämä oikein. Vanhemmat myös toivat selkeästi esille, että olivat osallistuneet toimintaan koiran vuoksi ja lapsille oli merkittävää päästä tapaamaan Tamara-koiraa. Lapset kohtelivat koiraa kunnioittavasti ja asianmukaisesti. Ohjasimme tarvittaessa lasta, kuinka koiraa tulee käsitellä, jotta myös koiralla on tilanteissa mukava ja helppo olla. Toimintaan osallistunut lieävästi koira-allerginen lapsi oli aluksi hieman pidättyväinen koiraan koskemisessa, mutta kun allergisia oireita ei toimintakertojen myötä ilmaantunut, lapsi oli rohkeammin luontevasti koiran kanssa. Koiran ”kuunteleminen” lapsen lukiessa oli selkeästi lasta motivoivaa. Vaikka koira saattoi nukahtaa lukemisen aikana, lapset suhtautuivat asiaan positiivisesti, olihan Tamara siis pitänyt lukemisesta. Koira loi usein iloa toiminnan keskelle. Jos Tamara sattui kävelemään kesken leikin esimerkiksi korttien päältä, oli se kaikkien mielestä hauskaa.

Lapsen ja vanhemman yhteistoiminnassa koiran kanssa huomioitavaa oli, että toiminnan ohjaaminen oli sitä helpompaa, mitä luontevammin ja vapaammin lapsi tai vanhempi koiran kanssa oli. Lapsi tai vanhempi, joka alusta asti toimi koiran kanssa vapaasti ja luontevasti, sai myös huomattavasti enemmän kokemusta yhteistoiminnasta koiran kanssa. Yleisesti ottaen toiminnan myötä Tamarasta tuli jotain erityisen tärkeää ja merkittävää lapsille. Vanhemmat kertoivat lapsien ikävöivän ja uneksivan Tamarasta.

Myös koiran suhtautuminen lapsiin ja vanhempiin oli hyvä. Tamara istui usein lapsen tai vanhemman lähellä nauttien silittämisestä. Koemme, että tämän kaltaiseen toimintaan soveltuvan koiran tulee olla luonteeltaan, ominaisuuksiltaan ja vireystilaltaan oikeanlainen. Tamara-koiran kohdalla sai kiinnittää huomiota siihen, että sen vireystila pysyy yleisesti yllä. Joillain toimintakerroilla koira saattoi olla jopa uninen ja vetäytyvä.

Ensimmäisillä toimintakerroilla vanhemmat saattoivat olla hieman pidättyväisiä ja lasten rooli oli hyvin oma-aloitteinen ja omatoiminen. Vanhemmat kokivat ehkä paikoin olevansa mukavuusalueidensa ulkopuolella, esimerkiksi askartelu ei ollut heidän vahva osaamisensa. Ohjaajina koimme roolimme ohjata lasta ja vanhempaa yhteistoimintaan, joka näkyi esimerkiksi vanhemman ohjeistamisena ja kannustamisena toiminnan aikana. Annoimme tavallaan vinkkejä, kuinka vanhempi voi osallistua toimintaan. Yleensä toimintakerrat olivatkin suunniteltu juuri siten, että vanhemmalla oli merkittävä rooli tai tehtävä toiminnan aikana. Toimintakertojen myötä myös vanhemmat ottivat aktiivisempaa asemaa ja toiminnasta tuli vapaampaa ja spontaanimpaa.

Ohjaus oli onnistunutta; lapset kuuntelivat ja olivat kiinnostuneita toiminnasta. Yleensä lähinnä kiinnostus koiraan saattoi heikentää lasten keskittymiskykyä toiminnan aikana, mutta toisaalta koira auttoi keskittymään ja sitä oli mahdollista käyttää hyväksi ohjauksessa. Lapset selkeästi nauttivat tekemisestä. Esimerkiksi kansioiden askarteluun käytettiin paljon aikaa ja vaivaa, ne koettiin siis merkittävinä. Toimintaan valitut aktiviteetit olivat omiaan tuomaan esille lasten mielikuvitusta ja luovuutta. Toiminnan aikana syntyneet runot, tarinat ja muut tuotokset osoittivat lapsilta valtavia kykyjä. Toimintakertojen myötä havaitsimme ohjauksemme selkeästi paranevan. Opimme melko pian havainnoimalla tunnistamaan lapselle oikean tason tehtävissä, jolloin muutimme tehtävien vaikeustasoa muuttamalla esimerkiksi sanatasolla leikittävät lukuleikit lausetasolle. Lapsilähtöisyys näkyi toiminnassamme eri tavoin. Ohjauksella pyrimme vaikuttamaan muun muassa siihen, että lapsi oli toiminnan keskiössä useamman aikuisen läsnäolosta huolimatta.

Toiminnan aikana lasten ja vanhempien välillä oli havaittavissa paljon positiivista vuorovaikutusta. Vanhemmat kannustivat ja kehuivat lapsiaan. Vanhemmat kuvailivat spontaanisti meille lastensa ominaisuuksia, kykyjä ja taitoja. He osoittivat selkeästi ylpeyttä ja iloa omista lapsistaan. Vanhemmat saattoivat olla jopa yllättyneitä siitä, kuinka taitava heidän lapsensa olikaan. Vanhemmat osallistivat lapsiaan ja lasten mielipiteisiin kiinnitettiin huomiota. Toinen vanhemmista kysyi esimerkiksi tutkimuslupakaavaketta täyttäessään lapseltaan, miltä hänestä otettujen valokuvien käyttö toiminnan raportoinnissa tuntuisi. Myös esitietolomakkeiden täyttämisen aikana molemmat vanhemmista kysyivät lapsen mielipidettä täytettäviin kohtiin. Lasten ja vanhempien yhteistoiminta oli luontevaa ja toimivaa. Vanhemmat avustivat ja tukivat lapsia, kuitenkin sopivassa määrin antaen lapsille tilaa omalle ajattelulle, luovuudelle ja kokeiluille. Vanhemmat myös ohjasivat ja tukivat

lapsen havainnointikykyä. Toiminnan aikana vuorovaikutus todentui lapsen ja vanhemman välisistä avoimista katseista, eleistä, ilmeistä ja kosketuksista. Osa leikeistä, kuten kirjainpiirustus, oli yksinkertaisuudestaan huolimatta yllättävän tehokas vuorovaikutuksen luoja lapsen ja vanhemman välillä. Sen lisäksi, että leikki oli mieleinen ja lapsi-vanhempiparit aikoivat ottaa leikin käyttöön myös kotonaan, loi se lapsen ja vanhemman välille paljon hymyilyä, ilmeitä, eleitä ja ennen kaikkea kosketusta. Kyseinen leikki onkin hyvä esimerkki yksinkertaisesta, luovasta leikistä, joka ei vaadi lainkaan materiaalia.

Havaintojemme mukaan myös lasten oppimaan oppimisen taidoissa tapahtui kehitystä. Toiminnan aikana havainnoitiin lasten taitoja ohjata omaa oppimistaan, joihin kiinteästi liittyivät esimerkiksi havaitseminen, muisti ja ajattelu. Myös lasten lukutaito kehittyi selkeästi toiminnan aikana. Tämä näkyi esimerkiksi siten, että lapsen lukemisessa voitiin siirtyä helppolukuisista kirjoista haastavempiin ja luku-aikaa pidentää. Lukutaidon kehittymisen osasyynä oli varmasti myös lasten motivoituminen lukemaan toiminnan ohella myös kotonaan vaikkapa sisaruksille ja vanhemmille. Lapset ja vanhemmat sitoutuivat toimintaan hyvin. Kumpikin lapsi-vanhempipari osallistui kaikille toimintakerroille sovitusti ja seuraavaa kertaa odotettiin selkeästi. Kotitehtävät ja palautteet olivat aina tehdyt ja niiden eteen oli selkeästi nähty vaivaa.

8 LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Kaikki vaiheet opinnäytetyöprosessissa ovat luotettavuuden kannalta tärkeitä. Aikaisempi kokemus lapsien ja vanhempien kanssa toimimisesta sekä aiheeseen liittyvä teoreettinen osaaminen ovat tärkeitä. Tiedot, taidot ja motivaatio antavat valmiudet toiminnallisen opinnäytetyön kehittämistyön suunnittelemiseen, toteuttamiseen, arviointiin ja raportointiin. Opinnäytetyössä toteutuu aineistotriangulaatio, sillä suunnitteluvaiheessa on hankittu tietoa erilaisia aineistoja käyttäen, kuten mediajulkaisuja, lakeja sekä kirjallisuutta. Opinnäytetyöprosessin aikana olimme myös yhteydessä hankkeisiin, joista on saatu paljon arvokasta tietoa sekä käytännön osaamista. Tiedonhankintaa on pidetty yllä koko oppinnäytetyöprosessin ajan. Tämä tarkoittaa opinnäytetyön luotettavuutta. Erilaiset aineistot täydentävät toisiaan, sillä samankaltaisiin tuloksiin on päädytty erilaisilla lähestymistavoilla. Opinnäytetyöprosessin aikana on toteutunut myös itsereflektioon. Luotettavuuden kannalta on arvioitava sitä, miksi työ on eettisesti korkea-tasoinen ja raportointi luotettavaa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 141). Opinnäytetyön prosessikuvauksessa on kuvattu avoimesti ja rehellisesti se, mitä on tehty, miksi, millä keinoilla sekä millaisiin lopputuloksiin oppinnäyteprosessi on päästy.

Saukkosen (s.a.) mukaan realibiliteetti tarkoittaa tulosten toistettavuutta ja johdonmukaisuutta. Nämä eivät täysin toteutuneet opinnäytetyössä, sillä alkuperäisen suunnitelman mukaan aineiston ja kehittämistyön tuloksien luotettavuuden takaamiseksi tavoitteena oli, että toimintaan osallistuisi yhteensä neljä lasta vanhempansa tai muun huoltajansa kanssa. Toimintaan osallistuivat kaksi lapsi-vanhempiparia. Pienellä otoksella voidaan kuitenkin intensiivisesti keskittyä juuri tutkimuksessa olleiden subjektien kokemukseen. Opinnäytetyössä nähtiin lapsi ja vanhempi toimintaan osallistuvina aktiivisina subjekteina, ei objektiivisesti tutkimuksen kohteina. Toiminnan sisältö ja sen testaaminen nähtiin työssä objektiivisesti. Johdonmukaisuuden kannalta oli oleellista, että opinnäytetyön kulku dokumentoitiin, sillä tulokset eivät saa olla sattumanvaraisia. Lukijan tulee varmistua juurikin prosessin oikeasta kulusta.

Opinnäytetyön prosessin aikana pyrimme eettisesti kestäviin valintoihin. Mielestämme eettisyyden kannalta tärkeää on luottamuksellisen ja avoimen suhteen luominen ohjaajien, vanhempien ja lapsien sekä toimeksiantajan välille. Osallistujat olivat vapaaehtoisia opinnäytetyön toiminnassa. Osallistujien informointi osallistumisesta opinnäytetyöhön otettiin huomioon jo toiminnan markkinoinnin esitteissä. Eettisistä syistä toimintaa markkinoitiin tietoisesti lähinnä vanhemmille. Epäeettistä olisi saattanut olla esimerkiksi jakaa esitteitä lapsille kouluissa ja kerhoissa. Vanhemman sitoutuminen toimintaan oli välttämätöntä. Ohjaamalla markkinointia lasten vanhemmille, toimintaan osallistui motivoituneita ja toiminnasta kiinnostuneita vanhempia yhdessä lapsensa kanssa. Valinta

tuotti kuitenkin samalla myös haasteita tehdä markkinoinnista vanhemmille näkyvää. Toiminnan alkaessa huolehdittiin tarvittavat luvat, kuten ohjaus- ja hankkeistamissopimus ja erillinen sopimus kustannuksista toimeksiantajan kanssa, sekä tutkimusluvut toimintaan osallistuvien vanhempien kanssa. Anonyymius toimintaan osallistuvien lapsien ja vanhempien kohdalla huomioitiin. Vanhemmilta pyydettiin luvat valokuvaamiseen sekä valokuvien käyttöön. Lisäksi osallistujien palautteet ja keskusteluiden sisällöt säilytettiin muodossa jossa vastaajaa ei pystynyt tunnistamaan. Aineistot käsiteltiin nimettöminä. Toiminnan aikana sitouduimme vaitiolovelvollisuuteen.

Toiminnassa oleellista oli huomioida koiran hyvinvointi ja jaksaminen. Eläisuojaelulaki (4.4.1996/247, 2:3) määrittää, että eläimille ei saa tuottaa aiheutonta kärsimystä ja niitä on kohdeltava hyvin. Laissa sanotaan myös, että on edistettävä eläinten terveyden ylläpitämistä sekä otettava huomioon eläinten fysiologiset tarpeet ja käyttäytymistarpeet. Toiminnassa käytiin läpi koiralle ominaista käyttäytymistä ja koiran hyvinvointi huomioitiin toiminnan säännöissä sekä toteutuksessa.

Opinnäytetyön merkittävä osa aineistosta on syntynyt lasten ja vanhempien yhteisistä palautteista koskien toimintaa. Myös toimeksiantajan palautteella oli merkittävä painoarvo varsinkin toiminnan jatkokehittelyn kannalta. Aineistoa tarkastellessa tulee muistaa, mitkä olivat toiminnan tavoitteet ja mitä opinnäytetyöllä lähdettiin kehittämään. Tärkeää on, että palautteesta tulee esille tarkasteltuun ilmiöön vaikuttavat asiat. Painoarvoa kerätylle aineistolle toivat dokumenttipäiväkirjojen aineistot. Tulisi kuitenkin muistaa, etteivät nämä ole varsinaisia tuloksia, vaan ennemminkin johtolankoja. Totuuden kannalta merkittävää oli, mitä ja miksi kysyttiin vaikkapa lapselta ja vanhemmalta. Opinnäytetyössä oli muistettava myös se, että kysymykset ja keskusteluiden sisällöt oli aseteltava niin, ettei millään tapaa vastaajia johdateltu.

Toiminnan ulkopuoliset asiakkaat eivät erityisesti muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta päässeet tutustumaan koiraan tai toimintaan, sillä toimintatila oli pääasiallisesti suljettu. Tällä saattoi olla vaikutusta myös kirjaston henkilökunnan tietoon tulleista palautteista liittyen koiran läsnäoloon kirjastolla. Toimeksiantajan kannalta arvokkaampaa olisi voinut olla keskustelun syntyminen asiakkaiden keskuudessa opinnäytetyön toiminnasta ja koiran läsnäolosta kirjaston tiloissa. Tällä tavoin olisi voitu selkeämmin todentaa, onko koira-avusteinen toiminta Iisalmen kaupunginkirjastoon sopivaa. Kirjaston asiakkaille olisi ollut mahdollista toteuttaa oma kysely toimintaan liittyen sillä edellytyksellä, että toiminta olisi ollut näkyvämpää.

Toimintakertojen ajan tila oli suljettu myös kirjaston henkilökunnalta. Tuomalla toimintaa näkyvämmäksi henkilökunnalle olisi ollut mahdollista kerätä palautetta henkilökunnalta myös toiminnan sisältöön liittyen. Toimintatila päätettiin sulkea kuitenkin ulkopuolelta tulevilta häiriötekijöiltä välttymiseksi ja työskentelyrauhan takaamiseksi sekä osallistujien mukaavuuden takaamiseksi. Näin menettelemällä lapsi ja vanhempi pystyivät täysipainoisesti suuntaamaan mielenkiintonsa toimintaan ja keskenäiseen vuorovaikutukseen.

Opinnäytetyön prosessin aikana eettiseen kameran käyttöön kiinnitettiin huomiota. Valokuvaaminen toiminnalle tarkoitetussa tilassa oli haastavaa. Tila oli melko hämärä ja olisi edellyttänyt kameran salamavalon käyttöä. Perustelimme kuitenkin valintaa olla käyttämättä salamavaloa sillä, että salamavalon käyttö toiminnan aikana olisi ollut toimintaa osallistuvien kannalta epäluontevaa, häiritsevää ja jopa epämukavaa. Kuvaamalla ilman salamavaloa tunnelma pysyi luontevana ja osallistujien toiminta tavanomaisena. Eläinavusteiseen toimintaan soveltuisi hyvin myös videokuvaukset. Videokamera voisi olla toiminnan ajan paikallaan tilan nurkassa, josta koko tila näkyisi. Tämä voisi olla valokuvaamista eettisempää ja osallistujien kannalta mukavampaa. Lisäksi videointi voitaisiin antaa perheille kotiin muistoksi. Videomateriaalin avulla toimintaa voitaisiin tehdä myös näkyvämmäksi toiminnan ulkopuolisille henkilöille, kuten kirjaston henkilökunnalle.

Toiminnallisen opinnäytetyön tekeminen oli mielenkiintoista ja toi näkyville käytännön osaamistamme sosiaalialan työssä. Opinnäytetyöskentelymme oli prosessin ajan melko itsenäistä. Saimme toimeksiantajaltamme vapauden tehdä omia valintojamme ja päätöksiämme toiminnan toteuttamiseksi. Pidimme opinnäytetyöprosessin aikana yhteyttä toimeksiantajaan ainakin eri vaiheiden etenemisestä. Opinnäytetyöhön liittyvät palaverit pidettiin lisälässä kirjaston tiloissa. Koemme, että toiminnallisia menetelmiä käyttämällä opinnäytetyöllä oli paljon annettavaa toimeksiantajallemme.

Opinnäytetyön prosessia sekä kehittämistyötä ei varsinaisesti voida arvioida, mutta tavoitteena on perustella ja kuvata toimintaa. Tämän tyyppisen sosiaalialan toimintamenetelmän toimivuutta voidaan arvioida esimerkiksi lapselta, vanhemmalta sekä toimeksiantajalta saadun palautteen avulla. Toiminnan tunneilmapiiri oli positiivinen ja lapset ja vanhemmat nauttivat yhteisistä lukuleikeistä sekä koiran kanssa toimimisesta. Osallistujilta ja kirjastolta saatu myönteinen palaute, yhteydenpito Tartu tassuun-hankkeen ja lukukoira Hilman ohjaajaan kanssa tuki toiminnan tulosta.

Lukuleikkimenetelmä yhdistettynä koira-avusteiseen toimintaan soveltui hyvin käytettäväksi lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen ja tunnesuhteen vahvistamiseen sekä lapsen oppimaan oppimisen valmiuksien tukemiseen. Voidaan todeta, että koiran läsnäolo lisää vuorovaikutusta ihmisten kesken. Koiran seuraaminen, silittely ja sen kanssa leikkiminen luovat keskustelua sekä sanatonta viestintää ihmisten välille.

Opinnäytetyömme toimeksiantaja oli tuonut esille ajatuksensa ja mielenkiintonsa koira-avusteisen toiminnan järjestämiseen tiloissaan, mitä ennen opinnäytetyötoimintaamme ei vielä oltu toistaiseksi toteutettu. Toimeksiantaja oli halukas lähtemään kehittämistyöhön, eikä koiran tuomista kirjaston tiloihin nähty ongelmallisena. Koira-avusteinen toiminta soveltui hyvin kirjaston toimintaan ja kehittämistavoitteisiin. Mielestämme kirjasto voidaan nähdä eri-ikäisille sopivana, entistä monipuolisempaa paikkana juuri toteuttamalla koira-avusteista lukuleikkitoimintaa. Toiminnan voidaan nähdä antaneen toimeksiantajalle positiivista kokemusta sekä tietoa koira-avusteisen toiminnan järjestämisestä tiloissaan, sillä lisälmen kaupunginkirjasto on opinnäytetyötoiminnan innoittamana hakenut syksyllä 2014 hankerahoitusta lukukoiratoiminnan käynnistämiseksi kirjastossaan.

Motivoivina tekijöinä näemme varhaiskasvatuksen ammatilliset opintomme sekä molempien vankan kokemuksen koirien kanssa toimimisesta ja harrastamisesta. Vastaavanlaisen koira-avusteisen toiminnan suunnittelu ja toteutus vaatii tuntemusta, osaamista, kokemusta ja vastuullisuutta. Koimme, että meidän lisäksemme myös toimintaan osallistuva koira Tamara oli omassa luokassaan ammattilainen, olihan koira osallistunut vapaa-ajalla Suomen Kennelliiton kaverikoiratoimintaan. Koira oli siis kokenut vastaavanlaisia tilanteita ennenkin, minkä lisäksi koiran omistajalla oli kokemusta oman koiran käyttäytymisestä kyseisissä tilanteissa. Yksilöllisesti järjestetyt toimintakerrat olivat tunnelmaltaan rauhallisia, emmekä kokeneet koiran rasittumisen tai stressaantumisen olleen riskitekijöinä.

Vaikka eläinavusteisessa työskentelyssä on todettu olevan paljon positiivisia vaikutuksia, pohdimme opinnäytetyön prosessin aikana sitä, ettei se sovi sovellettavaksi kaikissa olosuhteissa. Jotkut ihmiset eivät yksinkertaisesti pidä eläimistä tai heillä voi olla huonoja kokemuksia ja/tai pelkoja eläimiä kohtaan. Kaikki eivät pysty osallistumaan eläinavusteiseen työskentelyyn allergioiden takia. Uskomme kuitenkin koira-avusteisen työskentelyn merkittävyyden liittyvän koiran pyyteettömyyteen, kiintymykseen, arvostelemattomuuteen sekä luottamukseen.

Koira-avusteisen lukuleikkitoiminnan kehittäminen on ollut haastavaa ja se on vahvistanut ammatillista osaamistamme paljon. Aihe on ollut äärimmäisen motivoiva ja kiinnostava, sillä olemmehan ideoineet ja suunnitelleet kehitystehtävän alusta lähtien itse. Opinnäytetyön sisällönohjaajalta saatu ohjaus on auttanut suuntaamaan työskentelyä entistäkin tavoitteellisemmaksi ja ammatillisemmaksi. Opinnäytetyön prosessin aikana ovat vahvistuneet sosiaalialan (AMK) ammatilliset kompetenssit, kuten monen muun lisäksi reflektiivinen kehittäminen ja johtamisosaaminen sekä asiakastyö. Opinnäytetyön prosessiin on kuulunut muun muassa toiminnan suunnittelua ja kehittämistä, toiminnan ohjaamista, reflektiivistä työtä, erilaisten menetelmien ja työtapojen haltuunottoa, suunnitelmallisuuden syventämistä ja pedagogisia tavoitteita. Tämän tyyppistä toimintaa ei aikaisemmin ollut toteutettu ainakaan kehittämistyötämme vastaavalla tavalla.

Lisähaaste opinnäytetyön prosessin kannalta oli asuminen eri paikkakunnilla. Opinnäytetyö onkin työstetty käytännössä täysin etätyöskentelynä. Tämän mahdollisti pääasiassa työskentely ja kommunikointi sähköpostitse, pikaviestimillä sekä sosiaalisessa mediassa. Vaikka etätyöskentely tuottikin omat haasteet ja ongelmansa, antoi se myös mahdollisuuksia henkilökohtaisen ajankäytön hallintaan sekä itsenäiseen työskentelyyn. Opinnäytetyöprosessi opettikin meille tärkeitä yhteistyö- sekä organisointitaitoja, jotta molemmat tekijöistä olivat tasavertaisia ja kuitenkin samalla tehokkaita.

Asiantuntijuutemme vahvistui myös varhaiskasvatuksen tulevia työkenttiämme ajatellen. Syvensimme taitojamme pedagogisen ja tavoitteellisen toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Pystyimme esimerkiksi perustelemaan tehtyjä valintoja ja päätöksiä. Onnistuimme prosessin aikana myös laajentamaan omaa ammatillisuuttamme ja tarkastelemaan asioita eri näkökulmista ja eri ajattelutavoilla. Syvensimme taitojamme kehittää jo olemassaolevaa suunnitelmaa ja toteutusta tarvetta paremmin vastaavaksi. Eläinavusteisen työmenetelmän toteuttaminen on hyvin vaativaa. Toimintatuokioiden toteuttaminen ei aina mene suunnitelmien mukaan, sillä koira ei välttämättä toimi aina odotetulla tavalla.

Vuorovaikutus osallistujien kanssa oli hyvin luontevaa. Mielestämme kykenimme saavuttamaan luottamuksellisen suhteen osallistujien ja meidän ohjaajien välille. Ohjaustaidoillamme oli suuri merkitys, jossa onnistuimme mielestämme hyvin. Huolellisesti suunnitellut, pedagogisia valintoja sisältäneet toimintasuunnitelmat helpottivat ohjaamista toiminnan aikana. Saimme toiminnan suunnittelusta ja ohjaamisesta positiivista palautetta. Toiminnan ohjaaminen myös helpottui, kun luottamuksellisuus ja avoimuus molemminpuolisesti osallistujien ja ohjaajien välillä lisääntyi.

Toimintaan osallistuvien otoksessa mielenkiintoista oli, ettei kummallakaan perheellä ollut omia lemmikkejä. Toimintaan osallistumalla perheet saivat siis kokemuksia koiran kanssa toimimisesta. Nämä kokemukset saattoivat olla perheille tärkeitä, voimakkaita ja ainutlaatuisia. Toiminnan merkitys perheille oli ainakin selvää. Kaiken kaikkiaan koimme toimintakertojen olleen jokaisella lapsen ja vanhemman tapaamisella mullistavia. Ne tarjosivat elämyksiä ja oppimisen kokemuksia niin lapsille, vanhemmille kuin meillekin. Elämykset ja oppimisen kokemukset saattoivat liittyä koiraan, koiran kanssa toimimiseen, oppimaan oppimisen valmiuksiin, vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen. Nämä saattoivat liittyä myös toiminnallisuuteen ja tunnesuhteeseen tai vain toisesta uusien asioiden oppimiseen. Kaiken toiminnan keskiössä oli lapsilähtöisyys.

Palautteen mukaan toiminnalle toivottiin jatkoa. Tulevaisuudessa potentiaalisena kehittämisen kohteena voisi olla koira-avusteisen toiminnan toteuttaminen yhteistyössä esimerkiksi paikallisen Suomen Kennelliiton kaverikoira-yhteisön, tai mahdollisuuksien mukaan Kaverikoirien kanssa. Nykyään kirjastojen omat lukukoirat ovat yleistymässä. Yhtenä kehittämisen kohteena voisi olla se, että lukukoirat ottaisivat kirjan lukemisen lisäksi osaksi työmenetelmäänsä lukuleikit. Toimintaa voisi kehittää myös ryhmätoiminnaksi. Kirjaston henkilökunta toi esille variaatioita toimintaan liittyen kuten sen, että toimintamme aikana olisi voinut toteuttaa tavanomaista lukukoiratoimintaa yhdessä meidän kehittämistyömme rinnalla.

Opinnäytetyömme lopputuloksena kehitimme uudenlaisen työmenetelmän, jota ei ole vastaavanlaisessa muodossa ennestään olemassa. Menetelmäopas koira-avusteisten lukuleikkien ohjauksesta syntyi opinnäytetyön raportoinnin rinnalla, sivutuotoksena. Sen tuottaminen ei ollut alkuperäisenä tarkoituksena, mutta työskentelyn aikana sen merkitys nousi esille. Toiveiden mukaan jatkossa koira-avusteista toimintaa voisi käyttää myös sovellettavaksi eri asiakasryhmien kanssa ja mahdollisesti myös erilaisissa toimintaympäristöissä. Kirjaston henkilökunta esitti esimerkiksi idean, että tämän tyyppistä toimintaa voisi toteuttaa esimerkiksi myös kauppakeskusten odotukseen varatuissa tiloissa. Edellytyksenä toiminnan toteuttamiselle jatkossa voisi olla se, että toimintaan osallistuisi koira, jolla olisi taustalla tietynlainen soveltuvuuskoe sekä kokemusta toiminnasta vieraiden ihmisten kanssa. Vastaavanlaista koira-avusteista toimintaa voisi toteuttaa jatkossa myös opinnäytetöinä tai vapaaehtoistoiminnalla.

*Tassunjälkiä sydämessä,
kuin joku olisi kulkenut siitä vastikään.*

*joku kulki sydämeni yli,
sinäkö se olit koirani?*

Ohimatkallako vain?

Et kai.

Kyllä pysyvästi sinne muutit.

*Teit pesän lakanoihin,
merkkasit myös nurkat.*

Kipitit läpi sydämen, kurajaloin, karvoin.

Jätit tassunjälkiä sydämeeni.

Hannele Vänskä

Tamara-koiralle

1.5.2002–6.10.2014

Tamara siirtyi Sateenkaarisillalle opinnäytetyön viimeistelyn aikaan syksyllä 2014

LÄHTEET

Lastensuojelulaki. 13.4.2007/417. [verkkajulkaisu]. Finlex Ajantasainen lainsäädäntö [viitattu 4.3.2014]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Eläinsuojelulaki. 4.4.1996/247. [verkkajulkaisu]. Finlex Ajantasainen lainsäädäntö [viitattu 6.7.2014]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19960247>

Alijoki, A. 2011. Lapsen tuen tarve kielellisessä kehityksessä ja siihen vastaaminen varhaiskasvatuksen keinoin. Teoksessa Nurmilaakso, M. & Välimäki, A.-L. (toim.). *Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen vuorovaikutuksessa*. Helsinki: Unigrafia Oy–Yliopistopaino, 77–85.

Altchiller, D. 2011. *Animal-Assisted Therapy*. Santa Barbara: Health & Medical Issues Today.

Eklund, K., Laakso, M.-L. & Lyytinen, H. 1995. Varhainen kognitio, temperamentti ja vuorovaikutus. Teoksessa Korhonen, M., Lyytinen, H. & Lyytinen, P. (toim.). *Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan*. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit, 40–65.

Hakkarainen, P. 2002. *Kehittävä esiopetus ja oppiminen*. Juva: PS Kustannus.

Hakkarainen, K., Lonka, K. & Lipponen, L. 2004. *Tutkiva oppiminen. Järki, tunteet ja kulttuuri oppimisen sytyttäjinä*. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Heinämäki, L. 2000. *Varhaiserityiskasvatus lapsen arjessa*. Helsinki: Tammi.

Hokkanen, S. & Strömberg O. 2006. *Laatuun johtaminen. Elämään laatua*. Jyväskylä: Sho Business Development Oy.

Hughes, C. 2010. Animal Assisted Therapy [verkkosivu]. [viitattu 13.10.2013]. Saatavissa: http://www.drcarolhughes.com/Dr._Carol_Hughes/Animal_Assisted.html

Jaakkola, T., Kataja, J. & Liukkonen, J. 2009. *Ryhmä toimimaan! – Vinkkejä tutustumiseen, oppimiseen ja yhteistyöhön*. PS-kustannus.

Jantunen, M. 2011. Lapsilähtöinen kasvatus. Teoksessa Jantunen, T. & Lautela, R. (toim.). *Lapsilähtöinen esiopetus*. Helsinki: Tammi, 6–11.

Jernberg, A. & Booth, P. 2003. *Theraplay. Vuorovaikutusterapian käsikirja*. Helsinki: Psykologien kustannus.

Kalliala, M. 2008. *Kato Mua!* Helsinki: Yliopistopaino.

Kallio, S. & Rintamaa, J. 2013. Koira mukana lastensuojelussa. Teoksessa Ikäheimo, K. (toim.). *Karvaterapiaa – Eläinavusteinen työskentely Suomessa*. Helsinki: Yliopistopaino, 226–229.

Kanninen, K. & Sigfrids, A. 2012. *Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin*. Juva: Bookwell.

Karvonen, P. & Lehtinen, T. 2009. *Yhdessä – Leiki, liiku ja lue lapsesi kanssa*. Helsinki: Tammi.

Karvonen, P. & Rikkola, L. 2006. *Lukuleikkitaikoja*. Helsinki: Tammi.

- Kauppila, R. 2007. *Ihmisen tapa oppia. Johdatus sosiokonstruktiviseen oppimiskäsitykseen*. Juva: Bookwell Oy.
- Kentta-Kohtala, U. 2013. Lue koiralle ja opi lukemaan. *Uutis-Jousi* 13.10.2013.
- Kivi, T. 2000. *Oppimisen taidot*. Helsinki: Opetushallitus.
- Koppinen, M-L., Lyytinen, P., & Rasku-Puttonen, H. 1989. *Lapsen kieli ja vuorovaikutustaidot*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Korhonen, S. 2008. Lapsen ja vanhemman välisen myönteisen vuorovaikutuksen vahvistaminen: Vuorovaikutusleikkioppaan käyttö kasvatusneuvonnan ja -ohjauksen apuvälineenä. *Kasper* 3/2008, 24–25.
- Kurppa, S., Lilja, T., Partanen, U. & Soini, K. 2005. Farming for health in Finland [verkkojulkaisu]. Teoksessa Hassink, J. & Dijk, M. (toim.). *Farming for Health*, 135–146 [viitattu 3.11.2013]. Saatavissa: http://library.wur.nl/frontis/farming_for_health/11_partanen.pdf
- Kurvinen, A., Neuvonen, S., Siven, T., Vartiainen, J., Vihunen, R. & Vilen, M. 2006. *Lapsuus – erityinen elämänvaihe*. Helsinki: Wsoy Oppimateriaalit Oy.
- Linnankylä, P. 1995. *Lukutaidolla maailman kartalle. Kansainvälinen lukutaitotutkimus Suomessa*. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto.
- Lyytinen, H. & Lyytinen, P., 2002. Tiedollinen kehitys lapsuudessa. Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.). *Pesästä lentoon – Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle*. Vantaa: Dark Oy, 87–120.
- Martikainen, K. 2007. *Vuorotellen. Opas vuorovaikutukseen ja kielen kehityksen alkuvaiheisiin*. Helsinki: Tietotekniikka- ja kommunikaatiokeskus.
- Mattila, K.-P. 2011. *Lapsen vahvistava kohtaaminen*. Juva: Bookwell Oy.
- Nurmilaakso, M. 2011. Pienen lapsen kielellinen tietoisuus osana kielen kehitystä. Teoksessa Nurmilaakso, M. & Välimäki, A-L. (toim.). *Lapsi ja kieli - Kielellinen kehittyminen vuorovaikutuksessa*. Helsinki: Unigrafia Oy–Yliopistopaino, 31–41.
- Mäkelä, J. 2002. Aivojen varhainen kehitys vuorovaikutussuhteissa. Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.). *Pesästä lentoon – Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle*. Vantaa: Dark Oy, 13–43.
- Peltomaa, H., Mikkola, E., Apponen, O., Kekki, K., Mikkola, K., Oilinki, M., Ahlqvist, S., Ahokas, A., Hedman, A., Mattila, A. & Rytönen, O. 2007, *Psykologian verkot. Lukion kurssit 2 ja 3. Ihmisen kehitys ja kognitio*. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Pet Partners. s.a. *Understanding the Differences Between AAA and AAT* [verkkosivu]. [viitattu 3.11.2013]. Saatavissa: <http://www.petpartners.org/page.aspx?pid=321>
- Poikkeus, A.-M. 1995. Lasten toverisuhteet ja sosiaaliset taidot. Teoksessa Korkiakangas, M., Lyytinen, H. & Lyytinen, P. (toim.). *Näkökulmia kehityspsykologiaan – Kehityksen kontekstissaan*. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit, 122–138.
- Saarinen, P., Ruoppila, I. & Korkiakangas, M. 1991. *Kasvatuspsykologian kysymyksiä*. Helsingin yliopisto Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Helsingin yliopisto: Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.

Salo, S. 2002. Kiintymyssuhteen merkitys elämänkaaren aikana. Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.). *Pesästä lentoon – Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle*. Vantaa: Dark Oy, 44–77.

Saukkonen, P. s.a. *Tutkimusmenetelmät ja tutkimusaineistot* [verkkojulkaisu]. Saukkonen, P. (toim.). Tutkielmanteon tukisivut [viitattu 4.10.2013]. Saatavissa: http://www.mv.helsinki.fi/home/psaukkon/tutkielma/Tutkimusmenetelmat.html#Validius_ja_r_eliaabelius

Sarala, A. & Sarala, U. 1999. *Oppiva organisaatio, oppimisen, laadun ja tuottavuuden yhdistäminen*. Lahti: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.

Sarmavuori, K. 1998. *Tie kiinnostukseen. Lukeminen ja kirjallisuuden opetuksen aktivointimenetelmät*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.

Sinkkonen, J. 2008. *Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun*. Juva: WSOY.

Sinkkonen, J. 2009. *Lapsen kanssa – hyvinä ja pahoina päivinä*. Juva: WSOY.

Sinko, P. 2011. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2000). Teoksessa Nurmilaakso, M. & Välimäki, A-L. (toim.). *Lapsi ja kieli – Kielellinen kehittyminen vuorovaikutuksessa*. Helsinki: Unigrafia Oy–Yliopistopaino, 22–29.

Stakes. 2005. *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. Saarijärvi: Gummerus Kirja-paino Oy, Oppaita 56.

Suomen Kennelliitto. 2011. *Koira ja lapsi*. Lahti: Markprint Oy.

Sutinen, M. 2013. Eläinavusteinen voimauttava valokuvaus. Teoksessa Ikäheimo, K. (toim.). *Karvaterapiaa – Eläinavusteinen työskentely Suomessa*. Helsinki: Yliopistopaino, 221–225.

Tamminen, T. 2004. *Olipa kerran lapsuus*. Juva: WS Bookwell Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Tutkija teki mullistavan havainnon – ”Joudumme muuttamaan suhtautumistamme koiriin” [verkkolehti]. *Uusi Suomi* 7.10.2013 [viitattu 15.10]. Saatavissa: <http://www.uusisuomi.fi/tiede-ja-ymparisto/62983-tutkija-teki-mullistavan-havainnon-joudumme-muuttamaan-suhtautumistamme>

Tynjälä, P. 2002. *Oppiminen tiedon rakentamisena. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen perusteita*. Helsinki: Kirjayhtymä.

Vartiovaara, I. 2006. *Lemmikkieläimet ja ihmisen terveys* [verkkojulkaisu]. Duodecim-Terveyskirjasto [viitattu 13.10.2013]. Saatavissa: http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=onn00009

Välimäki, A-L. 2011. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2000). Teoksessa Nurmilaakso, M. & Välimäki, A.-L. (toim.). *Lapsi ja kieli - Kielellinen kehittyminen vuorovaikutuksessa*. Helsinki: Yliopistopaino, 13–21.

Vänkä, H. s.a. *Tassunjälkiä sydämessä* [verkkojulkaisu]. [viitattu 8.11.2014]. Saatavissa: http://www.positiivarit.fi/muisto_lemmikille/

Aloitus 5 min / lukeminen koiralle 10 min / lukuleikit 20min / päättäntä 10min		
Toimintakerta	Toiminta	Tavoitteet
1 toimintakerta	<p>Tutustuminen Tutkimusluvut</p> <p>Koiran eleet ja ilmeet</p> <p>Toiminnan yhteiset säännöt</p> <p>Lapsi ja vanhempi tekevät lapselle lukukansion</p> <p>Reissuvihkon valinta ja ohjeistus</p> <p>Peukkuleikki</p>	<p>Tutustuminen sekä mukavan, kiireettömän ja turvallisen ilmapiirin luominen niin lapselle kuin vanhemmalle. Yhteisten sääntöjen luominen ja niihin sitoutuminen. Vuorovaikutuksen luominen lapsen, vanhemman, ohjaajien sekä koiran välille.</p> <p><u>Lapsi</u>: Havainnointikyvyn tukeminen, lapsen mielikuvituksen ja neuvottelutaitojen tukeminen sekä sääntöjen huomioiminen ja noudattaminen. Mielikuvituksen ja itseilmaisun rohkaiseminen ja motoriset taidot. Taiteen kokeminen ja luominen, myös lapsen kannustaminen tekemään valintoja.</p> <p><u>Vanhempi</u>: Lapsen mielikuvituksen ja oman ideoinnin kannustaminen sekä läsnäolo ja vuorovaikutuksellisuus. Havainnointikyvyn tukeminen. Yhteistoiminta lapsen kanssa.</p> <p><u>Koira</u>: Koira: Läsnäolo ja kuunteleminen, lisäksi pienet toimintaan liittyvät tehtävät, kuten mukanaolo tervehtimisessä, lapsen lukemisen kuuntelu ja tassuleiman teko reissuvihkoon.</p>
2 toimintakerta	<p>Suunnistusleikki</p> <p>Arvoituslorut</p> <p>Tarinakuvat</p> <p>Kotitehtävä: Runo Tamarasta</p>	<p>Vuorovaikutus lapsen, vanhemman, ohjaajien sekä koiran välillä. Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen ja tunnesuhteen tukeminen. Visuaalinen hahmottaminen ja tutkiva oppiminen.</p> <p><u>Lapsi</u>: Lapsen itsetunnon, vastuun ja lukutaidon tukeminen. Leikin ilo, visuaalinen hahmottaminen, tutkiva oppiminen sekä mielikuvituksen käytön tukeminen.</p> <p><u>Vanhempi</u>: Lapsen mielikuvituksen ja lukemisen kannustaminen sekä läsnäolo ja vuorovaikutuksellisuus. Lapsen havainnointikyvyn tukeminen.</p> <p><u>Koira</u>: Toimintakerralla läsnäolo ja kuunteleminen, lisäksi sillä on pieniä toimintaan liitettyjä tehtäviä kuten mukanaolo tervehtimisessä, lapsen lukemisen kuuntelu ja tassuleiman teko reissuvihkoon. Suunnistusleikin alussa lapsi ottaa koiran ohjatusti hihnaan ”mukaan suunnistamaan”. Rasteilla ja lapsen lukuhetken aikana koira osoittaa tassulla, jos rastin sana on oikein, tai jos se haluaa lapsen lukevan sille. Tässä ohjaajat käyttävät apunaan käskyä ”läppää”: ”Tamara, läppää kirjaa, jos haluat että sitä luetaan sinulle”/”Tamara, läppää tätä sanaa jos se on oikein”.</p>

3 toimintakerta	<p>Kuva-sanakorttien järjestäminen</p> <p>Kuva-sana-palapeli Ongittavat riimit</p> <p>Temppukoulu Tamaran kanssa</p> <p>Kotitehtävä: Ristikko</p>	<p>Vuorovaikutus lapsen, vanhemman, ohjaajien sekä koiran välillä. Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen ja tunnesuhteen tukeminen. Visuaalinen hahmottaminen ja tutkiva oppiminen.</p> <p><u>Lapsi</u>: Lapsen itsetunnon, vastuun ja lukutaidon tukeminen. Leikin ilo, visuaalinen hahmottaminen, tutkiva oppiminen sekä mielikuvituksen käytön ja motoristen taitojen tukeminen</p> <p><u>Vanhempi</u>: Lapsen mielikuvituksen ja lukemisen kannustaminen sekä läsnäolo ja vuorovaikutuksellisuus. Havainnointikyvyn tukeminen.</p> <p><u>Koira</u>: Toimintakerralla läsnäolo ja kuunteleminen, lisäksi sillä on pieniä toimintaan liitettyjä tehtäviä kuten mukanaolo tervehtimisessä, lapsen lukemisen kuuntelu ja tassuleiman teko reissuvihkoon. Jouluiisten taikariimien onginnassa koira voi mahdollisuuksien mukaan kantaa kaulapannassaan lapselle ja vanhemmalle onginnassa käytettävän ”siiman ja vavan”. Lapsen lukuhetken aikana koira osoittaa tassulla, jos rastin sana on oikein, tai jos se haluaa lapsen lukevan sille. Tässä ohjaajat käyttävät apunaan käskyä ”läppää”: ”Tamara, läppää kirjaa, jos haluat että sitä luetaan sinulle”/”Tamara, läppää tätä sanaa jos se on oikein”. Tamara osallistuu myös tempukouluun, jos toiminnassamme sille jää aikaa.</p>
4 toimintakerta	<p>Vastakohdat</p> <p>Muistipeli</p> <p>Hassut lauseet</p> <p>Kirjainleikki</p> <p>Kotitehtävä: Herkkuresepti</p>	<p>Vuorovaikutus lapsen, vanhemman, ohjaajien sekä koiran välillä. Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen ja tunnesuhteen tukeminen. Visuaalinen hahmottaminen ja tutkiva oppiminen.</p> <p><u>Lapsi</u>: Itsetunnon, vastuun ja lukutaidon tukeminen. Leikin ilo, visuaalinen hahmottaminen, tutkiva oppiminen sekä mielikuvituksen käytön tukeminen. Mahdollisesti myös oman kehon hahmottaminen. Sosiaaliset taidot, kuten oman vuoron odottaminen. Kognitiivisten taitojen, kuten muistin kehittäminen.</p> <p><u>Vanhempi</u>: Lapsen mielikuvituksen ja lukemisen kannustaminen sekä läsnäolo ja vuorovaikutuksellisuus. Lapsen havainnointikyvyn tukeminen.</p> <p><u>Koira</u>: Toimintakerralla läsnäolo ja kuunteleminen, lisäksi sillä on pieniä toimintaan liitettyjä tehtäviä kuten mukanaolo tervehtimisessä, lapsen lukemisen kuuntelu ja tassuleiman teko reissuvihkoon. Lapsen lukuhetken aikana koira osoittaa tassulla, jos se haluaa lapsen lukevan sille. Tässä ohjaajat käyttävät apunaan käskyä ”läppää”: ”Tamara, läppää kirjaa, jos haluat että sitä luetaan sinulle”.</p>

5 toimintakerta	<p>Missä kirjain?</p> <p>Koira karkaa –leikki</p> <p>Kirjainlause</p> <p>Kehopiirustus</p> <p>Kotitehtävä: Väritä ohjeen mukaan</p>	<p>Vuorovaikutus lapsen, vanhemman, ohjaajien sekä koiran välillä. Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen ja tunnesuhteen tukeminen. Visuaalinen hahmottaminen ja tutkiva oppiminen.</p> <p><u>Lapsi</u>: Itsetunnon, vastuun ja lukutaidon tukeminen. Leikin ilo, motoriset taidot, visuaalinen hahmottaminen, tutkiva oppiminen sekä mielikuvituksen käytön tukeminen. Kognitiivisten taitojen, kuten muistin kehittäminen.</p> <p><u>Vanhempi</u>: Lapsen mielikuvituksen ja lukemisen kannustaminen sekä läsnäolo ja vuorovaikutuksellisuus. Havainnointikyvyn tukeminen.</p> <p><u>Koira</u>: Toimintakerralla läsnäolo ja kuunteleminen, lisäksi sillä on pieniä toimintaan liitettyjä tehtäviä kuten mukanaolo tervehtimisessä, lapsen lukemisen kuuntelu ja tassuleiman teko reissuvihkoon. Etsi tiettyä kirjainta- leikissä lapsi ottaa koiran hihnassa mukaansa etsimään oikeaa kirjainta. Lapsen lukuhetken aikana koira osoittaa tassulla, jos se haluaa lapsen lukevan sille. Tässä ohjaajat käyttävät apunaan käskyä ”läppää”: ”Tamara, läppää kirjaa, jos haluat että sitä luetaan sinulle”.</p>
6 toimintakerta	<p>Karheat kirjaimet</p> <p>Lotto</p> <p>Tavudomino</p> <p>Tavusekoitus</p> <p>Kotitehtävä: Kirje lapselle/vanhemmalle</p>	<p>Vuorovaikutus lapsen, vanhemman, ohjaajien sekä koiran välillä. Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen ja tunnesuhteen tukeminen. Visuaalinen hahmottaminen ja tutkiva oppiminen.</p> <p><u>Lapsi</u>: Lapsen itsetunnon, vastuun ja lukutaidon tukeminen. Leikin ilo, motoriset taidot, visuaalinen hahmottaminen, tutkiva oppiminen sekä mielikuvituksen käytön tukeminen. Kognitiivisten taitojen, kuten muistin kehittäminen.</p> <p><u>Vanhempi</u>: Lapsen mielikuvituksen ja lukemisen kannustaminen sekä läsnäolo ja vuorovaikutuksellisuus. Havainnointikyvyn tukeminen.</p> <p><u>Koira</u>: Toimintakerralla läsnäolo ja kuunteleminen, lisäksi sillä on pieniä toimintaan liitettyjä tehtäviä kuten mukanaolo tervehtimisessä, lapsen lukemisen kuuntelu ja tassuleiman teko reissuvihkoon. Lapsen lukuhetken aikana koira osoittaa tassulla, jos se haluaa lapsen lukevan sille. Tässä ohjaajat käyttävät apunaan käskyä ”läppää”: ”Tamara, läppää kirjaa, jos haluat että sitä luetaan sinulle”.</p>

7 toimintakerta	<p>Päättäntä</p> <p>Mehu/kahvitarjoilu, pientä purtavaa</p> <p>Valokuvista askartelu</p> <p>Keskustelua ja muistelua toimintakerroista ja siitä, miltä ne ovat tuntuneet</p> <p>Diplomien jako</p>	<p>Vuorovaikutus lapsen, vanhemman, ohjaajien sekä koiran välillä. Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen ja tunnesuhteen tukeminen. Toimintakertojen muistelu.</p> <p><u>Lapsi</u>: Askartelu ja toimintakertojen muistelu. Motoriset taidot, visuaalinen hahmottaminen.</p> <p><u>Vanhempi</u>: Läsnäolo ja vuorovaikutuksellisuus. Lapsen avustaminen askastelussa. Lapsen muistelun tukeminen.</p> <p><u>Koira</u>: Läsnäolo ja kuunteleminen. Mukanaolo tervehtimisessä ja tassuleiman painaminen.</p>
-----------------	--	---

Menetelmäopas koira-avusteisesta lukuleikkitoiminnasta

Sanna-Mari Heikkinen

Marjaana Risto

Opinnäytetyö 2014

Savonia ammattikorkeakoulu

Valokuvat Sanna-Mari Heikkinen ja Marjaana Risto

Kuvien käyttö, kopiointi tai tallentaminen on kielletty

Menetelmäkansion valokuviin on käyttöoikeus lasten vanhemmilla

Sisältö

Lukijalle	4
Toimintakerta 1	8
Toimintakerta 2	10
Toimintakerta 3	12
Toimintakerta 4	15
Toimintakerta 5	17
Toimintakerta 6	19
Toimintakerta 7	21
Kotitehtävät ja liitteet	22
Lähteet	23

Lukijalle

Toiminnasta

Tämä menetelmäopas on valmistunut vuonna 2014 sosionomiopiskelijoiden opinnäytetyön *Lukuleikkejä Tamaran kanssa – Lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen sekä lapsen oppimaan oppimisen valmiuksien tukeminen* sivutuotoksena.

Menetelmäopas on suunnattu erityisesti sosiaalialan ohjaajille, jotka ovat kiinnostuneita koiravusteisesta lukuleikkitoiminnasta lasten ja perheiden kanssa. Menetelmä on muunneltavissa eri-ikäisille osallistujille eri vaikeustasoihin. Menetelmäopas on tarkoitettu käytettäväksi lapsi-vanhempiparien kanssa, mutta kansion sisältö on käytettävissä myös koti- tai muussa ympäristössä.

Päätavoitteet opinnäytetyön toiminnassa on lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen ja tunnesuhteen tukeminen sekä lapsen oppimaan oppimisen valmiuksien vahvistaminen. Toiminnalla tarjotaan lapsille ja vanhemmille yhteistä aikaa koiravusteisesti kiireettömässä ympäristössä, mukavia asioita tehdä. Lapselle ja vanhemmalle annetaan jokaisen toimintakerran jälkeen kotitehtävä, toiminnan siirtovaikutus koteihin toteutumiseksi. Lapsi ja vanhempi tuovat kotitehtävän seuraavalle toimintakerralle. Tehtävistä ja siitä miltä niiden tekeminen tuntuu, palautteesta sekä reissuvihkon sisällöstä keskustellaan yhdessä jokaisen toimintakerran alussa. Toimintakertoja on yhteensä seitsemän.

Ensimmäisellä toimintakerralla lapsi ja vanhempi askartelevat itselleen toimintakansion, joka säilytetään ohjaajilla toiminnan päättymiseen saakka. Kansion väliin kootaan lapsen ja vanhemman tekemät kotitehtävät, ohjaajien kotiin valmistamat materiaalit sekä erinäiset toiminnan aikana kirjoitetut tarinat.

Ensimmäisellä toimintakerralla lapsi saa valita itselleen myös mieleisen reissuvihkon, joka kulkee toimintakertojen aikana kodin ja toiminnan välillä. Reissuvihko ei ole välttämätön, mutta sillä voidaan kannustaa lasta ja vanhempaa tai antaa molemminpuolisesti palautetta toiminnasta ja ohjauksesta. Jokaisen toimintakerran päätteeksi lapsi kastaa koiran tassun sormiväriin ja ohjaajan avustuksella painaa tassuleiman reissuvihkoonsa. Jos toiminnassa ei käytetä reissuvihkoa, voi tassuleiman painaa toimintakertojen jälkeen lapsen ja vanhemman toimintakansioon, esimerkiksi erilliselle pohjalle.

Jokaisella toimintakerralla lapsen ja vanhemman toimintaa valokuvataan ja valokuvat annetaan lapselle ja vanhemmalle viimeisellä toimintakerralla. Näin saadaan kotiin muistoksi jotain konkreettista ja näihin mukaviin hetkiin voidaan palata vielä jälkikäteen yhdessä.

Lukuleikeistä

Lukuleikkien keskiössä on lapsilähtöinen, pedagoginen lähestymistapa. Rikas vuorovaikutuksellinen, kielellinen ja toiminnallinen ympäristö tukee lapsen kognitiivisten taitojen, eli oppimisen kehittymistä. Tärkeää lukuleikkien kannalta on lasten oma kiinnostus kieleen, lukemiseen ja kirjoittamiseen. (Karvonen & Rikkola 2006, 5–6, 11–13; Sinko 2011, 24–25.) Opinnäytetyössä lähtökohtana on toiminnallisuutta apuna käyttäen kirjallisuuspainotteinen opetus ja kyselevä ohjausmenetelmä. Lasten omat lempikirjat ovat tärkeitä. Leikeissä on oleellista säilyttää oppimisen ilo ja hauskuus.

Lukuleikeissä sanakorttien tekstit voidaan kirjoittaa joko isoilla tai pienillä aakkosilla. Hahmottamisen kannalta lapsen on helpompi erottaa pienaakkosilla kirjoitettua tekstiä. Tekstikoon on oltava riittävän suuri, jopa 4 cm. Taitojen kehittymisen myötä tekstikokoa pienennetään. Lukuleikkien pedagogiset ratkaisut liittyvät esimerkiksi oppimisympäristön rikastamiseen, jolloin lapsella on mahdollisuuksia nähdä kirjoitettua tekstiä eri puolilla.

Lapsille ei välttämättä puhuta lukemisesta, vaan sanoilla ja kirjaimilla leikkimisestä. Lapsen oma kiinnostus ja motivaatio on hyvin ratkaisevaa, monipuoliset ja toiminnalliset leikit houkuttelevat mukaan. Lukuleikeissä ovat vaiheet: 1. kokosanaleikit ja vaihe 2. kirjaimet, äänteet ja tavut. Aluksi kannattaa lähteä liikkeelle yksittäisistä sanoista, kuten substantiiveista. Sanoissa käytetään peusmuotoa ja yksikköä. Kun näillä on leikitty riittävästi, voidaan sanoja yhdistellä, esim. "Maija juoksee". Tekemistä ilmaisevat sanat (verbit) kirjoitetaan yksikön kolmannessa persoonassa (juoksee, hyppää).

Kirjaimiin ja äänteisiin sekä sanojen tavuttamiseen kiinnitetään lukuleikeissä tietoisuutta huomiota sen jälkeen, kun kokonaisilla sanoilla on leikitty tarpeeksi, eli sanan visuaalinen ja auditiivinen hahmo on tullut lapselle tutuksi. Kirjaimien opettelussa hyödynnetään kaikkia aistikanavia: visuaalinen, auditiivinen, kinesteettinen ja taktiilinen. Taitojen kehittymisen myötä myös tehtäviä voidaan mielenkiinnon mukaan vaikeuttaa. Leikkeihin sisältyy toiminnallinen tai liikunnallinen vaihe, sanan tai kirjaimen tarkastelu on vain yksi osa leikkiä.

Ohjauksesta ja toimintaympäristöstä

Jokainen lapsi ja vanhempi ovat erilaisia. Siksi toiminnan suunnittelu ja ohjaaminen jokaisen lapsen ja vanhemman mukaisesti sopivalla ja oikeanlaisella tavalla on tärkeää. Toiminnan alussa onkin suositeltavaa tehdä lapselle ja vanhemmalle kysely lapsen taidosta sekä mielenkiinnon kohteista. Näin toiminta voidaan mukauttaa juuri tälle tietylle lapsi- vanhempi-parille sopivaksi. Oppaaseen kootut lukuleikit ovat lähinnä Karvolan ja Rikkolan teoksista *Lukuleikkejä lapsille* (1993) ja *Lukuleikkitaikojä* (2006) sekä tunnetuista lastenleikeistä sovellettuja. Ideoita on saatu erilaisista lähteistä.

Lukuleikkien lisäksi jokaisella toimintakerralla lapsi lukee oman lukutaitonsa tasoista kirjaa koiralle 5-10 minuuttia, jos lapsi ei osaa vielä lukea, voi vanhempi olla tässä apuna.

Lapsen, vanhemman sekä koiran kannalta oleellista ohjauksessa on ohjaajan oma innostus, mutta myös rauhallisuus. Ohjaajien tärkeänä tehtävänä toiminnassa on motivoida ja osallistaa lasta sekä vanhempaa toimimaan yhdessä luoden vuorovaikutusta ja kommunikointia heidän välilleen. Joillekin lapsi-vanhempipareille toiminta voi olla uutta ja haastavaa.

Toimintaympäristön virikkeellisyys ja lapsilähtöisyys on tärkeää. Jokaisella toimintakerralla seinille aseteltuina on erilaisia kuva-sanakortteja. Sanakortit ilmaisevat tilojen ja tavaroiden paikat ja esineiden nimet. Vaihtoehtoja ympäristön sanoittamiseksi ovat esimerkiksi kirjaimet, perusvärit, vuodenaajat, perusmuodot ja numerot. Nämä auttavat lasta visuaalisessa hahmotuksessa ja ohjaavat lapsen havainnointia kirjoitettua kieltä kohtaan.

Koiran tärkein tehtävä toiminnassa on olla läsnä. On tutkitusti todistettu, että eläinavusteisessa työskentelyssä ennen kaikkea koirat ovat vaikuttaneet positiivisesti ihmisten hyvinvointiin. Lapsen ja koiran yhdessäolo on luontevaa, sillä koira tarjoaa lapselle mahdollisuuden olla oma itsensä varauksettomalla läsnäolollaan ja hyväksynnällään. (Altchiller 2011, 5; Kallio & Rintamaa 2013, 227.) Toimintakerroilla on tärkeää myös ottaa huomioon koiran hyvinvointi.

Kuva 1. Toiminnassa tärkeää lapsilähtöisyyden kannalta on visuaalisesti rikas ympäristö.

Tassun kuva= Toimintakertakuvauksissa tassun kuva merkitsee hetkeä, kun luetaan koiralle. Lapsi lukee ennalta valittuja, helppolukuisia, lapsen lukutaidon mukaisia kirjoja 5-10 min.

Kuva 2. Koiralle lukeminen.

Kuva 3. Valittavana useita kirjoja.

Näitä tarvitset jokaisella toimintakerralla:

- Seinälle laitettavat kuva-sana-kortit.
- Sinitarraa.
- Erilaisia kirjoja lapsen lukuhetkeen.
- Sormivärin.
- Suihkepullo ja pyyhe sormivärien puhdistamiseen.
- Digikamera.
- Koiran välineet (juomakuppi, vettä, makuualusta, herkut).
- Muistiinpanovälineet mahdollisten toiveiden ja palautteiden osalta.

Toimintakerta 1

Yhteiset säännöt

Toiminnan alussa on tärkeää, että toiminnalle laaditaan yhdessä osallistujien kanssa yhteiset säännöt. Säännöt käydään läpi ja kirjoitetaan ylös ja myös allekirjoitetaan. Tämä auttaa sitoutumaan sovittuihin asioihin. Sääntöjä voivat olla esimerkiksi koiran hyvinvoinnin turvaamiseen tai yleiseen viihtyvyyteen liittyvät asiat. Säännöt voidaan soveltaa toimintaympäristöön tai osallistujille sopivaksi.

Koiran eleiden ja ilmeiden läpikäyminen

Koiran kanssa työskennellessä on tärkeää, että osallistujien kanssa käydään läpi koiralle ominaista käyttäytymistä ja elekieltä. On otettava huomioon millaisia eleitä ja ilmeitä koira käyttää ollessaan esimerkiksi hermostunut tai tahtoessaan omaa rauhaa. Joissain lukuleikeissä lapsi ottaa koiran mukaansa hihnassa, joten on myös tärkeää neuvoa lapselle miten koiraä käsitellään hihnassa.

Koiran eleitä ja ilmeitä voidaan käsitellä kuvien avulla. Näitä voivat olla esimerkiksi kuvat tai lehtileikkeet koiralle tyypillisistä eleistä, kuten huulien nuolemisesta, läähättämisestä (kun ei kuuma) ja pään kääntämisestä. Näiden havainnoimisesta ja merkityksistä voidaan keskustella.

Kuva 4. Koiran eleisiin on hyvä tutustua kuvia käyttäen.

Toimintakansion askartelu

Ensimmäisellä toimintakerralla lapsi ja vanhempi askartelevat yhdessä toimintakansion, johon sisälle kerätään yhteisiä muistoja toiminnan ajalta. On tärkeää, että ohjaajat innostavat lasta ja vanhempaa tekemään kansion yhdessä, aina materiaalien valitsemisesta lähtien.

Kuva 5. Kansioiden askartelu.

Peukkuleikki

Ensimmäisen toimintakerran päätteeksi voidaan käsitellä koiriin ja sääntöihin liittyviä väittämiä peukkuleikillä. Ohjaaja lukee keksimänsä väittämän, esimerkiksi "koiraa saa mennä häiritsemään silloin, kun se nukkuu". Lapsi ja vanhempi yhdessä miettivät vastauksen ja nostavat peukalon pystyyn mikäli väittämä on oikein – asettavat peukalon alas mikäli väittämä on väärin.

Kuva 6. Toimintakansioon kerätään muistoja.

Tarvittavat välineet:

- Eri värisiä A5-kartonkeja.
- Värikyniä.
- Liimaa.
- Askartelumateriaaleja mm. silkkipaperia, kartonkia.
- Sakset.
- Narua.
- Valmiit kysymykset oikein/väärin – leikkiin.

Toimintakerta 2

Suunnistusleikki

Toimintaympäristöön on piilotettu viisi eläinten kuvaa A4-kokoisilla arkeilla. Ennen suunnistamaan lähtöä lapselle annetaan sanakortteja (esim. karhu, kettu). Lapsi etsii arkkeja, eli suunnistusrasteja yhdessä vanhempansa ja koiran kanssa. Jokaisella arkilla, eli rastilla, on eri eläimen kuva. Kuvan alla lukee kuvan eläintä vastaava sana (esim. karhu). Lapsi hahmottaa ensin kokonaisuuden, eli karhun kuvan ja kuvan alla olevan sanan. Kädessään olevista sanakorteista lapsen on rastilla ollessaan tarkoitus valita kuvaan ja sanaan sopiva sanakortti. Lapsi lukee sanakortissa olevan kuvaa vastaavan sanan käyttäen kuvaa ymmärtämisen apuna.

Kuva 7. Kuva suunnistusleikistä.

Rastilla oleva kuva on merkitty tietyllä värillä. Vanhemmalla on mukanaan rastien värejä vastaavat kynät. Lapsen yhdistettyä oikean sanakortin oikeaan kuvaan, merkitsee vanhempi hänen sanakorttiinsa rastin värisen kuvion merkiksi siitä, että rasti on suoritettu oikein.

Pitkällä lukutaidossaan olevalle lapselle voidaan rasteilla käyttää lausetasoa, eli lyhyitä, kaksisanaisia lauseita lapsen lukutason mukaisesti, kuten "karhu nukkuu".

Kuva 8. Koira rentoutuu lukuhetkessä lapsen kanssa.

Arvoituslorut

Arvoitusloru-korteissa on lorun muotoon kirjoitettu arvoitus, jonka vanhempi lukee lapselle. Arvoitus päättyy kysymykseen, johon lapsi keksii vastauksen. Esimerkit: "Jos lautasella tuoksuu viili, paikalle voi hiipiä..." Mikä se on? Vastaus on "siili". "Se kaalimaalla asustaa, tuntosarviaan heiluttaa, jos sitä sormella koskettaa sarvet piiloon katoaa". Vastaus on "etana".

Kuva 9. Arvoitus kuva-sanakortilla.

Arvoituskortissa on kuva vastauksesta sekä sana kirjoitettuna. Lapsen vastattua oikein, aikuinen näyttää kortista kuvaa ja sanaa. Lapsi kuulee äännejonon sekä näkee sanan ja kuvan. Arvoituksia voidaan valita samalla kirjaimella alkavista arvoituksista. Tuolloin korostuu tietyn äänteen ja kirjaimen harjoittelu. Riimejä harjoitellaan samalla tavalla, jolloin lapsi saa vastauksen kuvana ja siihen liittyvänä sanana, jota tarkastellaan yhdessä. Lapsen lukutaidon huomioon ottaen voidaan rooleja myös vaihtaa, eli lapsi lukee vanhemmalle.

Tarinakuvat

Lapselle annetaan neljä samaan tarinakokonaisuuteen liittyvää kuvaa, jotka eivät ole loogisessa järjestyksessä. Tehtävänä lapselle ja vanhemmalle on yhdessä asettaa kuvat kirjoitussuunnassa omasta mielestään oikeaan tapahtumajärjestykseen. Tämän jälkeen lapsi ja vanhempi voivat yhdessä kertoa kuvista tarinan. Jos ylimääräistä aikaa jää, voi lapsi piirtää viidennen kuvan jatkoksi tarinalle ja lapsen kertoma voidaan kirjoittaa ylös talletettavaksi kansioon. Vaihtoehtoisesti voidaan keskustella siitä, mitä ennen ensimmäistä kuvaa tai viimeisen kuvan jälkeen on tapahtunut.

Kuva 10. Tarina kuvista-leikki.

Kotitehtävä: Runo koirasta

Toisella toimintakerralla kotitehtävänä on lyhyen runon kirjoittaminen. Runolle keksitään aihe sekä nimi (kuvattava asia). Seuraavaksi runoon kuvataan valittuun aiheeseen/asiaan liittyvät kysymykset eri aistituntemusten kautta. Lapsi voi halutessaan tehdä myös vapaamuotoisen runon.

Tarvittavat välineet:

- Eläinten kuvat ja sanakortit.
- Rekvisiittaa rasteille, esimerkiksi sininen kangas lattialle lammeeksi.
- Arvoituskortit kuvilla ja sanoilla.
- Tarinakuvat.
- Värikyniä.

Toimintakerta 3

Kuva-sanakorttien järjestäminen

Jokaisella toimintakerralla toimintaympäristön seinillä on esillä erilaisia kuva-sana-kortteja. Leikkiä varten ohjaajat asettavat kuvat ja sanat tahallisesti väärille paikoille. Tehtävään voidaan liittää tarina, esimerkiksi että ”tonttu on käynyt sekoittamassa kortit” ja ohjaajat tarvitsevatkin lapsen ja vanhemman apua järjestämään kortit ja niihin liittyvät sanat takaisin oikeaan järjestykseen.

Kuva 11. Lapsi ja vanhempi järjestämässä toimintatilan kuva-sanakortteja.

Kuva-sana-palapeli

Palapelit rakentuvat arkin yläosan selkeästä kuvasta ja arkin alaosaan sijoittuvasta kuvaa vastaavasta sanasta. Kuva-sanakortit on leikattu pystysuoriin suikaleisiin, lapsen yksilöllisen lukutason mukaisesti. Lapsi kokoaa sekaisin olevista palapelin osista loogisen kokonaisuuden niin, että hän käyttää visuaalisesti sanan hahmottamisessa avukseen kuvaa ja kuvan alaosassa olevaa sanaa.

Lapsen ollessa kirjain/äännetasolla, leikataan palapeli kirjainten lukumäärän mukaisesti. Tuolloin palapelin eri osassa on lauseen yksittäinen kirjain. Esimerkki: ”koira” = ”k” ”o” ”i” ”r” ”a”. Jos lapsi on lukutaidossaan tavutasolla, määräytyy palojen lukumäärä kuvaa vastaavan sanan tavujen lukumäärän mukaan. Esimerkki: ”koira” = ”koi” ”ra”.

Kuva 12. Lapsi, vanhempi ja Tamara-koira pohtimassa kirjainpalapelin ratkaisuja.

Ongittavat riimit

Lattialla on aseteltuna valittuun teemaan sopivia kartonkikuvia (esim. joulukuukoristeita, lumihiihtäjiä, tonttulakkeja). Jokaisessa kartonkikuvassa on kiinnitettyä hakaneula tai klemmari. Lapsi ja vanhempi saavat "onkimisvälineet". Onkimisvälineet on askarreltu varresta (vapa) johon on laitettu naru (siima) ja narun päässä on magneetti (syötti). Magneetilla voidaan onkia kartonkikuvia. Kartonkikuvien toisella puolella on teeman mukaisia runoriimejä, joista on jätetty pois pääteriimi. Aikuinen lukee riimin lapselle. Lapset tulee keksiä loruun riimin viimeisen sana.

Kuva 13 ja 14. Jouluisten riimien ongintaa.

Kotitehtävänä ristikko

Ristikko voidaan suunnitella itse tai valita jokin valmis ristikko lapselle ja vanhemmalle kotitehtäväksi. Ristikon valinnassa on huomioitava lapsen lukutaito.

Tarvittavat välineet:

- Kirjainpalapelit.
- Ongittavat riimit.
- Klemmareita/hakaneuloja riimien kulmiin.
- Onki (esim. harjan varsi), vapa (magneetti) ja siima (narua).
- Vaikeustasolle sopiva ristikko.

Toimintakerta 4

Vastakohtat

Lapselle ja vanhemmalle annetaan tehtäväpaperi, jossa on lyhyt kirjoitettu tarina. Tarinasta on jätetty pois yksittäisiä sanoja, kuten adjektiiveja, jotka lapsi ja vanhempi täydentävät yhdessä tehtäväpaperin suluissa olevien sanojen vastakohtat päätellen. Tarinaan on jätetty tyhjät kohdat täydennettävien vastakohtien kirjoittamiselle. Kun tarina on täydennetty, voidaan se lukea ja keskustella yhdessä siitä, miten tarinan merkitys muuttui.

Kuva 15. Lapsi, vanhempi ja Tamara-koira pohtimassa vastakohtia.

Muistipeli

Muistipelin parikorteista toinen on jokin tuttu kuva ja toinen puolestaan kuvaa esittävä sana.

Muistipeliin voivat osallistua ohjaaja, lapsi ja vanhempi. Muistipeliä voidaan pelata myös pareittain.

Kuva 16. Hassut lauseet-korttipeli.

Hassut lauseet

Peliin tarvitaan kolme eriväristä korttipinoa. Yhdessä pinossa on lauseen tekijät (subjekti), toisessa tekemistä ilmaisevat verbit (predikaatit) ja kolmannessa pinossa on tekemisen kohdetta ilmaisevat sanat (objektit). Korttipinot ovat nurinpäin. Korttipinoista nostetaan aina yksi kortti lauseenrakennusjärjestyksessä jokaisesta. Korteista koostuu hauskoja lauseita. Esimerkiksi "Tamara suukottaa makkaraa".

Kirjainleikki

Isokokoisilla mallikorteilla on kirjaimia. Ohjaajan käskyn mukaan muodostetaan omasta kehosta pyydetty kirjainmuoto. Leikkiin voidaan yhdistää musiikkia tai vaikkapa loru. Kirjaimia voidaan muodostaa yhdessä vanhemman kanssa.

Kotitehtävä: Herkkuresepti

Neljännen toimintakerran kotitehtävänä on suunnitella koiralle herkkuresepti/reseptejä. Lapsi ja vanhempi voivat suunnitella reseptit itse tai leikata lehdestä valmiita reseptejä tai tuotekuvia, joista koira voisi pitää. Tehtävä voidaan toteuttaa myös piirtämällä ja kirjoittamalla.

Kuva 17. Lapsi ja vanhempi kirjainleikissä.

Tarvittavat välineet:

- Vastakohdat- leikin tarina.
- Kyniä.
- Lauseet- sanakortit (näistä myös omat versiot toimintakansion sisään kotiin).
- Muistipeli.
- Kirjaimet kirjainleikkiin.

Toimintakerta 5

Missä kirjain?

Toimintaympäristöön on piilotettu arkille kirjoitettuja kirjaimia. Leikkiin saadaan haastetta ottamalla mukaan kaikki aakkoset.

Vanhempi lukee lapselle etukäteen valittuja lauseita, runoja tai loruja. Lapsi kuuntelee tarkasti, millä kirjaimella lauseen viimeinen sana alkaa ja etsii tilasta kyseisen kirjaimen. Koira voi olla lapsen mukana hihnassa etsimässä kirjaimia. Esimerkki: "Tamaralla kattona puu, suussa sillä luu." Lapsi etsii siis L-kirjaimen.

Kuva 18. Missä kirjain-leikin materiaalia.

Koira karkaa -leikki

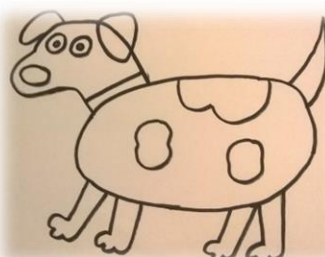
Koira karkaa-leikki on muunnelma hirsipuupelistä. Ohjaaja valitsee arvattavan sanan. Pelaajien nähtävillä piirretään arvattavan sanan kirjainmäärää vastaava määrä viivoja. Lapsi yhdessä vanhempansa kanssa ehdottaa kirjainta. Mikäli ehdotettu kirjain löytyy sanasta, ohjaaja kirjoittaa kirjaimen oikealle paikalleen viivalle. Jos arvaus sen sijaan on väärä, piirretään vähitellen koiran

kuva, yksi vaihe kerrallaan. Koiran täydellinen kuva on pelaajien nähtävillä. Koiraan voidaan piirtää yksityiskohtia. Pyrkimyksenä on, ettei koiran kuvaa saada piirrettyä täysin, sillä silloin "koira karkaa" ja peli päättyy.

Pelaajien kanssa voidaan laskea kirjaimien määrää ja miettiä onko kyseessä lyhyt vai pitkä sana. Ohjaajat voivat myös antaa vihjeitä. Esimerkiksi: "Se on kodinkone".

Kuva 19. Leikkimässä koira karkaa-leikkiä.

Kirjainlause

Osallistujien tehtävänä on keksiä lause, jonka kaikki lauseen kolme sanaa alkavat samalla alkukirjaimella. Lapselle ja vanhemmalle annetaan lauseen kaksi ensimmäistä sanaa, tehtävänä on keksiä lauseen kolmas sana. Esimerkki:

"Tamara tassuttelee _____."

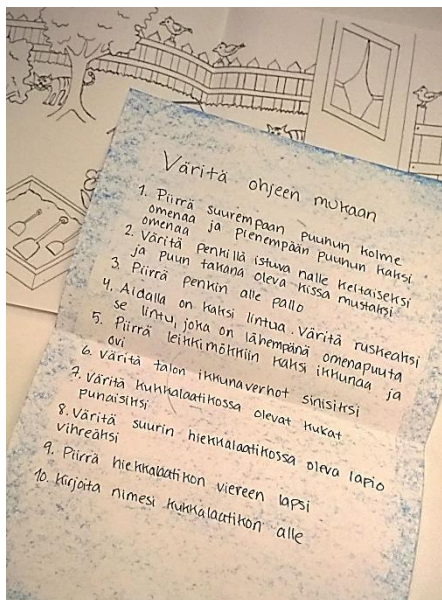
Kehoppiirustus

Lapsi asettuu haluamaansa rentoon, kiireettömään asentoon ja hänelle asetetaan nähtäväksi kirjainhahmot. Lapsen lukutason mukaan vanhempi piirtää rauhallisin elein sormellaan lapsen selkään joko kirjainten muotoja, sanoja tai lyhyitä lauseita. Lapsi koettaa tunnistaa, mitä hänen selkäänsä piirretään. Tarvittaessa vanhempi voi antaa lapselle vinkkejä. Rooleja voidaan myös vaihtaa.

Kuva 20. Kehoppiirustuksessa kosketus on tärkeää.

Kotitehtävä: Väritä ohjeen mukaan

Lapselle annetaan värityskuva, esimerkiksi maisemasta. Kuvan muokkaamiseen annetaan kirjalliset ohjeet. Vanhempi lukee ohjeen yksitellen lapselle. Lapsi muokkaa kuvaa vanhempansa avustuksella ohjeen mukaisesti. Esimerkiksi: "Piirrä suurempaan puuhun kolme omenaa ja pienempään puuhun kaksi omenaa."

Kuva 21. Väritä ohjeen mukaan-materiaalia.

Tarvittavat välineet:

- Kirjaimet kirjainetsintään ja kirjainpiirustukseen.
- Isoja papereita koiria karkaa!-leikkiin.
- Valmiit lauseet lauseiden keksintään.
- Väritettävä kuva sekä ohjeet.

Toimintakerta 6

Karheat kirjaimet

Vahvalle kartongille on leikattu hiekkapaperista suuria kirjaimia. Vanhemman ohjauksen avulla lapsen tehtävänä on käsillään, silmät kiinni tai sidottuina arvata kirjain, jota tunnustelee. Leikkiä voidaan kokeilla myös toisinpäin, jolloin vanhempi arvaa sokkona kirjaimia ja lapsi avustaa. Avustaminen tapahtuu arvaajan kättä ohjaamalla.

Leikkiä voidaan jatkaa siten, että lapsen arvatessa kirjain oikein, voidaan häntä pyytää etsimään toimintaympäristöstä kirjaimella alkava esine tai asia, tai keksimään sopiva sana.

Lotto

Kuva 22. Lotto-pelin materiaalia.

Jokaisella pelaajalla on oma, toisistaan erilainen lottoalusta sekä lista sanoista (esim. 8 sanaa/pelaaja). Jokainen pelaaja nostaa vuorollaan sokkona pussista kortin, jossa on jokin sana. Pelaaja lukee sanan ääneen. Pelaajien tehtävänä on etsiä omasta listastaan ääneen luettua sanaa vastaava sana. Omasta sanalistastaan vastaavan sanan löytävä pelaaja saa kortin itselleen ja asettaa kortin kuvapuoli ylöspäin pelilaudalle. Oikea paikka kortille löytyy vertaamalla kortin kuvaa, sopiiko se pelilaudan kuvaan.

Kuva 23. Voitonriemua lotossa.

Tavu domino

Lapselle ja vanhemmalle jaetaan tavukortit. Tavu dominoa pelataan perinteisen dominopelin tavoin, mutta numeroiden sijasta käytetään tavuja. Lapsi ja vanhempi jatkavat edelliset tavukortin perään siten, että tavuista muodostuu sana, siten että uusi sana alkaa edellisen sanan viimeisellä tavulla. Esimerkki: KOI-RA, RA-PU, PU-NOS... Jos pelaajalla ei ole sopivaa sanakorttia, jättää hän vuoron välistä. Voittaja on se, jonka kortit loppuvat aikaisemmin tai käteen jää vähiten kortteja.

Kuva 24. Tavu domino.

Tavusekoitus

Leikki on muunnelmä *10 tikku laudalla*-leikistä. Polkaisulaudalla on kaksitavuisia sanakortteja. Sanakortit sekoitetaan siten, että lapsi polkaisee lautaa, jolloin kortit lentävät sikin sokin ympäriinsä. Lapsi ja vanhempi etsivät yhdessä lattialla olevat tavut ja muodostavat niistä sanoja.

Kotitehtävä: Kirjeen kirjoittaminen

Lapsi ja vanhempi kirjoittavat toisilleen kirjeen. Kirjettä ei saa näyttää toiselle, vaan kukin lukee oman kirjeensä toiselle. Kirjeiden herättämistä tunteista ja ajatuksista voidaan keskustella.

Tarvittavat välineet:

- Hiekkapaperikirjaimet.
- Polkaisulauta.
- Tavukortit.
- Lottopelialustat ja sanakortit.
- 28 kpl tavu domino paloja.

Toimintakerta 7

Viimeisen toimintakerran ohjelmana on rento yhdessäolo ja keskustelu lapsen ja vanhemman kanssa. On tärkeää, että lapsi ja vanhempi saavat kertoa ja keskustella asioista, jotka heille ovat jääneet mieleen toimintakerroilla sekä millaisia ajatuksia ja tunteita heille on syntynyt toiminnan myötä. Positiivisen ja rakentavan palautteen molemminpuolinen antaminen on tärkeää. Lisäksi yhteisen muistelun sivussa on mehu- ja kahvitarjoilu sekä pientä purtavaa.

Valokuvista askartelu

Toiminnan aikaiset valokuvat otetaan mukaan viimeiselle toimintakerralle. Kuvia katsellaan ja muistellaan, mitä kaikkea toiminnan aikana onkaan tehty ja koettu. Pyritään luomaan keskustelua ja vuorovaikutusta niin lapsen, vanhemman kuin ohjaajienkin välille.

Kuva 25 ja 26. Kuvista askartelu ja toiminnan muistelu.

Tarvittavat välineet:

- Mehua, kahvia, keksiä, karkkia... (huom! mahdolliset allergiat).
- Erivärisiä kartonkeja.
- Liimaa.
- Sakset.

Kotitehtävät ja liitteet

Kotitehtävä: Runo

Runo Tamarasta	esim.
Miltä se näyttää? (näkö)	pikkuinen
Miltä se kuulostaa? (kuulo)	hiljainen
Miltä se tuoksuu? (haju)	tunkkainen
Miltä se maistuu? (maku)	karvainen
Miltä se tuntuu? (tunto)	pehmeä
Sellainen on _____	Sellainen on Tamara

Salasanat

"Täydennä seuraavaan tarinaan tyhjiin kohtiin suluissa olevan sanan vastakohtat. Esimerkki.
Tamara on __kiltti__ (paha) koira.

"Olipa kerran kissa, joka oli erittäin __ (hidas) pyydystämään hiiriä. Se sai joka päivä __ (raskaan) juoksun jälkeen kiinni yhden __ (pienen) hiiren. Talo, jossa kissa asui, oli __ (ruma) ja siinä asui __ (surullisia) ihmisiä. Talon emäntä oli __ (pelokas) ja __ (vanha). Isäntä puolestaan oli __ (laiska) ja __ (köyhä). Heidän elämänsä sujui kutakuinkin __ (huonosti). Aamulla __ (myöhään) he nousivat lyp-sä-mään lehmät. Siinä tuli emännälle aina kovin __ (kylmä). Isäntä ruokki sillä aikaa usein __ (laihat) possut. Heillä oli myös renki, joka oli __ (jättiläinen). Kun ilma oli __ (märkä), renki vei viljan seipäille. Samalla hän __ (huusi) emännälle, että kohta olisi __ (vaalean) kahvin aika. Emäntä taas vastasi, että kahvin aika olisi vasta, kun on __ (pimeää). Näin elämä sujui maatilalla, __ (usein) siellä tapeltiin, ja kissa oli elämänsä __ (surullinen).\" (Järvelä, 4)

Lähteet

- Altchiller, D. 2011. *Animal-Assisted Therapy*. Santa Barbara: Health & Medical Issues Today.
- Järvelä, E. Suomi toisena kielenä. Tehtäviä 2.-4. luokkalaïsille [verkojulkaisu]. Moped [viitattu 11.10.2014]. Saatavissa: <http://www.moped.fi/index.html>
- Kallio, S. & Rintamaa, J. 2013. Koira mukana lastensuojelussa. Teoksessa Ikäheimo, K. (toim.). *Karvaterapiaa –Eläinavusteinen työskentely Suomessa*. Helsinki: Yliopistopaino, 226–229.
- Karvonen, P. & Rikkola, L. 1993. *Lukuleikkejä lapsille*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Karvonen, P. & Rikkola, L. 2006. *Lukuleikkitaikoja*. Helsinki : Tammi.
- Sinko, P. 2011. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2000). Teoksessa Nurmilaakso, M. & Välimäki, A-L. (toim.). *Lapsi ja kieli –Kielellinen kehittyminen vuorovaikutuksessa*. Helsinki: UnigrafiaOy–Yliopistopaino, 22–29.

HAU!

Hei, minun nimeni on Tamara. Olen 11-vuotias kääpiöshautseri. Olisi hauska tutustua lisää!

Hei Sinä, 6–8-vuotias lapsi joka olet vasta oppinut lukemaan tai harjoittelet vielä sitä!

Haluaisitko sinä yhdessä vanhempasi kanssa touhuta, leikkiä ja lukea kanssani? Haluaisitko tutustua paremmin koiraan ja koiran kanssa toimimiseen? Tietenkään rapsuttelua unohtamatta!

Tule mukaan koiramaiseen toimintaan, jossa sinä yhdessä vanhempasi kanssa voitte viettää yhteistä aikaa lukuleikkien maailmassa, mukavasti samalla koiran kanssa puuhaillessa.

Paikkoja rajoitetusti, otathan yhteyttä!

Toimimme
lisalmen kaupunginkirjastossa
(Kirkkopuistonkatu 9)
alkaen viikosta 47.
Osallistuminen on maksutonta.

Lisätietoja ja ilmoittautumiset:
puhelimitse

Sanna-Mari Heikkinen
040 5376225

tai sähköpostilla
tamara_koira@luukku.com

Toimintaa toteutetaan Savonia-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoiden opinnäytetyönä. Yhteistyössä mukana lisalmen kaupunginkirjasto.

Iisalmen Sanomat 16.11.2013

Koiratuokiot kerran viikossa

Kirjasto-ohjelmassa Tamaraa tapaamaan kirjasto-ohjelmassa kerran viikossa. Kirjasto-ohjelmassa kerran viikossa. Kirjasto-ohjelmassa kerran viikossa.

Kirjasto-ohjelmassa Tamaraa tapaamaan kirjasto-ohjelmassa kerran viikossa. Kirjasto-ohjelmassa kerran viikossa. Kirjasto-ohjelmassa kerran viikossa.

99 Toimintaamme saa osallistua kuka tahansa koirista pitävä.

Sanna-Mari Heikkinen ja Marjaana Risto järjestävät opintäy-tytyönsä kuuluvaa lukuleikkikettä Iisalmen kirjastossa.

Tamara kutsuu lukemaan ja leikkimään

- Marjaana Risto ja Sanna-Mari Heikkinen kokeilevat opintäytytyönsä uudenlaista työmenetelmää.
- Tamara tulee Iisalmen kirjastoon tapaamaan lapsia ja vanhempia.

IRJALMI
ANSSI HEIKKINEN

Käsi- ja opintäy-tytyönsä kuuluvaa lukuleikkikettä Iisalmen kirjastossa. Tamara ei tyynyt nauttia Kul-

MUUTAMIA kirjasto-ohjelmassa kerran viikossa. Kirjasto-ohjelmassa kerran viikossa. Kirjasto-ohjelmassa kerran viikossa.

TOIMINTAAMME saa osallistua kuka tahansa koirista pitävä. Kirjasto-ohjelmassa kerran viikossa. Kirjasto-ohjelmassa kerran viikossa.

TAMARA ON Marjaana Risto on kirjasto-ohjelmassa kerran viikossa. Kirjasto-ohjelmassa kerran viikossa. Kirjasto-ohjelmassa kerran viikossa.

Kirjastokoirat
➤ Kirjasto-ohjelmassa kerran viikossa. Kirjasto-ohjelmassa kerran viikossa. Kirjasto-ohjelmassa kerran viikossa.

Käsi- ja opintäy-tytyönsä kuuluvaa lukuleikkikettä Iisalmen kirjastossa. Tamara ei tyynyt nauttia Kul-

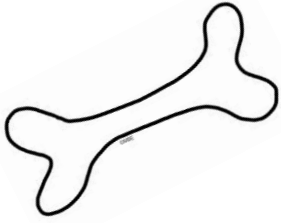
lisäalassa käynnistyy
marraskuun 2013

Toimintaa toteutetaan marraskuun 2013 ja tammikuun 2014 välisenä aikana. Lapsi ja vanhempi pääsevät tapaamaan Tamaraa li-

Tarkempia lisätietoja sekä ilmoittautumiset puhelimitse Sanna-Marille 0405376225 tai sähköpostitse osoitteeseen tamara_kojra@luukku.com.

Toiminta toteutetaan yhteistyössä Iisalmen kaupunginkirjaston kanssa, jossa lasten- ja nuortenosasto tarjoaa lapsilähtöiset, rauhalliset puitteet. Toiminta järjestetään osana Savonia ammattikorkeakoulun opinnäytetyötä.

Ilmoittautumis- ja esitietolomake

Toimintaan osallistuvat

Vanhemman nimi ja puhelinnumero: _____

Lapsen nimi ja ikä: _____

Mikä sai teidät mukaan toimintaan? _____

_____

Kokemus koirista tai muista eläimistä (hyvät/huonot): _____

_____

Toiveita toiminnalle: _____

_____

Allergiat (ruoka, eläimet): _____

_____

Valokuvaamme toiminnan aikana opinnäytetyömme raportointia varten sekä muistojen tallentamiseksi kansioihin

Annan luvan valokuvaukseen toiminnan aikana

- toiminnan aikana omaa leikekirjaa/kansiota varten _____ kyllä _____ ei

- opinnäytetyön raportointia varten _____ kyllä _____ ei

_____

Huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys

MINÄ OSAAN

Kirjaimia _____ kyllä _____ ei

Sanoja _____ kyllä _____ ei

Tavuja _____ kyllä _____ ei

Lukea kertomusta _____ kyllä _____ ei

Jatka lauseita:

Minä olen erittäin hyvä _____

_____

Pidän erityisesti sellaisista asioista, kuin _____

_____

_____

Mielenkiinnon kohteitani ovat _____

_____

Lempikirjani on _____

_____

Lukemaan oppiminen ja lukeminen ovat _____

_____

Pelaatteko kotona pelejä _____ kyllä _____ harvoin _____ ei

Jos pelaatte, niin millaisia (esim. lautapelit, muistipelit, sanaleikit)? _____

_____

Muuta tärkeää: _____

_____

_____

Kiitos vastaamisesta!

Tamara-koiran palautelomake

Kuinka paljon pidit toiminnasta?

Väritä yhtä monta luuta (1 vähän – 3 paljon)

vähän

jonkin verran

paljon

Suunnistusleikki	
Koiralle lukeminen	
Arvauskortit loruilla	
Tarinakuvat	
Kotitehtävä: Runo Tamarasta	

Hau, vapaa sana: _____

_____

_____

Kunniakirja

Aktiivisesta osallistumisesta Tamaran lukuleikkikerroille
seitsemän (7) kertaa talven 2013-2014 aikana.

on reippaasti lukenut, leikkinyt sekä pelannut yhdessä
vanhempansa, ohjaajien ja Tamara-koiran kanssa. Lisäksi hän on
tunnollisesti suorittanut annetut kotitehtävät.

Hän on myös näyttänyt toiminnassa kiinnostuksensa lukemiseen ja koiriin,
paljastanut rikkaan mielikuvituksensa ja luovuutensa sekä hyvän oppimis-
ja päättelykykynsä.

lisälmessa 30.1.2014

Sanna-Mari Heikkinen

Marjaana Risto

Tamara

Merkitse haluamallasi tavalla se vaihtoehto, joka parhaiten kuvaa mielipidettäsi kysytystä asiasta (hymiöiden selitykset alla). Vastaa muihin kysymyksiin omin sanoin vapaasti kirjoittamalla.

Täysin eri mieltä

Ihan ok

Täysin samaa mieltä

1. Oliko toiminta mukavaa?

2. Oliko sinulla toiminnan aikana mukava olla?

3. Oliko tekemistä sopivasti?

4. Oliko leikkiminen ja pelaaminen äidin/isän kanssa mukavaa?

5. Saitko toiminnasta yhteisiä muistoja isän/äidin kanssa?

6. Oliko koiran läsnäolo mukava asia?

7. Olisiko toiminta ollut yhtä mukavaa myös ilman koiraa?

8. Oliko kotitehtävien tekeminen mukavaa?

9. Oliko reissuvihko ja tassuleimat mukava asia?

10. Teettekö toimintaan liittyviä asioita kotona?

11. Pelaatko, leikitkö tai luetko enemmän toiminnan jälkeen?

12. Teettekö kotona enemmän asioita yhdessä nykyään?

13. Keskusteletteko toimintaan liittyvistä asioista kotona?

14. Olivatko ohjaajat kivoja?

15. Haluaisitko toiminnan jatkuvan?

16. Opitko joitain uusia asioita toiminnan aikana?

Tulitko joissain asioissa paremmaksi?

Jos opit uusia asioita, niin mitä? Missä asioissa tulit paremmaksi?

Olivatko harjoitukset helppoja, vaikeita vai sopivia?

Mikä oli mukavinta toiminnassa? Mikä asia jäi erityisesti mieleesi?

Oliko toiminnassa jotain mistä et pitänyt, tai mikä oli tylsää tai vaikeaa?

---

17. Oliko kirjasto mukava paikka toiminnalle?

VAPAA SANA:

OHAJAJAT JA TAMARA KIITTÄVÄT VASTAAMISESTA! 😊

Merkitse alla oleviin monivalintakysymyksiin valitsemallasi tavalla se vaihtoehto, joka parhaiten kuvaa mielipidettäsi kysytystä asiasta (vaihtoehtojen selitykset alla, Eos= En osaa sanoa). Vastaa muihin kysymyksiin omin sanoin vapaasti kirjoittamalla.

- 1 Täysin eri mieltä
- 2 Jokseenkin eri mieltä
- 3 Jokseenkin samaa mieltä
- 4 Melko samaa mieltä
- 5 Täysin samaa mieltä

1. Toiminta oli mukavaa	1	2	3	4	5
2. Tunnelma toiminnan aikana oli mukava	1	2	3	4	5
3. Tekemistä oli sopivasti	1	2	3	4	5
4. Harjoitukset olivat vaikeusasteeltaan sopivia	1	2	3	4	5
5. Toiminnan aikana lapsen kanssa leikkiminen/tekeminen oli mukavaa	1	2	3	4	5
6. Kykenin leikkimään ja pelaamaan avoimesti lapseni kanssa	1	2	3	4	5
7. Toiminta tuki minun ja lapseni välistä yhdessäoloa	1	2	3	4	5
8. Saimme lapseni kanssa yhteisiä kokemuksia,elämyksiä ja muistoja	1	2	3	4	5
– jaamme näitä yhdessä lapsen kanssa	1	2	3	4	5

Muuttuiko suhteenne lapsen kanssa toiminnan aikana? Miten?

9. Koiran osallistuminen ja läsnäolo toiminnassa oli

innostavaa/tärkeää					rauhottavaa					tylsää/epäolennaista				
1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5

10. Olisimme osallistuneet toimintaan myös ilman koiran läsnäoloa 1 2 3 4 5

Millaisia asioita olisitte halunneet tehdä koiran kanssa enemmän? Olisitteko halunneet tietää koriin liittyvistä asioista lisää?

Millaisia asioita oli mukavinta tehdä lapsen kanssa yhdessä? Mikä tuntui sopivimmalta yhteiseltä tekemiseltä? Mikä toiminnasta jäi parhaiten mieleesi?

Millaisia asioita on ollut haastavaa tehdä lapsesi kanssa? Helpottuivatko nämä asiat toimintakertojen myötä?

Herättikö toiminta tunteita ja/tai ajatuksia lastasi kohtaan? Millaisia? Oletteko keskustelleet näistä yhdessä lapsen kanssa?

11. Kotitehtävien tekeminen oli mukavaa 1 2 3 4 5

12. Kotitehtävien tekemiseen löytyi aikaa 1 2 3 4 5

Miltä kotitehtävien tekeminen yhdessä lapsen kanssa tuntui?

13. Toiminnan myötä lapsesi ja sinun välillä lisääntyi...

Lukeminen 1 2 3 4 5

Leikkiminen 1 2 3 4 5

Pelaaminen 1 2 3 4 5

Keskusteleminen 1 2 3 4 5

Koskettaminen 1 2 3 4 5

Silmiin kastominen/katsekontakti 1 2 3 4 5

Iloitseminen lapsesta 1 2 3 4 5

Muu yhdessä tekeminen 1 2 3 4 5

- Mikä? _____

Teettekö joitain toimintaan liittyviä asioita jatkossakin kotona? Mitä?

Onko toiminta vaikuttanut muutoin perheen yhteiseen arkeen ja toimintaan? (esim. toiminta muiden perheenjäsenten kanssa) Miten?

14. Reissuvihkon käyttö oli

Motivoivaa					Lisäsi keskustelua					Vaikeaa/epäolennaista					Muuta, mitä?				
1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5					

15. Toiminta tuki, innosti ja kehitti lapsesi

Lukemista	1	2	3	4	5
Mielikuvitusta	1	2	3	4	5
Havaitsemista (aistien toiminta, käsitys asiasta tai ilmiöstä)	1	2	3	4	5
Muistia	1	2	3	4	5
Ajattelua	1	2	3	4	5
Kielen omaksumista ("spontaania oppimista")	1	2	3	4	5

Oppiko lapsesi toiminnan aikana uusia asioita? Kehittyivätkö jotkut jo opitut taidot?

16. Toiminnan suunnittelu oli onnistunutta 1 2 3 4 5

17. Toiminta oli lapsilähtöistä 1 2 3 4 5

18. Toiminta vastasi odotuksia 1 2 3 4 5

19. Ohjaajilta sai tarpeeksi tukea 1 2 3 4 5

20. Toivoisitko toiminnan vielä jatkuvan? kyllä __ ei __ en osaa sanoa __

Vinkkejä toiminnan kehittämiseen! Mitä toiminnassa tai ohjauksessa voisi kehittää? Mitä jäit kaipaamaan?
Mikä oli liian helppoa/haastavaa?

	Kyllä	Ei	Eos
21. Oliko Iisalmen kaupunginkirjasto teille ennestään tuttu?	___	___	___
22. Oliko kirjasto mielestänne sopiva ympäristö toiminnan järjestämiseen?	___	___	___

Saiko toiminta näkemään kirjaston erilaisena paikkana? Millaisena?

VAPAA SANA, TERVEISIÄ:

OHJAAJAT SEKÄ TAMARA KIITTÄVÄT VASTAAMISESTA! ☺